

JÁN WIKTOR

Dúha nad srdcom

Román

Z II. vydania preložila
M. Babiaková-Bajová

Číslo podielových kníh 170

Vydal Spolok Svätého Vojtecha v Trnave 1936

Printed in Czecho-Slovakia

Ján Wiktor

DÚHA NAD SRDCOM

Román

Z II. vydania preložila
M. BABIAKOVÁ - BAJOVÁ

Číslo podielových kníh 170

VYDAL SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA ● TRNAVA 1936

Tlačou Kníhtlačiarne Spolku Sv. Vojtecha v Trnave.

I.

V skrýši pod schodami horela olejová lampa pred obrazom Matky Božej. Trasľavý plamienok ťažko rozprašoval hustú tmu, splýval na podlahu a lúčom slabého svetla viazal temný kút.

Na brlohu ležala stará predávačka novín. Zpomedi hromady handier bolo vidieť zvráskavelú tvár, ovenčenú svetlom, akoby zlatou aureolou. S času na čas sa s krikom ozývala.

— Kurjer Poranny!...*)

Skrehnuté nohy, zvyklé trápeniam, vykonávaly neuvedomené pohyby, aj vo sne sa vliekla po kameňoch každodennej cesty, štverala sa po točitých schodoch, po stupňoch trýzniacich, nikdy sa nekončiacich hodín a opakovala ruženec, vykričaný po rohoch ulíc, medzi hromadami ľudí a v hluku.

Bola ešte noc, keď sa zobudila. Čulo sa skrúcala, aby rozohriala premrznuté telo. Brloh dala do poriadku. Handry sviazala špagátom, nohy pookrúcala vrecom.

Pred odchodom pozrela na obraz, visiaci medzi uschlými kvetmi a klasmí, posbieranými na strniškách. Ako každý deň, tak i teraz úpenlive prosila o to, aby sa pred smrťou mohla vrátiť do svojich strán a složiť kosti v rodnej, dedinskej zemi a neponevierať sa v mestskej, hriešnej zemi.

Tklivým vzdychom ako ramenom oblapila vzdialené polia, ktoré tak dávno opustila. V každej chvíli terajšieho života túžila vrátiť sa ta. Prosby boli však

* „Raňajší zpravodaj.”

márne. Cesta sa každým dňom dĺžila a cieľ sa odďaľoval ako — šťastie. Pre ňu však bola krátkou; len oči privrieť a už prebývala v svojej dedine a vo veselí. Nebo rozpínalo nad ňou blankyť, stromy šumely, polia sa vlnily, šelestiacou dlaňou hladkajúc jej tvár.

Už tak dávno bývala v meste, míňaly sa mozoľné roky práce, útrap, núdze a ona stále nosila najdrahší obraz, vložený do rámu lásky.

Pred ním horela lampa najvrúcnejšej modlitby.

— Priblíž ku mne, ó, Matka Najsvätejšia, tie polia, i to slniečkol

II.

Oprela o múr dvere, visiace na jednom závese.

— Nikto nepríde, veď aj načo? Nieto tu čo ukradnúť. Azda len — azda len muž. Ale pred ním je daromné každé zatváranie.

Keď vychádzala na ulicu, ešte sa hviezdy ligotaly na nebi, sťa kropaje robotného potu, zmrznutého na čiernom ručníku.

Zmizla v úzkych uličkách.

Musela vojsť do administrácie, aby potom s hromadou novín obehla predmestie.

Pomaly sa zobúdzal život. Zahrkotal voz. Predchádzali ju robotníci naznačujúc buchotom krokov náhlivú cestu.

Pomaly šliapala za nimi.

Keď prechádzala okolo kostola, ďaleko zpoza domov vychádzalo slnko. Kríž na veži zahorel ako krvavý prst, ukazujúci planúce nebesia. Zatrepotali holu-

bi, obliati červeňou svitu, otočili predávačku hrkútanim a pleskotom a vtedy sa podobala kmeňu, z ktorého vystrekujú kvitnúce haluzi.

Hodila hrsť omrviniek a rýchle sa ponáhľala ďalej.

Na istom mieste spomalila: nohy skoro prirastaly k dlažbe. Nastrašené oči zabeľly do úzkej ulice. Zachvela sa. Zvuk blížiacich sa krokov pribil jej dušu ku stene. Ústa zavzdychaly...

— Ježišu, ratuj!

Tu obyčajne čakával na ňu muž. Prepadal neočakávane, chytil za hrdlo, skôr ako mohla vypovedať slovo, surovo triasol a vzal ťažko šporený zárobok.

Teraz, len pri spomienke, slová prosby primrzly k ústam ako ľadové krápniky.

Uľahčene vzdychla:

— Niet ho tu — nevezme — — — detiskám nakúpim. — — Štedré sviatky idú. — — — Pre nich potešenie, a on prepíše. — — Pane Bože, ochráň ma pred ním! Daj mu spamätanie! Také gazdovstvo na mizinu priviedol a mňa do biedy vohnal — zaplakala pri spomienke. — — Čo som vytrpela, to len sám Pán Boh vie. Pre teba, muž, hlad, potulovanie a bieda.

Bola gazdinou na jutrách. Kone, kravy, všelijaký dobytok. — —

— Vždy ti bolo ľahko v hlave a všetko si premárnil. Kde krštenie, tam Vlodarčik; kde veselie, tam by nebolo Vlodarčika? Nijaká bitka sa neobišla bez teba. Peniaze letely ako listie v jeseni. Nepomohly ani prosby, ani plač. Sú, poštrkáš si s nimi, sú a poslúžiš si nimi. Ale skoro sa minuly.

Majetok predali na dlhy. Všetci ich opustili. S kapsou vyšli z rodičovského.

Potom ju muž opustil.

V susednom mestečku založila si krámič na ulici. V pote dní piekla kúsok chleba. Vyhnaná z domova, bola ako zrno prenesené s poľa na dlažbu, padne na dlažbu, ale korene nezapustí a klasom radosti nevyrastie.

Po niekoľkých rokoch vrátil sa Vlodarčík s cudzou ženou a násilne vtrhol do izby, prenajatej za jej ťažko vyrobené peniaze. Teraz sa začalo peklo. Istého dňa tak zbil svoju zákonitú ženu, že ju odviezli do nemocnice. Oslepla. Keď ju priviedli späť, nahmatala holé steny. Kým nebola doma, predal nábytok i krámič a zmizol so svojou dievkou.

Dobří ľudia ju zachránili pred smrťou hladom. Akási dievčina zaviedla ju v široký svet dožobrávania sa milosrdenstva. Otčenášom zarábala na chlieb.
— Pán Ježiš neopustí — — a rukami ľudí dáva jest.

Nejeden s lútosťou hovoril babke:

— Načo vám je taký zmrzačený život? Radšej proste o smrť.

— Oslepla som, lebo Pán Ježiš tak chce, nenariekam, modlím sa — — zachráň ma, Bože, rozsvieť v očiach mojich milosrdenstvo a ja Ti celý svoj život zasvätim!

V tej tme previnuly sa obrazy niekdajšieho života, vtedy slepé oči zalievaly slzy. V plači hovorila:

— Keby som len videla, aby som mohla poslúžiť svojmu mužovi, keď ho nešťastie priženie ku mne.

Prišla jej šťastná hodina. Našiel sa dobrý človek, ktorý sa ujal slepej a začal ju liečiť. Ozdravela. Kedýkoľvek si na to pomyslela, každé jej slovo prekypovalo jasnosťou vďaky.

— Pán Ježiš sa na mňa usmial a položil svoje prstíky na moje oči, nuž zase vidím.

Pod schodami našla byt. Pomocou ľudí stala sa predávačkou novín. Pracovala od svitu do noci. Mozole dní plynuly ťa čierna rieka, a predsa voči nikomu nikdy necítila žiaľ, nikto ju nikdy nepočul žalovať sa. Keď jej niekto ukrivdil, vždy rovnako opakovala:

— Zle ti niekto urobil, i tak nepreklínaj! Preklínaním akoby si kamením po Pánu Ježišovi hádzal a kamením si zatarasíš cestu k milosti Božej.

Predávačka bola tichá a vždy natešená. Pre ňu aj nešťastia boli požehnaním.

Smútok i bolesť menily sa v klenoty ako rosa v perly, keď na ňu padne ranná žiara — svätý lúč milujúcej a odpúšťajúcej duše.

— Trpela som, ale utrpenie je milosť, Pán Ježiš sa vtedy rozpamätá na človeka a očisťuje ho od hriechov.

Keď to hovorila, na perách trval úsmev, pokrstený zorou anjelskej dobroty, jasný, ťa lesk, sobraný so slz, posvätený svetlom lásky.

— Srdce treba rozmrviť ako chlieb a chlebom srdca kŕmiť hladných, potom bude človek veselý — — počula predávačka hlas tak blízko, akoby vo svojej duši.

III.

Vpadla do administrácie. Prihotovený stoh novín zaviazala do ručníka a šla do predmestia.

Otvorené brány zívaly mrazivou pustotou. Niektoré okná rude planuly, akoby sa usmievaly smutnému mestu úsmevom predávačky. Po nebi putovali biele oblaky.

Štverala sa na poschodia, vhadzovala noviny dýchajúce čerňou a senzáciou. V tomto čase vypustení psi na

háňali sa po chodbách. Keď ju zvetrili, prihnali sa, búrlivým štekotom prejavujúc najvyšší stupeň radosti. Líškali sa, túlili hlavy k záhybom jej biednych sukien.

Vybrala zo zánadria kúsok chleba. — Tu máš! — Nechceš? Máš dosť svojho. Ja viem, tebe lepšie chuti dobré slovo, ako škvarkami omastený chlieb.

Vytrhla sa z kriku a utekala, nakonko jej sily stačily, za ňou vyletela rozštekaná čeliadka. Zabuchla dvere a už aj v druhom dome vyluskovala z tmy mená a hnietla do otvorených pyskov schránok deníky, až sa chodba a predizba ozývala suchorením.

Zbytok novín niesla do svojho krámu. Vracajúc sa z predmestia zabočila na námestie. Z dlažby vyrastal jedličkový les. Blúdila medzi radami stromkov vo vôni, v živicovej sviežosti, prinesenej z lesa. Chytala konáriky jedličiek, jemne ich hladila a potajomky túlila k perám ako hrsť zbožia.

— Zajtra kúpim detiskám. Štedrý večer im spravím, radosť aspoň raz do roka.

Na chvíľu zastala pred šiatrami. Zachvely sa ligotavé drobnôstky, očarovaly ozdôbky.

Cez rojace sa ulice, cez hluk, niesla nadšenie, sfa zajtrajší vianočný stromček, na ktorom horely sviečky radostných slov.

— Potešia sa detiská.

IV.

Dvere našla odhodené. Do skrýše sa vkrádalo čierne, zadymené svetlo. V šere majáčily poprevracané kusy nábytku, rozhádzaný brloh.

— Bol! — — hľadal peniaze — — myslí si, že mám

schované — — — Každý kút prezrel. Poslednú košeľu by vzal. — — Keby tak dostal do svojej hrsti...

Siahla do zánadria — a stisla uzlíček.

— Sú.

Upratala izbu, shrnula poroztriasanú slamu.

Do batohu sviazala potrebné veci. Už mala ísť.

V komôrke sa trošku rozjasnilo.

— Aj ku mne nakukuje slniečko. Dvere otvorila dokonárán a vítala najmilšieho hosťa.

— Aby si, slniečko, nezabudlo cestu ku mne! Nezabúdaš navštíviť sirotu. Zďaleka si prišlo. Bolo si v našej dedine, nie div, že si také jasné a veselé.

Za pekných dní v tomto čase opúšťalo stlačené strechy, komíny a kradmo vtekalo na chodbu a zlatým pramienkom prešlo šero, dosiahlo komôrku pod schodami a opusteným stenám dávalo almužnu svetla, až sa vnútri všetko zakuckalo radosťou.

Na perách Matky Božej, ktorá chcela vstúpiť na slnečný chodník i na perách predávačky, zapálily sa slová, od ktorých muselo byť v nebi jasnejšie.

— Slniečko, srdce Božie — — —

V zatuchlej sieni, v zamračenej skryši i v duši úbohej ležal jas rána, ako zlatý oznamovateľ, ktorého nebesia podaly čiernym ústam smutného domu — —

V.

Batoh hodila na chrbát. Na ulicu vzala celý majetok, kúsky chleba, zemiaky, hrnčeky na varenie, hrniec s uhlím.

Poberajúc sa na každodenné stanovisko, podopierala

sa stojanom, slúžiacim za krámik. Nožiská pookrúcané handrami, oslabené náhlením, poobtíkané po schodoch, ťažko predkladala, akoby dvíhala kamene, prirastajúce k nohám.

Prechádzala okolo záhrady, kryjúcej dom. V húšti stála socha, pripomínajúca Božie muky. V modrom výklenku umiestená Matka Božia držala za rúčku Ježiška, odetého v snehobielu plátenú košieľku. Koľko ráz predávačka tadeto prechádzala, toľko ráz vložila na vystretú dľaň v lete kvet alebo klasy, v zime zas nasypala trochu obilia, chcúc tak potešiť Dieťaťko. Preto aj poletovali nad požehnanou dolinkou stehlíci, sýkorky, hýli štebotajúce, akoby skladali zvonivé bozky. V ich venci obličaj Matky Božej a Jej Synáčka podobala sa obrázku v svätožiari poľných kvetov.

Babka sa teraz tešila, že Ježiško kŕmi svojich služobníčkov.

Zpoza rohu vystrčil hlavu pes, poskrúcal sa a zmizol.

Predávačka na mieste shodila batoh, postavila skrinku a prikryla ju farbistým papierom. Čochvíľa sa začervenely a začernely krikľavé nadpisy deníkov. Poskladala škatuľky zápaliek akoby do kopiek sena a malých stohov zbožia.

Začala rozväzovať uzlíky. Zo skrehnutých prstov vypadávaly plechové škatuľky, balíčky, kúsky chleba. Shŕňala so snehu, ale len čo ich shrnula, už sa rozsypaly.

S druhého chodníka ju pozoroval pes. Priskakoval s tej i onej strany, bedlivo pozoroval všetky pohyby.

— Azda mi niečo kvapne — myslel si, oblizujúc sa jazykom po pysku.

Babka si nijako nemohla dať rady, ruky sa jej plietly v márnej spleti v priepastných hĺbkach batohu. Vtedy sa vysypaly na dlažbu krajčoky chleba.

Oči psa ničomne zablyskly. Nozdry sa mu zachvely, keďže chcely rozoznať obsah vône.

— Chlieb! tvrdý! Ozaj, že sa tí ľudia nehanbia taký dávať. Zúbky sa môžu vylámať. Ech, nebudem sa lakomiť na kadečo.

Obchádzal miesto so skriveným pyskom, značiacim opovržlivé pohrdanie.

— Nechcem si znečistiť brucho a zaprašiviť dušu hriechom. Sama dá, ešte aj omastí.

V črevách smutne zabručalo.

— Hladné. Zodral som nohy na smetiskách a len čo som palicou dostal. Nemožno preberať. Veď chlieb je tiež dar Boží — smierlive rozmýšľal.

Čakanie zdalo sa mu už pridlhým.

Pred očami stále ležal otrubový chlieb.

Zatratené pokušenie — —

Skočil. Šikovne sa pretiahol medzi nohami a nezbadane, skoro zpod rúk uchmatol kus chleba. V ústraní mľaskave zožral. Znova si stal na miesto, kde stál predtým. Zakýval chvostom, oblizol vôňu, spomienku na jedlo.

Práve vtedy babka namáhavo spočítavala kúsky chleba.

— A kdeže sa podel najkrajší, čo mi dala pani shora? Azda zlý soslal tmu, že nevidím? Veď sa dobre pamätám — štyri kúsky som mala — ten od kuchárky — — ten — — Ježišu! kde sa podel — žalostne mrmľala — — defom málo dám.

Ešte raz všetko prehľadala.

— Niet ho nikde. Isto som ho stratila po ceste. Biedny najde, obživí sa — dodala s uľahčením.

Pozrela na chodník.

Pes sa nespokojne zachvel. Zdvihol hlavu, akoby

myslel na strašne vážne veci, zas skrútil na bok, len aby unikol pohľadu predávačky.

— Čo tie vraniská tak vreštia? — hlasne zaštekal. — Ale by som im natrhal pier — potom by sedely ticho — mrnčal s predstieraným hnevom.

Hneď striasol strach so seba, možno povedať zbezochčivel, vzal na seba tvár žobráka bez hanby, ktorý pro sebne krívi tvár, aby vzbudil lútosť.

— Napomôžte bedára, od samého rána som v pysku nič nemal.

— Bundáš — to si ty, potvora — ty si ukradol — skríkla ostro.

Psa zrazu obliat strach. Jednako si hneď pomyslel:

— Nie ste taká prísna, ako sa krikom kreslíte.

— Viem, že si hladný, mesto iba čo kamením kŕmi, ale prečo kradneš? Či ti nedoprajem? Žobrák žobrákovi najviac dopraje.

— Čo sa vám tiež, babka, zdá? mňa upodozrievat? — chcel vysvetľovať.

— To som od vás vôbec nečakal. Ja? — smiat sa mi chce — skrivil pysk predstierajúc, že ho smiech duší. Odrazu zvažnel.

— Nedoťkol by som sa vášho ani len očami. Načo? Dobre viem, že by ste sami nezjedli.

Pes mal takú tvár, že upodozrievanie by sa mohlo nazvať jednoducho utrhačstvom. Oklamal by aj najväčšieho pochybovača. Keby mohol, zaprísal by sa na najsvätejšie meno. Zrenice prekypovaly uličníckymi plamienkami a cez zuby prelievala sa radosť.

— Ty ma neoklameš — hovorila s menšou istotou predávačka. — Ty si tiež z dediny, lebo si Bundáš. Nemožno pochopiť, žeby taký poctivý pes bol z mesta. Nekuká ti s očú, že si galgan. S mešťanmi sa nepriatelíš.

teda si v zlom nesprašivel. Kdeže by taký vzal? po papu-
li by som hneď poznala. — Pochybovala. — On, či nie
on? — chvíľu rozmýšľala. Nevedela, ako by mala postu-
povať. Začala kárať seba. — Prečo ho hreším, ľudia do-
brí, nedala som mu ešte ani kúska a už ho obvinením
křmim. V úprimnej papuľke kraľuje smiech a nie zlosť.
Ostatne, keby aj bol vzal? Mám toľko chleba a ľutujem.
Hladný je, nuž si vzal. Sytému čo tam po chlebe? Nech
mu slúži na zdravie. Na! zjedz ešte — — — ulomila
hodný kus.

Pes vážne pozrel. Vyňuchal všetky city, predsa si
však nedôverčive pomyslel.

— V očiach vašich bochník dobroty, ale ľuďom lep-
šie neveriť.

Zavrtil srdečne chvostom. Pomazal pysk najúprim-
nejším priateľstvom. Ale nevinný pysk sa s časom na čas
krivil od výčitiek svedomia, že babku tak hanebne
oklamal.

— Už sa nikdy ničoho nedotknem, keby som aj hla-
dom umieral.

Vtedy črievka neočakávane zabručala, akoby pukaly
od smiechu.

Zadrepčil nespokojne nohami a prosebne hľadiac na
láskavé ruky, žalosťne zapišťal.

— Slutujte sa, babka! Vaším mudrovaním brucho
nenakřmim. Dajte, čo aj len ochutnať! Keby ste vedeli,
aký som ja hladný. Po črevách vietor hvízda a figle
stvára.

— Na — pod! — — privolávala ho babka.

— Ešte sa bojíš? Ahá! Ty si niečo... Nechceš ísť?
Prečo? Hlavu ti neodtrhnem — — —

Pomaly sa približoval. Chcel chňapnúť za chlebom,
vtedy ho chytila za srst.

— Teraz ťa vyplatím za všetky naničhodníctva. Pyšný si a zlý. Počkaj! všetko poviem Pánu Ježišovi a nebudeš strážiť božieho hospodárstva. Palicou ťa odženie. Ty si babke chlieb ukradol! Ej, Bundáš — gazdovský pes! nuž ty si taký?!

Strhol sa.

— Pomoc! pomoc! bijú! babka! a hovorili ste, že mi nič neurobíte.

— Ja som ti hovorila, že ti hlavu neodtrhnem, ale nohavičky môžem palicou položiť — zasmiala sa.

— Oj! oj! — krútil sa, skákal, chcjúc sa vytrhnúť.

— No, priznaj sa, vzal si? hovor pravdu!

— Ja viem, že by ste mi dali, žmurkol na babku, — No, nie?

— Zreteľne hovoríš.

— No, vidíte, ja som vám len pomohol. Veď ste už dosť stará a máte cez deň dosť behačky. Načo by ste sa mali pre chlieb soháňať a kríže trýzniť. Lutujem vás. A pre moje dobré srdce by ste ma bili? Za druhé, chlieb, dar Boží a po zemi sa ponevial. Ako to? Oj, babka! Hriech. A už najväčším hriechom je oči pásať na chlebe, keď je pysk prázdny. Nechcel som hrešiť, nuž som len trošičku ochutnal. Nemáte sa prečo hnevať.

— Pravdu máš! Hriech by bol, aby sa svätý chlieb s dedinských polí ponevial po mestských kameňoch. Ja som hriešna. Mudrlant je z teba. Gazdovský rozum máš. Odkiaľ si ho sobral?

Bundáš sa významne poškrabal.

— Pretože som pes, mám múdru a do žrania prvú štekačku.

— Pes, a taký múdry! Pán Ježiš každému dáva rozum — s údivom krútila hlavou.

Schytil chlieb. Keď pocítil v zuboch radosť daru, hneď zavoňalo srdce vďačnosťou.

— Dobrá ste.

Veselo zakýval chvostom a hnal sa do ulíc na celodennú potulku.

Jeho štekot sa rozliehal po úzkych uličkách.

— Sú na svete dobrí ľudia.

Prašiví psi, zbití, skopaní zdvíhali sa so smetísk. Pomsta a nenávisť krívil ich pysky.

— Kde si videl dobrotu na zemi?

Unesení vzteklosťou ozývali sa s vrčaním, chcjúc rozdriapať radostný štekot. Padali na kamene a lízali rany, spôsobené ľudskou zlosťou.

— Počkaj, ešte ti zaleje pysk krv, potom sa budeš ináč smiať!

Bundáš bol dedinským psom, ešte nerozumel mestskej reči. Preniknutý vďačnosťou uháňal po uličkách a hlásal dobrotu babky.

VI.

Hneď sa okolo predávačky zahemžilo.

— Kurjer —

— Zápalky!

Čulo sa skrúcala, aby všetkým poslúžila.

— Koľko vám mám vydať, mladý pán, lebo ja nedovidím — miešala groše vo vrecúšku.

— Ostatok vám zostane.

— Nech vám Pán Ježiš vynahradí — hlasne ďakovala, človekovi, ktorý už zmizol v zástupe.

Neraz však ju obchádzali odvracajúc hlavu.

— Kde sa len pozreš, tam handry a bieda. Nemožno voľne prejsť. Že neodstránia s ulíc to žobrácťvo.

— Človek sa sľutuje, ale aj sľutovanie má svoje hranice.

Skutočne jej zjav mohol budiť odpor. Do hluku života vrástol skutočný stoh handier, posbieraných po smetskách ľudského milosrdenstva. Zďaleka viala núdza a vlhkosť.

Len vtáci nepoznali odporu. Tí čierni proletári priletovali zpoza rohov ulíc, sadali si na výklenky, na vetvi a v babkinej prítomnosti zabudli spievať pomstivú pieseň o hlade. Od nepamäti poznali, že je ona stodolou láskavosti, meniac každé slovo v zrno, v omrvinky chleba. Vedeli aj to, že z jej úst nevyjde slovo, majúce tvrdosť kameňa.

Rada mala tú hlučiacu čriedu, hoci ju považovala za darebákov zpod temnej hviezdy. Predsa však nikdy na nich nezabúdala a obdarúvala ich čím mohla. Len čo sa ukázala, povstal v hromádkach krik; tí uličníci, bitkári, figliari radostnými hlasmi ju vítali. Celé hodiny sa tlačili na konároch. Nikto ich neplašil. Vyhrievali sa na slneč, pijúc víno veselosti. Trávili čas v nečinnosti. Robili si dobrý deň zo všetkých ľudských práv a poriadkov, a preto im bol svet sýpkou radostí. Čo oni nahovorili na ľudí, to si ani ten najmúdrejší vrabec nezapamätá a cez celý život nevyčviriká. Ale jedno sa nemôže odpriečiť, že si babku veľmi vážili. Hlasným krikom ohlasovali jej dobrotu. A iste sa ku nej modlili ako ku svätici, ktorá robí obilné zázraky.

Podľa mienky kronikára opisovaných príhod, spievali na nôtu vďačnosti.

— My, šedí služobníci, ťa zbožňujeme.

— Tvoje srdce je snop zbožia, bujne vyrastlý na poli života. Z klasov sype sa zrno — zlato dobroty.

— Nie ruky, nie oči, ale srdce dáva jasnosť lásky.

— Ten prameň stále plynie a nemá konca, lebo jeho žriedlo je v srdci Božom.

Napriek slotu, mrazu a víchrom, oni ju stále navštevovali. Za almužnu, za chlebové dobrodenie chceli sa nejako odvdáčiť, preto podľa svojho spôsobu zabávali babku. Bol to akýsi vtačí cirkus, plný pokrikov, volania, bláznovstiev. Bitky, naháňačky, prelety, krik, vresk. Zdálo sa, že medzi stromami tisíce kladiviek zvučne bije a medzi úsmevmi kuje jediné meno —

— Babka — —

Okolo poludnia v chránenom kúte medzi múrami postavila predávačka železný hrniec na trojnožku. Varila jedlo, prikladajúc na oheň posbierané patyky a kúsky novín.

Odkiaľsi povyliezali potulní psi, skrývajúc sa bojazlive medzi kríkami. Stáli neďaleko. Ich premrznuté telá striasali mráz, ako víchor spráchnivelé drevo.

Akýsi tulák s druhého chodníka chytive lovil vôňu vybuchujúcej pary. Nozdry sa mu netrepežlivo chvelý a neustále sa oblizoval, nechcejúc utrať ani len preletujúce závany.

— Chutné pre môj nos. Babka ešte omastí a potom až rozkoš jesť, akoby si si hodvábom brucho ovíjal — premýšľal Bundáš.

Bol si istý, že psie priania nebudú márne.

Kým varila, z podkrovia, zponad stôk povyliezali otrhané, vyhladovelé, bosé deti. Od rána behaly s novinami alebo so zápalkami. Keď si už všetok hlas vyvrešľaly po rohoch ulíc, keď všetko teplo stratily, vtedy prichádzaly ku babke. Ubiedené, bez prístre-

šia, bledé, choré, hladné obkľúčily ohník, vediac, že nikoho neodženie zlým slovom, ale pritúli, ohreje, handrou prikryje a aj poslednou lyžičkou jedla nakrími. Pre nich bola vždy rovnakou: darom božím, s nebies poslaným.

Jedny smelo, živo rozprávaly o tom, čo sa prihodilo na ulici. Chľúbive sa líškaly, pokrikovaly a spolu aj žobravé pohľady spočítavaly variace sa zemiaky a krúpy. Iné sa nsmelo priblížily a znehybnely pod múrom. Bez slova sa zahľadely. Sčernelé tvári, utrápené, obrastené zelenou pliesňou podzemia. Siné ústa sa chvely od onemelých prosieb. Oči smutné, zapaľujúce sa ako čierne hromnice prosbami pred zjavom živiteľky. Nevystieraly ruky po almužne, ale každý pohľad bol najbolestnejším žobraním, kňučaním psa, moreného hladom.

— Dajte jesť —!

Nemohla zniesť tento pohľad.

— Počkajte — hneď sa uvarí.

Z tých slov padol plameň ohňa na zosinalé tvári a zapálil úsmev.

Každý pohľad letel za rukami babky, keď sa začala prehrabovať v hĺbe handier.

— Možno chlieb — zachvely sa slová.

Vopchala do dlaní škatuľky z konzerv a krajíčky chleba.

— Posilni sa! — Ľudia opatria, nuž sa treba podeliť. Keď sa hladný díva, vtedy z jeho srdca slzy kvapkajú. A zjedol by si chlieb pokropený slzami?...

Deti sa usadily na chodníku. Počuť bolo len chlipot a mľaskanie. Ich zrenice sa živšie zapálily. Ružové úsmevy a radostné pohľady sa vznášaly nad srdcom ako najchutnejšia vôňa nad miskou.

Celá ulica voňala veselosťou a dobrotou.

Medzitým hromádka vrabcov bedlive strienia ponyby babky. Odrazu sa začali ticho chovať, dalo by sa povedať, že sú to mnísi v čiernych habitoch, pohrúžení v pobožné dumanie. Zavše niektorý začvirkal.

— Ja vlastne nechcem na seba upozorňovať a liezť pod oči, ale zato na mňa nezabudnite. Nezmjem veľa, len omrvinku.

Po chvíli rozliehal sa krik náreku, skoro zlých zlořečení ťažkých na preloženie do ľudskej reči. Kmotrovia, obyčajne v shode žijúci, chytali sa teraz za hlavy až perie lietalo. Iní sedeli na boku so zobákom večne skriveným.

— Isto nič nedá.

Ktorýsi, ako podnapitý chlap, hľadal zradu, skrúcal sa a bojovnícky vykrikoval.

— Hneď mi sem dať! Ja vôbec nepomýšľam čakať.

Iný čvirkal, akoby veľmi nešťastný o sľutovanie a napomoženie prosil.

— Taký som hladný...

— Čo tak skuhreš? — spýtala sa predávačka. — Počkaj chvíľku. — Len čo detiská najprv nakŕmim. Ty si vždy šikovný do jedla i do bitky. Najviac sa pcháš, hlúposti vykrikuješ a hrvoľ ledva dvíhaš.

— Ani zrnôčka som od rána v zobáku nemal.

— Aha! Aha! — ani zrnôčka. Ty ma už neoklameš. Vrabcovi veriť? Rodného otca oklameš svojim štebotaním. Z bratovho zobáka vytrhneš, ale budeš vrešťať, že ti Pán Ježiš nadelil.

— Ja? ja? babka! čo to tárate? Každý na úbohého vrabca bi — zabi. Za čo? no? za čo?

— Nevytýkaj! Príde čas, nuž dám — uspokojovala a napomínala vreštiacu čeliadku.

Naraz krik. Všetci spolu vyštebotali novinu.

— Oho! už drobí chlieb.

— Obdarí chlebom, či zrnom? — z hĺbky krovia rozliehalo sa strašne ustarostené spytovanie.

Hneď povstal živý ruch na konároch. Znetrzeplivení vtáci začali preskakovať a dolu pozeráť.

— Veľa je toho, — veľa? — —

— Vystačí nám,

— E, kdeže stačí? — pochyboval iný.

Babka porozumela hlasom a usmiala sa.

— Nič nedám, pšenicu schovám a zajtra na vigíliu tiež nič nedám.

— Oj — oj — oj — prečo ste taká? Všetci vyvrme hladom.

Neočakávané nasypala. Hodené zbožie bolo ako prameň dobroty vyvierajúci zo srdca.

Zahemžilo sa v povetrí. Dážď radostných zniek spadol na dlažbu. Krik naplnil ulicu.

— Chutí chlebíček? — spytovala sa starénka starostlivo.

— Ešte som také žrádlo od kedy žijem v zobáku nemal — pochlebne začvirikal starý lišiak.

— U babky je všetko najlepšie, lebo na záhone svojej dobroty nestavia strašiakov, neplaší hladného palicou. Jej oči sú ako posiate pšenicom — prisvedčil kmotor s presvedčením.

— Dobrá gazdina, nuž je u nej všetko zo pšenice — mrnkol premúdrely samček, hltajúc najväčšie zrno.

Pažravo si vytrhovali zpod zobákov a ešte sa obsypávali nadávkami. Oneskorený vrabec vpadol do stlačenej kôpky, s rozmachom trepol krídlami, zaperený a nasrdený dobal dookola. Pri tom poplach, podlety, preklínaná, bitka, vodenie sa za hlavy, celkom ako v krčme.

Predávačka hľadela s pohoršením na bitku. Nemohla porozumieť zrejmú životnú pravdu, že kde je jedlo, tam bitka, že každá miska musí byť pomastená slzami, potom a krvou. Teraz krútila hlavou. Chcela smieriť rozvášnených a hovorila do svedomia.

— Kto to kedy videl? — Bitkou len čo sa Pán Boh uráža. Keď sa hneváš, vtedy sa zlý raduje a tre si ruky. Ty jedno slovo a on hneď druhé, horšie napovedá. Zvada, za zvadou bitka a radosť v pekle. Keby ti aj krivdil, tak nepreklínaj, ale pobožne zašteboc — Bože, zasvieť mu svojou láskou a daj mu všetko najlepšie. Milosrdný Ježiš ňa vyslyší a teba ešte odmení. Oho, on dobre vidí všetkých. Nahnevá sa a nevezme tvoju dušu do raja. Vtáčok, nebudeš v nebi chválu spievať Pánu Bohu. Nie je ti ľúto? Nepukne ti srdce od ľútosti?

Žráči si vôbec nevšímali nábožných slov. Nejedni hrubo sa nadýmajúc zakliali.

— Nepochopiteľné! tu črevá hlad skrúca a ona kázeň drží! Podarená. — A zapchaj si hubu niečim lepším! len čo nazlostí — mrzuté úvahy udusil tučným zrnom, ktoré vytrhol druhému zo zobáku.

Za napomínania rozvadenej hromádky silný, zavalitý zabijak sa pustil do mestského úbožiaka vyváľaného v dyme a v popole, skutočného vyhladovalého nádeníka. Znepokojený úbožiak s prestrašeným čvirkáním utiekol na strom.

Pobúrená babka skríkla:

— Ideš, zbojník! Ty si horší ako človek. Druhému vytrhne a ešte bije. Keď vezmem palicu, potom uvidíš. Bude sa žalovať pred Pánom Ježišom a keď sa mňa spýtajú, potom všetko poviem. Prečo sa biješ? Myslíš si, že jedlo lepšie chutí na bolesti druhého. I jemu i tebe vystačí. Neľutujem — rozsypajúc poživeň, napomínala zadierajúcich, zbitých potešovala.

Na chodniku sa ozvaly kroky.

Splašení vtáci sa strhli.

— Dajte mi krabičku zápaliek.

Zahanbená babka schovala ruky pod zásteru.

— Mladý pánko, chcete zápalky? — kdeže sa pode-
ly? — prebiehala očami svoj krámik. — Ó, sú! ó, sú! —
prerývane skríkla.

— Zabávate sa s vtáčkami?

— Áno — áno — áno — áno — zajakala sa nevediac,
čo povedať.

Hanba ju oblievala, že na starosť tak žartuje.

— Úbohí prosili, nikto nenapomôže a hladní sú. Ho-
dila som im trošku.

Zaplatil.

Vyberala z meštaka grošíky a rýchle vpravila:

— Hneď vám vydám, len nemôžem dochytiť.

— Schovajte si ostatok.

— Ako to? Bože milosrdný. Za čo? Veď som si ne-
zaslúžila.

— Pre vtáčkov — povedal s úsmevom.

— Neposmievate sa, mladý pán? Pán Boh zaplať!
Poviem im, potom sa len potešia. Budú čvirikať, veď
sa aj vtáci modlia svoje Otčenáše za dobrého človeka.

Kroky odchádzajúceho zatíchly. Rozradostená babka
hovorila:

— Ľudia i na vás pamätajú. Nakrmila som vás a
Pán Ježiš hneď sto ráz vynahradil. Keby som sa hnevala,
tak by nič nedal. Vzal krabičku zápaliek a dal celý
zlatý*) — pre vtáčkov, mestských bedárov — usmiala sa.
— Ani haliera nepremárnim — k svojim priložím a zaj-
tra im urobím štedrý deň. — To ho Ježiš ku mne poslal
s odmenou, aby láskou posvietil a cestu k dobru ukázal.

* 1 zloty = asi 4.50 Kč.

Onedlho medzi vrabcami našli sa stehlíci a hýli. Plaché sýkorky zvučne prskaly do ticha. S neďalekého kostola sleteli oneskorení holubi. Spadli s nebies a pokryli dlažbu kobercom hrkútania a trepotov. Všetci rovnako zahrkútali.

— Ó! nevedia, chcú si so mnou pohovoriť. Myslela som aj na vás. —

Sypala pomaly. Smelší ňobkali jedlo s dlane alebo si sadli na plecía. Cítila páperisté dotknutie, akoby s láskou pritúlené detské hlávky. Bála sa pohnúť, aby ich nesplašila.

— Aj vy sa radujte!

Predávačka hľadela vzrušená.

— Majú radosť. Celý svet je ich gazdovstvom.

Zamyslela sa smutne.

— A ja ani toľko zeme nemám, čo by sa do hrsti vmestilo. Gazdinou som bola. Už sa asi nikdy nevrátim do dediny. Každý krok by som bozkávala, aby som len bola bližšie. Vás Matka Milosrdná skôr vyslyší, vtáčkovia boží, nezabudnite na mňa, pomodlite sa Otčenáš, aby som sa aspoň pred smrťou vrátila ku svojim.

Tak sa rozprávala s vtáčkami a oni vždy len rovnako odpovedali čvirik-čvirik.

Najedené stádo odletelo na strom. Medzi konármi rozkvitali stehlíci, sýkorky, hýli.

Babka stále počula slová vďačnej radosti. Za obzi-venie, za dary, ktoré dostali, všetkými hlasmi jej rozprávali o dedine.

Vedeli, čím ju oblažia. Každý zvuk bol darom veselosti. Keď vtáci odleteli, keď psi odchádzali na potulku, vždy sa s nimi sedliacky lúčila.

— Boh vás sprevádzaj!

Pokorne znášala núdzu, ťažké skúšky osudu. Nemala nič vlastného. Zpod schodov mohli ju v každej chvíli vyhnať. Handry na nej, pookrúcané chodidlá, pootíkané prácou a behaním po križných cestách biedy, a duša jednako len previazaná povrazom pokory bola v šarláte šťastia.

Nešťastia otriasly prach zemských smútkov, túžieb, útech a bola ako unavený pútnik pred vchodom do blahoslaveného miesta.

Vo výklenku steny ako v prícestnej kaplnke sedela predávačka, svätica ulice, patrónka biednych, sama z nich najbiednejšia, najopustenejšia. V kriku, vo vrave, v tržisku záujmov, kolísajúcich sa medzi tvrdými brehmi krivdy a zisku, jej krám bol svätyňou dobra, bol kazateľňou srdca. Slová a skutky boli rečou evanjelia, vypovedanou Veľkou láskou a pochopiteľnou pre všetku biedu.

Najväčšou múdrosťou na zemi — je múdrosť dobra.

Ústa hladnej biedy prikrývala úsmevom vďaky a veselosti, ako anjelským plášťom, soblečeným s milosrdného srdca. Nič nemala, a bola bohatšia ako všetci. Sbierala zlato citov s detských očí, opustených psov, vtákov, ktorí každý deň rovnako hovorili:

— Dobrý skutok človeka je úsmevom Boha. — — —

VII.

Na druhý deň sa ponáhľala tou istou cestou. Pod pazuchou ležaly groše, šporené na vigíliu, ako teplá, živou krvou pulzujúca radosť. Necítila vysilenia. Radosť z dobrého skutku sobrala s utrápených pliec všetku farchu.

— Aj to kúpim — aj to — zaradujú sa úbožiaci — vypočítavala veci, rozhodujúc sa, čím koho obdarí.

Šla prázdnu ulicou. V to šťastné ráno zabudla na svet.

V tom sa neočakávane odsunul od temnej steny muž. Zastal ako duch. Žmurkol jedným okom. Sobral čiapku a so smiechom sa nízko poklonil.

— Chcem zakoledovať — veď je štedrý deň.

Zachvela sa, akoby ju niekto nožom udrel.

— A — veď — z jediného slova akoby pramienok krvi vystrekol z rany, ktorú zadal.

— Čo tak hľadíš a papuľu roztváraš? Sviatky idú. Treba. Zaholdujem na chválu Božiu a za tvoje zdravie zglgnem tiež štvrtku. Aby si nenariekala, že som zlý chlap. Nezabúdam na teba. Matka, daj a chytro — hrozivo zachrípal prepitým hlasom.

— Pre deti som mala — zastonala.

— Čo? tie! čo? — máš pangartov? A koho že sú? hi! hi! na staré kolená sa ti zachcelo takých prepychov.

— Chcela som — —

Pohľadom prelomil vetu. Podhodil v sebe mstivé slovo. Ruky sa hrozive zachvely.

— Netáraj a so mnou nezačínaj! Daj hneď — lebo do jasnej cholery*) — oči zlé, ako blýskavé nože vnoril do jej zreníc.

— Nechaj aspoň trošku — podelme sa!

— Ukáž — spravodlivo rozdelím!

Vždy dobrovoľne oddávala. Keď sa protivila, hodil ju na dlažbu. Skopal a zbil. Nič nepomohol plač, prosby, vláčenie sa na kolenách.

Aj teraz neuvedomele siahla do zánadria. Vybrala. Na utrápenej trasúcej sa dlani uzlíček tak ťažký, ako

---

* cholera, poľská nadávka.

mozole dlhých dní. Ústa, krčovite zatisnuté, dýchaly slovami, zdeptanými opätkom jeho pohľadov.

— To je všetko! Ty prepíšeš s tamtou dievkou. Aj kamene by sa slutovaly. Mestské kamene vedia, čo som sa ja naplakala.

— Len mi buď ticho! Zuby za zúbky, lebo ja zavrem. Zabudla si už? — So smiechom ju chytil za hrdlo, len tak pre žart. — Ja si tiež môžem zažartovať. Stisnem za hrdielko a zapištíš ako vtáčik. Jednako ti hlavu neodkrútim. Hriech. Len tak jemnúčko, aby si nič necítila a na mňa sa nežalovala.

V očiach sa jej stmilo.

— Ježišu! — Spamätaj sa! Veď si nad hrobom. Ideš pre večnú odplatu.

— Hovorím ti po dobrom, zavri si tie ústiská. Cholera, kňaz je z nej na staré kolená. Mojou babou si a ja som tvoj chlap. Poslušnosť do smrti. Veď tak ti prikázali pri oltári. — Tu! tu! moja mužská vôľa je od Boha.

Rozviazal uzlíček. Obsah vysypal na dlaň.

Bez slova hľadela na poskrúcané papierky, na okrúhle groše. Každý cvengot ju kameňoval. Ukradnuté peniaze zvlhčovala vlnami bolesti, ktoré sa menily v slzy zúfalých pohľadov.

Jemne vyrovnával korisť, pomaly prepočítaval, akoby s dlane do dlane presýpal kvapky potu a úpenie ukrivdeného srdca.

— Len toľko? Koľko si ukradla? — povedz po dobrom! Hneď oddaj — zatriasol silne!

— Boh mi je svedkom, všetko si sobral. Premárniš. — Daj pre deti! Hladné privítajú Ježiška. — Daj! —

— Len necigáň! — Keby som nehľadel na to, že je svätý deň — tak — — Nepoviem zlého slova. Nechcem

Boha urážať a na dušu hriechov nabrať. Ja som smierlivý. Len nešukhri, lebo ti papuľku pretočím — a spravil pohyb, akoby chcel zabiť všetky prosby.

V tom zašelestily sukne. Žena znetrpezlivelá čakáním vybehla z úzkej ulice. Priskočila k ruke Vlodarčika.

— Hodne je toho? — vytreštila oči zblatené prefíkanosťou. Objala nimi dlaň. Lepkavý, zatuchlý úsmev jej obliel pery. — Daj sem — násilne vydrapila.

Prilnula k nemu špinavými handrami.

— Poď — — čo sa tam s cholerou — — po papuli zbiť — — pre ňu je náš život ako peklo.

Ťahala ho so smiechom za sebou. Tieň ich postáv zachvel sa na chodníku, potom zatienil okno, občliapané pomýjami špinavých výparov. Zaškrípaly trhnuté dvere. Vybuchly oblaky pary. V zhnitých chmárach zachvelo sa svetlo zdochýňajúce v čalustiach putiky. Husté blato vravy a smradu zamazalo postavy.

Predávačka stála, akoby prirástla ku dlažbe, zmrzlý stĺp života, na ktorého prsiach krv vytekala z rany, na mieste, kde ležal uzlíček.

— Vzal. — Ježišu! — vzal — premárni s tou dievkou. — Na hriech som dala — Ježišu! na hriech.

Vliekla sa ulicou tak, akoby na pleciah dvíhala celé mesto plné stonov, plaču, všetkých krívd, všetkých zemských bolestí.

Posvätnosťou napojený deň splýval na chodníky, pod jej nohy tak strašne unavené.

VIII.

Znova sobrala náradie zo skrýše.

Namierila k svojmu obvyklému miestu. Vak na pleciach, v rukách uzlík. Zavše sa zachvela, oprela o múr. Dych nedostačoval. Sily ubúdalo.

— Babka, čo ste tak oslabli? — Dajte, pomôžem vám!

— Poradím si sama.

— Strápená ste.

Chlapík, stojaci pod bránou, vytrhol uzlík a zaniešol na roh.

Teraz skoro ani nepozrela na kaplnku.

— Nebudem ťa zarmucovať svojím plačom, dost máš svojho trápenia — nebeská Podnájomníčka — šepľa tak ticho, aby Matka Božia nepočula.

Spolu rozložili noviny, krabičky zápaliiek. Znova vrástla v rušný život dňa, ako šliapaný a búchaný kameň. Nikoho nevíkala. Sedela pri kráme za živa do hrobu zamurovaná. Svet chmúrneľ. Ulice pomrely. A na cintoríne plač.

— Čo detí?

Bundáš zastal naproti plný radosťou a smiechom.

— Babka, dajte jest!

Nezbadala ho. Priplazil sa, položil hlavu na kolená a hľadal jej oči.

— Čo vám je, babka? Ja k vám s radosťou a vy ku mne s plačom. Radšej s kameňom.

Túlil sa, ruky lízal,

Pozrela, zakývala hlavou.

— Ej, psíček! ej psíček — keby si ty vedel.

Pozrel do očí. Slzy stekaly na jeho cítiacu dušu, zaskuhral, spolu s babkou zaplakal.

Deti povyliezaly z podkrovia. Staly si pod múr. Tvári povlečené zeleňou, obsypané popolom núde. Prihaslé oči, očadené sadzou pohľadov, zablyly sa pri zočení predávačky radostnou novinou.

— Babka, dnes je štedrý deň. — —

— Dnes? — čo je dnes? —

— Vy neviete? — Štedrý deň!!! — zabudli ste!

— Zabudla som — čierne slovo sa s ťažkosťou vytislo a spadlo ako ťažká tehla prudkým nárazom vyrazená.

— Čo nám dáte? Vlni Jozefke, Mariši, Stankovi a všetkým. — Ale bola radosť. — —

— Dala som vlni — teraz nemám nič — len to, čo na sebe — trhla handrami, akoby chcela vytrhnúť oslabené a tak štedré srdce, ktorý každý deň rozdávala.

— Prečo ste dnes taká?

— Pán Ježiš všetko vzal. Tak chcel, tak sa stalo.

Priťahovala šatku, kŕčovite sväzovala a rozpletala, akoby ju dusil povraz obesenca. Plač trhal prsia. Chvely sa všetky praskajúce vlákna. Z očí slzy.

— Len slzami vás môžem nakrmiť, dnes, v taký sviatok. — Pán Ježiš vidí...

IX.

Pomaly sa blížil štedrý večer.

Mesto sa ztrácalo v porozrývaných čelustiach tmy a chumelice.

S kamenných nebies, či z podkrovia priletovalo kňučanie, prekypujúce búrkou pomsty a kliatby, padalo na chodníky, volalo, bilo o balvany, trhlo ich, stonajúc znova sa vzchopilo, plazilo sa pred kapličkou, vyčerpáné vešalo sa na prsia Matky Božej a v neuspokojenom vzlykote, studeným povievaním bozkávalo milosrdné nohy.

Biela zástava záveja, odtrhnutá od žrdi, šramotila nad domami.

Víchor sa hnal otvorenou ulicou, vznášal záveje, svíjal ich v kľbko, rozmotával okolo svietiel, ktoré stály ako žobráci. Časom sa závaný dvíhaly k plamienku, vtedy lampa zavzdychala, akoby chcela vzniknúť z údolia núdze svietiaci vzdych do zamračených nebies. Snehové vločky mihotaly sa okolo nich ako včely ponáhľajúce sa do kvetov otekajúcich medom jasnosti.

Babka schúlená, bitá, šľahaná, prevracaná zostala na svojom mieste v ohnisku zlých vetrov. Vietor nafúkal jej tvrdých hrúd do záhybov šiat, oblepil ju belosťou, tak že bola podobná postave vytesanej zo zľadovatelého snehu.

— Je už neskoro, mali by ste ísť spať — zabručal okoloidúci, ponáhľajúci sa domov.

— Tu mi je teplejšie.

— Kde bývate?

— Pod schodami, ani kachiel, ani okien.

— Veď zmrznete?

— S Božou vôľou bývam. Keď mi je zima, nuž sa Otčenášom zohrejem, len aby som prenocovala. Vďaka Bohu, že mám kde hlavu skloniť — nenariekam. Viete, mladý páno — stíšila hlas — ale nikomu nepovedzte — len niekedy mi je ťažko na svete, lebo si nemôžem vychovať kuru. Bolo by človekovi veselšie — — pohovoriť si, zasmiať sa. Vždy by bolo ľahšie.

Ostatne teraz nemohla ani odísť, v chránenom kúte ležalo decko, zatočené do handier. Matka si šla zarobiť. Kto vie, kedy sa vráti. Azda sa vláči po prázdnych uliciach ako ten vietor, preklína a plače...

Z potrhanej chumelice vynorili sa chlapec s dievčatkom.

Zbadala ich.

— Ku mne idú, chudáčkovia — — Čo im poviem?

Vtedy víchor hrozive zadul, akoby vyrýval z podkrovia najstrašlivejšiu pieseň pomsty, vytrhnutú z úst umierajúcich tulákov, z preklínaní na mraze hynúcich a z pohľadov beznádejných.

— Čo vám dám? Nič nemám. — —

Z osvetlených okien vylievala sa radosť piesní a každá melódia sa usmievala slovami akoby s neba soľanými.

Ich echá nenašly oči ani ústa predavačky. Iba vietor, vláčiaci sa pod podkrovie, padal k opustenej a na jej prsiach zavyl.

Objala ho a pritúlila jeho žalobu i plač.

— I ty si biedny. — —

A tak si poplakávaly vietor, predavačka a núdzava sveta, v tú noc, keď v radosti sostupuje svetlo lásky na zem.

Deti zastaly pri krámiku. Čakaly, azda ich niečim obdarí.

Vyhýbala sa nemým a tak žobrajúcim pohľadom.

Podišly k osvetlenému domu. Postavily sa na prsty.

— Nevidieť nič.

— Čakaj, podvihnem ťa.

Chlapík sa vzoprel, s jeho pomocou sa vyškriabala deva.

S kamenných nebies, či z podkrovia priletovalo kňučanie, prekypujúce búrkou pomsty a kliatby, padalo na chodníky, volalo, bilo o balvany, trhalo ich, stonajúc znova sa vzchopilo, plazilo sa pred kapličkou, vyčerpané vešalo sa na prsia Matky Božej a v neuspokojenom vzlykote, studeným povievaním bozkávalo milosrdné nohy.

Biela zástava záveja, odtrhnutá od žrdi, šramotila nad domami.

Víchor sa hnal otvorenou ulicou, vznášal záveje, svíjal ich v kľbko, rozmotával okolo svietelieň, ktoré stály ako žobráci. Časom sa závaný dvíhaly k plamienku, vtedy lampa zavzdychala, akoby chcela vzniesť z údolia núdze svietiaci vzdych do zamračených nebies. Snehové vločky mihotaly sa okolo nich ako včely ponáhľajúce sa do kvetov otekajúcich medom jasnosti.

Babka schúlená, bitá, šľahaná, prevracaná zostala na svojom mieste v ohnisku zlých vetrov. Vietor nafúkal jej tvrdých hrúd do záhybov šiat, oblepil ju belosťou, tak že bola podobná postave vytesanej zo zľadovatelého snehu.

— Je už neskoro, mali by ste ísť spať — zabručal okoloidúci, ponáhľajúci sa domov.

— Tu mi je teplejšie.

— Kde bývate?

— Pod schodami, ani kachiel, ani okien.

— Veď zmrznete?

— S Božou vôľou bývam. Keď mi je zima, nuž sa Otčenášom zohrejem, len aby som prenocovala. Vďaka Bohu, že mám kde hlavu skloniť — nenariekam. Viete, mladý páňko — stíšila hlas — ale nikomu nepovedzte — len niekedy mi je ťažko na svete, lebo si nemôžem vychovať kuru. Bolo by človekovi veselšie — — — pohovoriť si, zasmiať sa. Vždy by bolo ľahšie.

Ostatne teraz nemohla ani odísť, v chránenom kúte ležalo decko, zatočené do handier. Matka si šla zarobiť. Kto vie, kedy sa vráti. Azda sa vláči po prázdnych uliciach ako ten vietor, preklína a plače...

Z potrhanej chumelice vynorili sa chlapec s dievčaťkom.

Zbadala ich.

— Ku mne idú, chudáčkovia — — Čo im poviem?

Vtedy víchor hrozive zadul, akoby vyrýval z podkrovia najstrašlivejšiu pieseň pomsty, vytrhnutú z úst umierajúcich tulákov, z preklínaní na mraze hynúcich a z pohľadov beznádejných.

— Čo vám dám? Nič nemám. — —

Z osvetlených okien vylievala sa radosť piesní a každá melódia sa usmievala slovami akoby s neba sošlanými.

Ich echá nenašly oči ani ústa predavačky. Iba vietor, vláčiaci sa pod podkrovie, padal k opustenej a na jej prsiach zavyl.

Objala ho a pritúlila jeho žalobu i plač.

— I ty si biedny. — —

A tak si poplakávaly vietor, predavačka a núdza sveta, v tú noc, keď v radosti sostupuje svetlo lásky na zem.

Deti zastaly pri krámiku. Čakaly, azda ich niečim obdarí.

Vyhýbala sa nemým a tak žobrajúcim pohľadom.

Podišly k osvetlenému domu. Postavily sa na prsty.

— Nevidieť nič.

— Čakaj, podvihnem ťa.

Chlapík sa vzoprel, s jeho pomocou sa vyškríabala deva.

— O môj Bo — — — údiv prelomil výkrik.

V úžase hľadela na stromček.

— Teraz ja. —

— Počkaj — ešte sa poteším.

Po chvíli sa vracali, hlasno si rozprávajúc. V nadšených očiach niesly prekrásny obraz.

— Poďte s nami, babka, aj vy uvidíte.

— Videla som už.

— Necigánite? Nebojte sa! My vás podvihneme. Ale majú peknú jedličku, až sa v očiach mihá.

Nešla. — Len vietor prilepil oči do šťastných okien a trhal ich a bil.

V kolede chumelice anjel v bielom plášti podkroviom ohlašoval, že sa Kristus narodil.

Premrznuté, skrčené deti o chvíľu zmizly v súmraku, nesúc so sebou podiv nad videným divom.

Požehnala ich — žaloba.

— Nič som vám nedala. — — —

Noc hučala ďalej. Šumely rozochvené stromy. Vietor uháňal medzi nimi, opieral čelo o pne a prenikave nariekal, zostával visieť na stuhlých konároch akoby rozopiaty na kríži, pribíjaný klincami náreku. S časom na čas ručník temnosti tíšil jačanie. Rozmetané haluzi schyľovali sa nad babkou, zdalo sa, že chcú sísť s výšin a ohriať sa pri krbe jej dobroty. Ale nový závan odhadzoval na druhú stranu ich zamrznuté, bičované ramená.

— Aj vy ste chudáci. Ruky vám vietor poláme.

Stuhnuté stromy, zmietané priestorom, spleťaly sa, chvely, strhovaly s výšav, ako rozbúrené more, zbesnenými vlnami chcely dosiahnuť nebesá a hádzané hučaly strašlivé slová.

— O smilovanie kričím.

Vetrom shodený vták zatrepotal a na dlažbu padol štebot podobajúci sa zimou skrehnutým hviezdám.

Babka sa strhla, chcela ho vziať do dlaní, pritúliť, ohriať. Ale už stíchol.

— Mestská zima, nie je dedinskou matkou. Tam do stodoly schová, zrno rozsype, steblá v záhumní nechá — šepkala k plačúcim.

Z tmy vylialo sa kňučanie.

Predávačka sa strhla.

— Azda Bundáš?

Zlaknutá prebehla od domu k plotu.

— Ej, to sa mi len zdá!

Už bližšie ozval sa žalostný hlas a za tým štekание, akoby ono niečo vysvetľovalo.

O chvíľu vybehol z chumelice Bundáš, ovešaný Iadovými krápnikmi.

Radostný hlas, ako úlomok svetla prskol v závejoch.

— Bundáš! To si ty tak plakal?

Pes rýchle priskočil. Nevšímal si privítania.

— Srdečnosti si nechajte napotom.

Chytil za sukňu a chcel ju ťahať preč.

— Čože si taký? Si azda hladný?

Vyhrabala zo šiat kúsok chleba.

— Nuž ty si taký pán — — Dnes ti otrubový chlieb zuby pichá.

— Keby ste mi aj klobásu dali pod nos, i vtedy ma nezlákate.

Výmluvne jej hľadel do očí.

— Zmrzne chudák a vy mi zatiaľ dobroty preukazujete. On ledva dýcha. Priviedol som ho na roh. Ďalej nemôže ísť. Pohrýzli ho mestskí červíci, Najlepšie im

chutí plač biednych. Poďte so mnou! Vaše srdce nemá palice. Ono je ako miska, ješ, ješ a ona je stále plná.

Usmiala sa počúvajúc priateľské štekacie.

— Z tvojich očí rozumiem toľko, že si si natieraš pysk pochlebovaním?

— Vy nič nerozumiete? Že sú aj ľudia takí hlúpi a nijako sa s nimi nemôžno dorozumieť. Ja som neprišiel pre jedlo. Akože vám mám vyštekaf: ratujte úbožiaka!

— Aha! to chceš, aby som šla s tebou.

Bundáš srdečne zakýval chvostom a hnal sa v chumelicu. Znova zavznel štekot.

Lampa vzdychla a hodila svetlo medzi tieň.

Z tmy sa ťažko vyvliekol oslabený pes, ktorý sa chcel dovliecť na osvetlený chodník. Padal na zadné nohy a znova sa zdvíhal.

Bundáš behal okolo, zakrýval ho pred závanmi, prehováral, zase s predstieranou zlosťou vrčal, chytal za srse, pchal nosom, hrabal dlapkou, skákal, s štekotom predbiehal, ukazoval cestu a vracal sa vrčiac do ucha spoločníka:

— Ty hlúpy! čoho sa bojíš?

— Každý strom na svete je iný, ale z každého je rovnaká palica a rovnako bolí — skuhral zbitý.

— Neboj sa, ona nie je taká ako iní ľudia. Obdari ťa chlebom a milosrdným slovom, lepším ako údená slanina. Dokedy ti mám to isté štekaf? Vôňa jej srdca je jedna: samá dobrota.

— Ej, hlúpy — — ej, hlúpy — — — postonával zranený.

Spadol do záveja. Vietor ho hádzal, trhal za srse a nútil vstať.

— Už mi je všetko jedno, len čím skôr zdochnúť — zaskučal.

Žnova sa zdvihol. Zdalo sa, že noc zaľala ľadové zuby do jeho vychudnutých bokov a on vlečie farchu všetkých temnôt. Mestský tulák plazil sa medzi tvrdými hrudami vydávajúc stony a bez odporu zmieral, ako čierna rana, ktorá vzrástla do dlažby, krvácajúca strašlivou bolesťou. Po hodnej chvíli vyplazil sa na svetlo. Prešiel s veľkou námahou malú vzdialenosť a bez sil klesol u nôh predávačky.

Čulo poskočila.

— Čo ti je?

Pes miesto odpovedi poslednými silami pritúľil hlavu k dobrému hlasu, k handrám úbožiačky. Chcel, aby ešte niečo povedala. Hľadal jej oči, hviezdy stratené v priepastiach neľútostnej noci, aby na jeho poloosleplé zrenice plynul lúč ľudského srdca a láskou osvietil poslednú hodinu, prikrývajúcu nárek ukrivdeného života.

Zasa slová, zmiernujúce bolesť.

— Ktože je taký pomstychtivý, psi či ľudia? Nemajú svedomia, takto zbiť. Ticho! neplač, ošetím Ťa!

Pes poddával sa úsiliu, ktoré tíšilo jeho bolesť a hasilo oheň.

Oddychujúc s úľavou, zaspával na ustlaní z dobrých slov.

— Naponeviera sa úbohý tvor na mestských smetiskách a kto chce palicou ho udre, kto chce hladom ho morí. Boh, dobrý hospodár, má rád psa, no, veď ktože by v nebi strážil hospodárstvo? I tam sa najde zlodej. Ustráži Pán Ježiš toľký majetok? Každý by si chcel z majetku odtrhnúť, skyvku priorať. Pes pomáha a tu robia krivdu čeladníkovi božiemu. Na svete odkladá človek len preklínania a plač, a treba veru aj iné peniažky sbierať, aby si mohol kúpiť život večný. Pána Boha, nie cudzími slzami, ale svojím srdcom obživí. Však, Bundáš?

A Bundáš kýval hlavou a rozumne prisviedčal.

— Čo vy babka povie, to je všetko také, akoby niekto z masného boku kusu slaniny krájal.

— Čímže ho prikryť? — starala sa babka. — Ručník som dala decku. Leží si úbožiatko a ani len nezaplače. — — Decko ňa nezbije — — — položila ho vedľa decka a tým istým ručníkom prikryla.

Bundáš sa cez celý čas skrúcal, liezol pod oči a radostne poštekával.

— Nech vám Pán Boh s vysokého neba odplatí. Úprimne ste pomohli biednemu — pritom pyskom a chvostom preukazoval najvyššiu vďačnosť. Potom zastal nad zbitým a srdečne vrčal.

— Nechcel si ma počúvnuť. Teraz veríš. Ešte raz si zapamätaj, čo povie Bundáš, to akoby v miske ležala celá klobáska.

Pribehol k babke, dlapkou hladkal, lízal ruky, dvíhal sa k prsiam. Lahol na dlažbu u jej nôh. Pohnute hľadí do starekinej tvári. Úsmevy radosti prelievaly sa v očiach, ako pramene božieho svetla.

— Dobrá ste, babka... ja vždy to isté hovorím.

— Ja? — ty táradlo! Akože odohnať chudáka? Lahko je dať, čo od pysku odpadne, keď sa niekoľko hladných obživí jednou lyžicou, to práve vidí Pán Ježiš. A keď vy psíčkovia a vtáčkovia prosíte, akože vám ne-dať? Keď dám zrno, tak mi Najsvätejšia Matka podá bochník chleba; keď polátam biednemu odev, to akoby som samému Pánu Ježišovi košeľu opravila. Ja som len chudobná podnájomníčka. Bundáš, to nie ja som dobrá, to nie babka dáva, ale mojimi rukami Pán Ježiš — šepkala sebe a psovi, ktorý, nie súc vôbec presvedčený, nedôverčive vrčal.

— Vy si hovorte svoje a ja viem svoje.

Chumelica stále rovnakou silou šalela. Zpomedzi rozmetaných vlákien chumelice vynorovaly sa priechelia domov. Víchor menil nahé koruny stromov v čudné postavy, ktoré vychádzajú z čelustí súmraku, strhované tahaajú sa za vlasy, jačia bičované studeným vetrom.

V prázdnych uliciach bojovaly rozvzteklené zemské živly v skuhraniach, zlorečeniach, preklínaniach, ošalela závišť, ľudská zlosť premenená v búrku. V ich strede stála opustená predávačka a jej sestra lampa, ktorá obdarovala všetkých chodcov rovnakým svetlom.

Zavše sa ozvalo z kútiku skučanie. Babka hneď pribehla. Pes ležal pritúlený k decku, ktoré ho vo sne objalo rukami okolo krku. Vedľa seba dýchaly dva rovnako nešťastné tvory.

— Siroty.

Napravila prikrývku, pohladkala a milosrdným slovom potešila.

Zaspávalo pomaly, usmievajúc sa k úbohej. Pes pozeral, zdvihol hlavu, celým zboleným životom, nárekom krivdy pobozkal oné prejavy dobroty.

Vzrušená ho pohladkala.

— Aj krivdu psa vidí Pán Ježiš. — —

Znova sa schúlila, cupkala po chodníku, klopkala nohami, kývala rukami, aby sa rozhrjala, skrývala sa za roh. Zima prechádzala až po špiky. Ľadový hvizd pretínal telo akoby palicami.

Bundáš krok za krokom liezol.

— Zima vám je? — — nie div — — bez poriadneho odevu.

— Čo to hovoríš? Keď bude treba, tak ma sám Pán Ježiš zakryje svojím plášťom.

A vtedy plameň svätého nadšenia zahorel ná chvejúcich sa, zsinálých jej perách. Keď tej noci Božieho Narodenia anjelom na nebeských cestách hasly fakle, vtedy oni sleteli ku krámu predávačky, aby na ohnisku ľudského srdca zapálili lúče dobra a lásky.

X.

— Už sa asi nedočkám. Musím vziať decko do chalupy.

Vietor pomaly prestával. Niekedy sa ešte zakrútil na mieste, zavíril a polámaný, poobtíkaný po rohoch, potíchu sa pohyboval pod stenami a bielym povievaním vyfukoval pekné paláce chumelice.

Lampy šly v radoch prázdnu ulicou a strácaly sa v tmách, akoby rozsvietené zrnká rozsypaného ruženca.

Vedľa ležaly čierne krychle súmraku, obtesané bleškom svetla.

Plameň lampy, pod ktorou sedela predávačka, sa triasol, chvel sa, hasol a znova vystreľoval jasnosťou, akoby zamieňave jasne vzdychal a zase sa prikrýval žalujúcou tmou. Ona ako milosrdná sestra strážila pri babke.

A vtedy závan doniesol odkiaľsi slová vďaky.

— Čo ti mám dať za toľko dobra, lampa — — slniečko noci? Ty si biednejšia ako ľudia. Vietor ňa bije a v tebe vždy rovnako horí srdce a všetkým rovnako svieti. Sestra-lampa, akože sa ti odvdáčim za toľkú láskavosť?

Ešte ostatný raz vyletel závan a s divosťou skĺbil sneh, súmrak i svetlá. Z chumelice vynorila sa spomienka a navštívila smutné prahy ako najmilší hosť.

— Ako je tam v dedine?

Úsmev zaplanul ako kahanček vo víchri, ktorý treba ochraňovať dľaňou a modlitbou, aby nezhaslo sväté svetlo, odtrhnuté od zemských vecí.

Všetky spomienky zaletely do chalúčky pominutého šťastia. Otvorily sa dvere a babka zohrievala sa nad ohniskom, ktoré tak horelo spomienkami.

Jej život bol podobný prameňu, plynúcemu cez špinavú dlažbu, a predsa bol vždy rovnako čistý, veď zrkadlilo sa v ňom nebo najmodrejšie — dedinské. Medzi relikviami schovávala zakliatu legendu.

A teraz legenda ožila.

Babka šla od domu k domu, od záhrady k záhrade, do polí. Počula modlitbu, ktorú v ten požehnaný večer po bratský sa modlí dedina hlasmi ľudí a zvierat.

Zavše zavyl náhly žiaľ, ako pes, ktorý prebehol na tisíc míľ pod kamením, s radosťou skočil na priateľa a ten ho palicou odohnal.

— Ja som už podnájomníčka — dedičstvo nie je moje po rodičoch. — Trest za hriechy, bola som zlou služobnicou.

Plač však hneď tichoľ, žiaľ sa rozvieval.

Všetky obrazy dediny, polia, kríže, pricestné kaplnky, jablone, hrušky previazané zlatými povrieslami ju navštívily. Hromady hydiny, kravy, kone, psi, našli ju po dlhých rokoch až tu. Zarojily sa preludy gazdovstva na dvore pamäti.

Každý z nich skladal dary veselosti.

Pozdravovala osobitne zem, ľudí, zvieratá.

— Vítajte, rodinka! Vítajte, kmotrovia! — Keď odchádzali do prázdnej noci, rovnako ich žehnala:

— Ostaňte s Bohom!

Po chvíľkach sa zobúdza, keď udrel silnejší závan a vtedy víchrom a tmám ticho šepkala:

— Bola som u svojich.

Hruda dedinskej zeme zaorala jej srdce a ono sa v ten večer stále zelenalo, kvitlo, šumelo a bolo ako májová lúka, previtajúca láskou a túžbou, na dlažbe, uprostred snehu.

XI.

Bol trhový deň.

Po dlažbe rozlievaly sa potôčky vravy, penily sa a žblnkotaly. Zavše výkrik z hluku, jasné gáганie a kikirikanie. V pramienkoch kriku a vravy brodili rozhorúčkovaní ľudia, od náhlosti zadychčaní, rozhovorení a rukami rozkladajúci, pretínajúci ich výkričníkmi zúrivej zvady.

Najhlasnejšie a najživšie bolo na mieste, kde predávali hydinu. Zástup sa tu tlačil, zastával, hádzal očami. Stále noví prechádzali pozdĺž radov, pri ktorých pozorne strážily tlsté gazdiny.

Na zlatej plachte slamy ležaly dôstojne rozložené biele husi. Časom niektorá zagágala, prenikave vrieskla a otrela zobák o brloh, ako rozhovorená baba ústa o zásteru. Vedľa kačky ako kmotričky, po susedsky pritúlené k sebe, statočne sa vadiac o miesto, po gazdovsky. Jednej čosi nechutilo a nafúkla sa, zaiste ju jazyčnica nádvakou dobre pichla. Iná žalostne zakvákala, iste si vzdychla, smutne spomínajúc na prežitú príhodu. Kde-tu sa niektorá zahniezdila, keď kamene tlačily vypasené brucho.

Opodiaľ posadily sa pyšné kury, vykrúcajúce zobáky v tom mestskom sbehu. Odpočívaly na truse, na poslednej spomienke na dedinské výhody. Zaspávaly snívajúc o dedinských príhodách na gazdovskom dvore.

Kde-tu zakikirikal kohút.

— To je náš!

Strhly sa celým telom a spadly späť. Nohy i krýdla sviazané. Ticho, bolestne zakodkodákaly.

Pani Agneška sa vybrala s košíkom na trh. Strkaná, pristupovaná prechyľovala sa cez stlačený zástup a jazero vravy. Zavše sa pristavila. Brala do rúk, chvíľu vážila a bez slova kládla späť.

— Cholera — — povedala nahnevaná predávačka za odchodiacou.

Ťá nepočula. A už neďaleko málo si vážiacim pohľadom prezerala obeť, určené na predaj.

— To je kura — —? — ukázala prstom.

Predávačku až trhlo. Ale zato sa sladko usmiala, akoby jej tisíc tlstých kúr vajcia v srdci snášalo.

— Krásna kura.

— Kurča!!! — dôkladne zopakovala.

— Kurča? — — ja sa s takou paňou nechcem rozprávať — vytrhla. Azda by ste nechceli brava za pár grošov. Ledva sa dá v rukách zdvihnúť. Taká ťarcha! Ó — fúkla do peria.

— Žlté. Samá masť. Nie nafarbené — Boh mi je svedkom — taká žltá je od zrna. Kde len fúknete, všade je taká. To je už z takého dobrého rodu. A vajcia nesie také ako päste — vychvaľovala hlasno, vystrkujúc chudé kuriatko, ubiedené, chované na plevách.

— E — pochybovačne vrkla.

— Čo — e — — zlostnejšie skríkla baba. — Veď vám na rozkaz neukážem. Takáto kura je lepšia ako

indická. Skoro nič kostí, samé mäso. — Snížila hlas. —
Vezmite si ju. Odpoly zadarmo ju dám. Nech ide k ľudom,
nech teší dobrých ľudí.

Pani Agneška prebierala.

— Ja musím mať niečo pekného.

— Milosťpani! — niečo pekného! — zadarmo — a
pomyje si postav do hrnca — odvrkla rozpajedená
gazdina.

Pani Agneška obchádzala hromádky. vykývala sa
z pazúrov volania. Brala kury, kačky, fúkala pod krýdla,
krivila ústa a šla ďalej s takým výrazom v tvári,
akoby mala v ústach prinajmenšom pol súdka kyslej
kapusty.

— Dnes mi nič nezodpovedá.

Naostatok sa zastavila pred tlstou, zavalitou gazdinou.

— Na predaj —?

— Prirodzene na predaj. A načože by iné?

V košíku krčil sa kohút, hašterivý, tučný, silný,
lesknúci sa horiacim perím ako plameň kypiaci žiarou.

Pretrhol sieťku. Hádzal hlavou na všetky strany,
útočne a pomštychlive pozerajúc, akoby chcel začať
bitku s celým svetom.

V dedine napádal ľudí. Ani len deti nemaly prístupu
do dvora. Ďobal, bil, hádzal sa na každého. Preto
bolo dosť nepokoja a žalôb. Gazdina sa ho musela
nějako zbaviť. Ale bolo jej ľúto predať ho. Lebo čo je
pravda, to je pravda, voči kurám bol jedinečný. Dobrý
gazda. Nebolo v ňom nijakého klamstva. Každú
spravodlivo a svedomite obslúžil.

— Bolo treba podsadiť len o Martine. Z každého
bolo kurča.

Aj teraz sa choval kohút s času na čas bojovne. Skoro však osmutnel. Dráždily ho tesné steny košíka. Dostával aj závrat od toho kriku, takže v tom utlačenom nik by nebol poznal slávneho napádača.

Nedaleko páchali násilie. Lietaly výkriky. Hádzanie rukami, zaklínanie na svedomie a svätých. Priskakovanie a odskakovanie pri bití sa v prsia, pohrdlivými pohľadmi a zase hladkaním a pochlebovými úsmevmi.

— Gazdina! spusťte!

— Ani haliera — — odmietla všetky sladkosti.

Kohút skutočne budil obdiv zovňajškom, hoci ohľadom vnútrajška padly mnohé poznámky.

— Žilnatý.

Kupci sa vadili, podhadzovali úbožiaka, až sa v ňom črevá prevracaly.

Jeden ho štuchal kostnatým prstom.

— Koľko chcete za toho vrabca?

Urazená baba sa odvrátila.

— Ja by som ti len do pysku napľula.

— Čo sa vy hneď hneváte? Prečo nič nepoviete? Čo ste taká neústupná? Obchod je nie bál. No! gazdina, pozrite sa sama, ja nič nevravím — táto sýkorka to je azda kohút?

Baba sa strhla, zakývala tvrdými krýdlami rúk a rozkrikla sa ako delo najťažšieho kalibru.

— Len sa mi strať s očí. Čo mi bude tu frflať také veci! Keby som ňa udrela, — — nuž — chytila hus do hrsti. Ale kupec zmizol, pohltila ho tlačienica a vrava.

— O mojom kohútovi také veci — pyšno sa vypála ako kvočka pred krdlikom kurčiat proti jastrabovi — — Cholera! — Taký drak — a on — vrabec!

Pšakrev,*) aby ti jazyk zdrevenel, ty žltok! Keby si neutiekol, tak by som ti ukázala vrabca!

Stále si pohundrávala. Najedovaná natriasala sa po námestí, trepúc hlavou ako piestom nad hučiacim potokom.

Hnev na tamtoho sa ešte zväčšil, keď uzrela pani Agnešku hľadiacu s údivom na kohúta.

— Chcete kúpiť? — hodila gazdina na ňu pohľad, premerala si ju od nôh a iba bokom skrivených úst odvrkla. — Nie je pre teba, hladoš jeden, taký tovar. Postav si kosti do hrnca. Nafrfle, nalamentuje, naskuhre a s pánskym hrkútaním a nadutou papuľou odíde. — Zdochliak!

Kohút pocítil pohľad na sebe. Krv v ňom skypela a zlosťou zapálila hrebeň.

— Len sa ma dotkni, ty mestská — — veď uvidíš...

— Koľko zaň?

— Sedem zlatých. Ani haliera menej. Škoda hrdla na jednanie.

— ?

— Nekrúťte hlavou. Hoden je tie peniaze — ťažký — vybrala ho z košíka s takou námahou, až sa skoro pod toľkou farchou sohla.

Kohút v silných, tvrdých, vyrobených rukách gazdinej sa ani len nepohol. Iba smerom k pani Agneške otočil rozbehané oči, srdito hádzal hlavou, chcel azda celý svet poďobať. Ale iba na výzor bol taký hrozný. Vedel a cítil veľmi bolestne, že má sviazané krýdla.

— Drahý!

— Drahý??!! Čo to aj hovoríte! A koľko dáte? Chcem počuť. Sedem! To je ako zadarmo. — Som stará, ctím si vás, ale ináč nemôžem.

* poľská nadávka = psia krv.

— Päť.

— Dajte šesť. Nech ide k ľuďom. Dobré vám žičím.

Pani Agneška sa v duchu s tým spriatelila. Naostatok s pohrdlivým skrivením — ako sa patrí — vzala si ho do ruky. Chvíľu vážila, chytila zobák do prstov, fúkala do pier. Páčil sa jej. Ale nechcela sa prezradiť.

— Čo ma tá psia bosorka tak ohmatáva? — trhol sa kohút. — Som azda kura? Veď vajce nesnesiem. Keby gazdina našahovala, tá má právo. Dáva zrno. Nie je to hanba. Ale akýsi biedny naničhodník šťuchá a šťuchá. Dobnem nevychovanca, potom sa jej odnechce. Nebude sa mi kukať ta, kde netreba. Že sa nehanbia — zlostil sa chudák v sebe. Jednako tak zoslabnul v tom ľudskom zbehu, že bol jednoducho bez síl. Jeho bojovnícke výstrahy menily sa v tiché, lyrické kodkodákanie, nad vlastným nešťastím.

— Zle je so mnou.

Zosmutnel.

— Viem už, čo ma čaká. Dajú mi naostatok zrna, osladia, vykrmia a potom žblnk do hrnca. Hľadme — aká je tá ženská múdra, ale ja som tiež sedliacky odchovanec. Mám svoj rozum. Na plevy dobroty ma nevezmeš. Ja som nie stehlík, ktorý by ti v kletke štebotal. Hlúpych chytil jastrab. Ej, no! Ej, no! Posvieti dobrotou a potom nožom cez hrdlo. Len si rob chuť. Oho! oho! Ľudskou dobrotou sa neobživíš.

— Pekný kohút, panička, — — ďalej vychvaľovala gazdina.

— Ja krásu do hrnca nevloží — vycedila z úst usadlinu podceňovania.

— Ťažký!! ó — — Je čo dvíhať!

— Chudý a žilnatý.

Urazený kohút sa strhol.

— Zase chudý a žilnatý. Ty buď tlstá, keď si taká múdra. Dali žrádla dosť, ja som poctivý, poviem, čo je pravda, ale obslúž sám všetky kury. Ty by si tiež nevyzerala ináč v mojich perkách. — Chudý — — žalostne zakikirikal — ty buď tlstá.

Ale sa rozveselil. V očiach sa zamihotalo kúzlo dvora.

— No, koľko? —

— Skončme obchod! Veď ma azda neukrivdíte. Ja spustím, vy trochu doložíte. Musím sa ponáhľať domov, preto som taká povolná.

Panička začala peniaze spočítavať.

Vtedy skypela a zafrfotala krv v sedliackych bojovníckych prsiach dvorného vojvodu.

— Čo sa ja mám dostať do takých rúk. Ja si poradím.

Spevák vydal niekoľko výkrikov, akoby zo srdca objatého ohňom vytrhával pomstivé nože. Vzoprel sa v sebe, trhol a padol na dlažbu.

S krikom vystrčily sa za ním štyri ruky.

— Ču — ču — šá — —

Najedoval sa, blyskol očami a divo dobol pani Agnešku do prstov.

— Tu máš za tvoje chůfky!

— No ale, taký zbojník — ľudí napáda. Pomoc, zachráňte — do žalára! — výkrikmi pobúrenia a strachu hľadala slová o pomstu volajúce.

Kohút tvrdohlave vyskakoval. Bijúc tvrdým zobákom, myslel si:

— Veď by som ti dal, keby mi neboli sviazali krýdla.

Pri prenasledovaní sa trhal a vtedy pukla konopná šnúrka.

Gazdina ho už chytala.

— Ani vy nie ste lepšia. Necháte ma ponevierať sa za všetku dobrotu.

Vytrhol sa z tvrdých, vypracovaných dlaní.

Trepol ju krýdlom do tvári.

Rozletela sa chmára vytrhnutých pier.

Hodil sa do shonu, premkol pomedzi nohy, zaplietol sa do trusu. Ktosi udrel. Nepocítil to.

Pred ním sa otvorilo prázdne miesto. Za ním búrka vrieskania. Blesky hrozivých výkrikov. Tisíc dunení po kameňoch.

Akýsi sedliak uháňal, vyhrážajúc palicou.

— Ludia boží!

— Zastúpte mu cestu — — zastúpte! Chyťte! Ču — — ču — — ču — — poďže!

Samú pšenicu prívetivých volaní, sľubov sypala za utekajúcim.

Ručník padal s pliec. Stále ho naprávala, rozťahujúc ruky podobala sa vtákovi, rozprestierajúcemu krýdla, ktorý však nemôže vzlietnuť. Bolestne, s plačom a žiaľom nadávala.

— Bodaj by si si, potvora jedna, nohy polámal. — Utečie. — — Toľko krivdy! Nezaplatila všetky a toľké peniaze akoby si sviniam do žrania dal. — — Ču — — ču — — ču — — stahovala ústa a natierala ich medom.

Panička sa jej dostala pred oči. Zahrozila jej päsťami a zlosťou. Aspoň natoľko si uľavila.

— To pre vás. Zaplatte mi hneď ostatok. On z vášho košíka. Ešte tri zlatky.

Prebodly sa pohľadom, do vlasov s nechtami.

— Tiež žiadost. — Sedliak!

— Nenadávaj do sedliakov, ale oddaj, čo si vzala.

— Za čo mam dať. Takého zbojníka na ľudí púšťať. Do lesa! — pišťala panička, akoby s nej drali posledný halier. — Ty mi moje vráť. Ešte som nekúpila. Dvaja väzenia ťa dám zavrieť.

— Taká pani a nechce platiť. Hanba, fuj — napľula a rozšliapala slinu.

Pani Agneška sa vytrhla z rúk ako operená kura a s uľahčením zakodkodákala.

— Ďakujem ti, Pane Bože, že si ma, sirotu, obránil. Včas si ma nadchol milosťou, že som všetky peniaze nedala. Toľká strata. Žiaľ. Kto by mi vrátil? Ale tým sa poteším, že aj ona — kyslosť tvári sa stratila miesto skrivených perí, rozliala sa jej na tvári radosť — vždy je ľahšie, keď je aj druhému zle.

Kohút sa stále viac vzdaloval od rozvadených báb.

Meral cestu stredom ulice vojenským, odmeraným krokom.

Ktosi mu zastal cestu. Divo podskočil. Zobákom do tvári a roztvoril krýdla.

— Nechoď mi pod pazúry! Tu máš! Nebudeš zabídať!

Cválal ďalej.

— Čo za zvadu robia tam? — strhla sa predávačka.

Udivená zastala. Akoby úsmev — — žiara z ohnivého peria — sadla jej na pery.

Ani zeme sa nedotýkajúc hnal sa pekný kohút, sťa hubka víchrom nesená.

— Srditý parobok. Hneď poznať, že je z dediny, akoby z krčmy do bitky vyletel — radostnou pýchou pochválila bohatiera príhody. Usmiala sa mu, ako najlepšiemu známemu. — Uteká z mesta ku svojim. Má dosť mestských chůfok.

Kohút si nevšimal priateľského uvítania. Bol hotový aj ju biť, keby začínala. Zúril hrozným hnevom.

Náhle zamieril do záhrady. Mávajúc ťažkými krýdlami vyletel na konár, vyhodil sa s krikom na vyšší a ztratil sa v korune hustej jedle.

Strom starostlivo ukryl zbeha v húšťave, akoby prehodil tienistú zelenú zásteru.

Stalo sa to skoro vo chvíli, takže babka nestačila ani udivené ústa zavrieť.

Za chvíľu vybehla zpoza rohu hromádka a oklamaná zavzdychla.

— Prázdna ulica.

Prenasledovanie prestalo.

— Kto vie, kde sa podel.

Čosi zahundrali. Vykrúcali hlavy na domy. O chvíľu sa vrátili. Nevšimali si viac kriku baby, ďalej sa náhliacej. Siahodlhá, vypasená gazdina cupkala, utierajúc si tvár šatkou. Vydávala trhané výkriky.

Predávačka si hneď domyslela, o čo ide.

— Aha, chudáčik, utiekol asi zpod noža. Asi nie od biednych. Zavalitá gazdina. Nie škoda. Majú ho zarezať, radšej nech si požíje, chudák, na tom biednom svete. Pane Bože, ochráň svojho vtáčka. Sošli milosť, nech ho oči nezbadajú. Čím sa previnil? Hriech do katanských rúk oddať. Potom mu dám zrno. Ostane pri mne. Neubudem sama na svete. Azda niekedy anjeli privedú kuru. Naniesla by vajec. Podložila by som. Ej, kuričky, ej, kuričky, moje kmotričky! Zapišťaly by kurčatá. Ježišu, aká radosť!

Skoro vybuchla smiechom. Zdržala sa. Mihla očami. S toho miesta uprostred špár bolo vidieť kohúta akoby večeť v ohni vymáčaný, pokrytý zeleným dymom ihličia.

— Dobre si sa schoval. Ja Ťa nezradím. Nevydám Ťa — oj nie. — Nie som Judáš — rozhorlila sa. Chovaj, syp zrno, choď okolo božieho stvorenia a potom predaj sedliacke krvavé mozole, čo aj darebákovi, lebo v chalupe sú potrebné groše na soľ a gazda za toľké starosti ani len kosti neohryzie. — Chudáčik, možno, že zostane pri mne — zablyskla nádej. — Bude mu dobre. Ešte sa stanem gazdinou.

Pýcha ju nedurila. Stála rozkročená, točiac po gazdovský očami po prebehujúcich ľuďoch.

Zadychčaná baba zastala pred krámiikom. Už nemala síl. Vysypala z tlstého mechu náhlenie, až sa jej dych zatajoval.

— Ó, pomoc! — — taká heštia môže človeku na druhý svet pomôcť. — — Videli ste kohúta? — zapišťala posledným dychom, obracajúc sa k babke.

— Vidieť, som videla. Odletel...

Naraz zavial vietor, rozhodil haluzi. Na chvíľu vybuchol plameň farby kohúta. Hneď na to spletená húšť zakryla každý sled.

Srdce predávačky sa strachom zachvelo.

— Zbadá.

A baba sa srdila.

— Až posiaľ bol. Naraz sa stratil s očí. — — Či ho čert vzal? Všetko pre tú nadutú paničku. Začne nad ušami trkotať a to, a čo. Aby si škapala! — Taký kohút! Majetok. Ani desať zlatých by som nevzala. — — Čo ma po peniazoch. — — Škoda — — — požalovala sa pred babkou — vy ste v meste, neviete, čo je to.

— Ej — ej, gazdina, nešťastie...

— Hovorím vám — za deckom by mi tak ľúto nebolo. Vy sa do sedliackych vecí nerozumiete. Možno pochopíte. Kohút ako zlato. Čo kúr obslúžil. Ani spočítať

sa nedá. Dobrý gazda. Škoda ho bolo predať. Ťažko. Vôľa Božia. Nebolo prístupu do chalupy. Čo som mala pre neho nepokoj! Ale druhého takého sa už nedochovám — pokrikovala gazdina utierajúc pot a oči plné žiaľu a žaloby zásterou, rozkladala rukami. — Nikde ho nevidieť? Ej no?! najdeš takého kohúta? To je nie hlupák. Za takého desať zlatiek ako kôstka zo slivky. Do blata hodiť toľké peniaze. Hádam mi len diabol zakryl oči. Hovorím vám, už ho nieto. Azda to zlý duch v ňom odpykával trest a diabol nám ho zakryl pred očami — — pery sa zachvely strachom — V mene Otca i Syna.

— Pravda — — pravda — — pritrafí sa aj také pukušenie — prisviedčala predávačka. Sama nevedela, čo hovorí. Triasla sa neistotou. Oči zaletely za kohútom. Vtedy zavzdychla. — Pri mne zostane. Ja to niekedy vynahradím. Veď hriješne neukrídím, hoci je to gazdina na jutrách a ja len podnájomníčka. Cudzie nechcem. Aj u najbohatšieho je groš potrebný na soľ, na kávu. Celkom tak ako v chalupe. Vrátim.

— Ostaňte s Bohom!

— Pán Boh vás sprevádzaj! — hlboko sa poklonila. — Nie je to hanba. Nie pred hocikým, iba pred jutrovou poctivou gazdinou. Tichosť. Ulica spustla.

Babka obzerajúc sa na všetky strany, zašla pod strom. Nadrobila chleba. Hodila na zem plnú hrst.

Kohút sa ešte viac prikrčil. Vypúlil oči. Vetrík od-fukoval pásma peria, zdalo sa, že sa mu chvost ježí.

— Aha! poznajú ťa! Už viem, čo vám chutí. Ja dolu a ona chmat, a už ani len nezapísknem. Už by bolo po mne. Zaspieval by si si kohútik. Zrnkami mi chce oči zasypať. Môžeš dlho čakať, kým ma zväbiš, ty mestský had!

Pozoroval každý pohyb. Najedovaný, hotový pre-padnúť ako ohnivá strela.

Babka k nemu niekdajšou rečou a tak akoby zapievala v nadšení vznešenú hymnu od dávna nepočutú.

— Ču — — ču — — ču — — pipka —! — tu máš zrno — neboj sa ničoho — — ja nie s nožom.

— E, to je po našsky, po gazdovsky — zakodkodákal udivený kohút. Roztvoril zobák od údivu, akoby hltal pšeničné zrná toho hlasu. — — Odkiaľže — — taká reč — — Gazdina.

Ale bol príliš nedôverčivý, aby uveril.

— Nedám sa oklamať. Plevy sú tiež zlaté. Ale nie sú masťou.

Iba na druhý deň vyliezol z úkrytu. Rýchle vyzobal žrádlo a hneď aj odpláchol na strom.

Popoludní lozil po zemi.

Predávačka sa priblížila k nemu plná tklivých rozpomienok.

— Aj ja som bola gazdinou ako ty. — Budeme spolu v meste podnájomníčiť. Neboj sa, ja ti vôbec neukrivdím.

Kohút celý zahorel. Krv v ňom vzkypela a rudou žiarou obliala jeho perie. Bol pripravený na odrazenie útoku.

— Len sa ma dotkni, ja ti ukážem, čo som ja — rozopäl krýdla, rozkročil sa — okále vydriapem — krv ňa zaleje.

— Nuž ty si taký — ehe — — dobre ti bude v meste. Pri tebe sa druhý neobživí.

Nasrdený kohút stretol sa s jej očami, akoby múkou dobroty obsypanými.

Zadivil sa jej divnému pokračovaniu.

— Kamene v očiach nemá. Zatrepotal krýdlami a

zaspieval, akoby zakýval vo vetre horiacou zástavou, kričiac celému mestu.

— Mne bude všade dobre.

Neopustil viac to miesto. Začaly sa šťastné dni. Zrno mal pod zobákom. Prechádzal sa po ulici, rozprestierajúc v očiach všetkých chválu o svojej peknej postave.

— Pekný kohút — — ozývaly sa pochvaly. — Odkiaľ ho máte? —

— A veď — — a veď — — zajakala sa, keďže nechcela klamať a ani pravdu nemohla povedať — nie je môj — boží. — — Priplietol sa.

Babka s pýchou počúvala pochvaly.

Vtedy snila.

— V meste budem mať gazdovstvo — — kuru dokúpim — — dochovám si kurčatá. Nezabudol na mňa Pán Ježiš — — hydinou ma obšťastnil. Z dediny do mesta toľko veselosti priviedol. To sa Pán Ježiš sľutoval nad sirotou a poslal mi ho.

Shovárala sa s ním o dedine. Vedela, že sedliackej reči rozumie. Rozprávala o kurách i kohútoch. Spomínala tak vzdialené a tak drahé prednosti. Slovaná zaháňala spomienky na dvor svojho opusteného srdca a živila ho dobrom.

Keď sa ráno ponáhľala na roh, vybiehal jej oproti. Vyletel na plot a hlasno spieval.

Šťastná predávačka sa usmievala.

— Už viem, čo hovoríš. Pochválen! Hneď ti odpoviem. Na veky vekov. Aké je to len múdre stvorenie. Poznám sedliacke obyčaje a vie, že treba hneď za rána svojím spôsobom pochváliť Pána Boha. Aj jeho počuje Boh. Hneď ti dám niečo. Zaslúžiš si.

Šiel po chodníku pred babkou dôstojným krokom v ohnivých šatoch. Zavše vytriasal krýdla a kikiríkal — Babka — — babka — zrna!

Hneď rozviazala uzlíček. A on zobkal s dlane, z tej požehnanej kotliny obdarujúcej chlebovou láskou.

Celý deň sa točil okolo predávačky. Rozhraboval smeti, hľa tak, podľa odvekého obyčaja. Babka až priveľmi pamätala na neho a dávala na neho pozor.

Večer zvyklým, dôstojným krokom, hádzuc hlavou na všetky strany, odprevádzal babku na kus cesty. Potom sa stratil v tmách. Kde nocoval, čo robil, to predávačka nevedela a nijako nemohla zistiť.

Druhého dňa stál na tom istom mieste a stojac v slneci ako plamenná žiara, spieval ako obyčajne.

Kohút sa iste stal mestským tulákom. Čoskoro sa spriatelil s Bundášom. Spolu s ním túlal sa po smetiskách, spolu s ním robil výlety do neznámeho okolia. Prežívali príhody, hodné osobného kronikára, ktorý by iba kikiríkaním mohol vyspievať bohatiersku hymnu na česť psa a kohúta, ich bojov, ktoré súc neobyčajnými, silne sa zapísaly do pamätníkov dvorov a predmestia.

Ale oni sa nestarali o slávu. Ani pes nevyštekal, ani kohút nevykikiríkal krásu príhod a udalostí.

Cez deň Bundáš najedený a spokojný ponevierať sa pod stromom. Zavše kradol babke chlieb, viac pre márnotratosť ako z hladu, keďže mal stále v mysli psie, múdrosťou prekypujúce príslovie: od prebytku bruchó nezabolí. Vie koľko treba. Zuby majú svoju dôležitosť.

Zriedka kradol.

Hľadel zo svojho úkrytu na predávačku jasnými očami, v ktorých sa zračila vďačnosť. V náhlych vzrušeniach vybiehal, kládol hlavu na kolená, vzdychal, hľadal oči, čosi rozprával.

Bez jediného zaštekania vrátil sa na svoje miesto.
— Pri vás, babka, je nám všetkým dobre.

Kohút zase behal po ulici rozstrapatený vetrom. Keď našiel omrvinky, zastal bez pohybu a kodkodákal celkom tak ako v dedine. Chvíľu čakal so zobákom na stranu najdeného pokladu obráteným. Za nič na svete by sa toho nedotkol.

Predtým kopa kúr priletela na také zavolanie. Ale len jedna bola obdarená milosťou, že si poďobkala omrvinky, ako najchutnejšiu potravinku.

Teraz len čo vietor pricválal a s prachom odmietol.
— Neni baby — smutno zakodkodákal.

Túlal sa bez vôle a zobkal v smetiach, akoby sbieral vlastné rozsypané slzy.

Babka, vidiac svojho miláčka takého osamelého, veľmi sa trápila. Nebolo pomoci. Potešovala ako mohla.

Istého rána sa kohút nezjavil. Kameň vo vode. Stratil sa bez stopy.

Bundáš ležiac na svojom mieste, každú chvíľu dvíhal hlavu. Počúval a vyčkával a za každým obracal pohľad na babku, zdalo sa, že smutne hovorí.

— Niet ho.

Ona bezradne rozkladala rukami.

— Iste ho ľudia chytili. Oškubú z peria, vložia do hrnca.

Behal po úzkych uličkách, ňuchal, hľadal. Vracal sa ešte smutnejší, so spusteným chvostom a bál sa ukázať na oči.

— Nevidel si ho niekde? — spytovala sa babka.

— Nikde ho niet — smutno, krátko odpovedal.

Predávačka pred svitaním šla po predmestských dvoroch a volala: — Ču — ču — — ču — — sypúc zrno.
— — Spytovala sa na kohúta.

Nikto ho nevidel.

— Už ho nevidím.

Čierny tieň zahasil jasnú chvíľku jej života, spomienku na dedinu.

K najväčšiemu údivu zjavil sa neočakávane na tretí deň. Dôstojný, vážny, ale s vyškubanými perami a trošku porušenou tvárou. Asi prechádzal po ťažkých koľajniciach, ktoré sa mu bolestne zapísaly do pamäti. Keď uzel predávačku, zaspieval z celej sily.

— Pozrite sa! Aha!?!

Babka až skríkla. — —

— A — — a — — tu si?

— Ale nie sám — — pyšne pohodil hlavou.

Vedľa neho šla nesmelá kura, prítulná, tichá.

Bundáš sa strhol a onemelý zastal. Priblížil sa a oňuchal prišlú. Kohút pozorne sledil každý jeho pohyb.

Potom žmurkol figliarskym okom.

— Babka, už mi nebude clivo.

— Ej, naničhodník. Odkiaľ si ju priviedol? Ukradol si?

— Ochránca kohútov ma obdaril, aby nevyhynul kurí rod. Vedel, čo robí, ja som nie chudák, ale čerstvý, srditý. Len mi je trošku smutno.

Vtedy hádzal rozhoreným hrebeňom.

Vietor zavial a rozfúkal pýchu jeho spanilého chvosta. Pestré plamienky pier zablyskly.

Predávačka nemohla očí odtrhnúť od prišlých.

— O, ako sa nadýma. Ako hlavou zadiera. Ej, to ti je sedliacky kohút. Len do krčmy, do pijatyky a do bitky. Len zábavky a márnosti mu chodia po hlave. — — A jas padal na jej tvár. — — Môj, kohút. — — Prisädla na stípek a hádzala odrobinky.

— Požívte sa za moju útechu. Aj ja som mala také. Všetky mi chodia pred očami ako živé. Nasypala som zrna — ču — ču — — a ony sa s vrieskaním prihnaly. Mala som králikov — podala kôrku chleba — — tru — šu — tru — šu — prítulné prileteli. Nič mi nezostalo. Len v očiach a v duši žiaľ. Vedeli ste čím ma potešíť. Nechže vám to Pán Ježiš odplatí!

Kura zpočiatku bojzlivá, nesmelá, splašená, čoskoro zdomácnela pod starostlivosťou a pobádaním kohútovým. Prichádzala k rukám a zobkala z hrnčeka. Predávačka ju zase hladkala, nežne k nej hovoriac, ako k najmilšiemu dieťaťu.

— Takú istú som mala. Dobrá kurička. Noslivá. A kvočka? — s pýchou pokývala hlavou.

— Nikde nebolo lepšej ku kuričkám. Na jastraba hneď so zobákom. Bránila kurčatá. Poživ sa miesto tamtej!

Kohút rozveselený, nadšený, behal po ulici. Kde našiel len trochu zeme, hneď ju rozhraboval. Rozsýpal drobné volania. Kura hneď letela. Pozobkala so zápalom omrvinku.

Kdesi medzi kamením sa zaleskla kaluža. Zaviedol ju ku pramienku. Vložil zobák, zdvihol hlavu. Akoby more sladkosťou hltal.

Toho rána skrúcala sa a nemohla si najst' miesta. Nevšímala si kohúta. Ticho si pomrnkávala, akoby hrešila a stonala na celý svet.

S času na čas sa stratila v kríkoch.

Predávačka hodila trochu handier pod krík. Po chvíli sa do toho brlohu zahrabala. Kohút krúžil dookola. Stále na blízku. Horel v slnci. Stala sa nevšímavou voči nemu. Udivený často zastal a ostro dorážal.

— Poď! — —

Ani sa len nepohla. Sedela s rozloženými krýdlami, akoby samo šťastie prikrývala.

Babka sa usmiala, hľadiac bokom.

— Keby som sa tak kurčiat mohla dochovať! Podsadím niekoľko vajec. Vysedí mi pekné kuriatka. Hneď som to poznala. — Točila očami od krámu ako opravdivá gazdina, hľadiac na gazdovstvo, na bohatstvá.

S času na čas hľadela na sochu.

— Kuru obetujem.

Osamelý kohút zastal pred kurou. Ostro škriabala pazúrami do zeme. Hneval sa na ňu.

O chvíľu sa kura strhla.

— Ko — ko — — ko — — ko — vrieskala tak hlasno, akoby chcela tou novinou prekričať celé mesto, keby mohla, tak by na všetkých stenách vyvesila plakáty, že spravila div nad divy.

— A čo to znamená?

Vrabci sa vzbudili a začali uštepačne čvirikať.

— Iste sniesla vajce. Čože by iné robila. O, Bože, myslí si, že vrabec vyrastie. Hlúpa si. Kurča bude.

Ľuďom do hrnčeka. Nemáš sa prečo rozkrikovať a budiť nás.

Predávačka hneď pribehla. Rozchýlila kríky.

Na slame sa belelo vajce.

— Pekné — — budem odkladať. Potom podsadím kvočku.

Ten dar spôsobil jej väčšiu radosť, ako najdený klenot.

A starostlivý a statočný kohút pribehol a viedol kuru na ulicu. Rozhraboval zem. Predbiehal a vracal sa. Keď našiel zrnko, krátko zakodkodákal, jemne akoby rozsýpal najsrdečnejšie slová, samé odrobinky duše.

— Obživ sa!

Hneď zatým začal roztáčať prepych peria, čosi pomrnkávajúc. Mätko hovoril, akoby vyslovoval najmilšie meno.

Kohút bol natešený. Skočil na najvyšší stúp. Trepotajúc krýdlami nad rozbúrenou vravou mesta hlasno spieval, akoby uprostred zástav, zavesených na plameňoch, medzi prudkým tieskaním spieval radostnú pieseň.

XII.

Sneh sa už topil. Slnko zalievalo ulice. Babku napĺňala túžba zanechať kamenie a bosými nohami pocítiť rodnú zem. Siat, orať.

Včas ráno, ukradomky vychádzala von z mesta, aby mohla pohľadom objať zahmlené polia, ovinúť dušu plachtou belasého neba a k prsiam pritúliť zjav dediny.

Jarčeky lesklými cikcakami pretínaly roviny a vplývaly do plných jarných hvizdov a spevov.

Vzdialené domy vynorovali sa zpod stromov, sňa bieli pútnici, ktorí si v tieni odpočinuli. Okná hľadely na túžiacu jasnými zrenicami.

— Po gazdovsky si sedia.

Kdesi sa kone pomaly vliekly. Bolo vidieť záblesky pluhu, lesknúce sa hrudy, ako sa ukladaly do rovných radov. Niektorí oral, niektorí sial, akoby zlatými kvapkami posväcoval úrodu.

— Ježišu — Ježišu!

Šla očami zavesenými na ten zjav a oproti nej prihádzaly dávne spomienky.

A vtedy sa jej vyrvala z prs dedinská rozosmiata pieseň, ktorú spievala v spotenom čase, keď viazala snopy, šuštiace klasmí.

Sebe, slnku, radostným chvíľam rozprávala, ako to bolo. — —

Posilnená, občerstvená tou istou cestou odchádzala, priamo cez záhony, ešte zastávala, chcela si ešte potešiť dušu i oči.

Vracala sa preplnená povetrim, previatá vetrom, so srdcom jasným ako práca žnivého dňa.

Cez celý deň predávala noviny, ale hodiny sa vliekli ako žobráci v handrách po nebi, nemôžuc sa dostať ku hraniciam, k večeru.

Mohla svoj krám postaviť v strede mesta, kde by omnoho viacej zarábala. Nespravila toho. Sediac tu mala akýsi pocit, že je v dedine. Neďaleko kostol, pod ním kúsok trávnik, ako milosrdný šiatok, ktorý s utrápených očí stieral každý smútok. Vedľa záhrada, nízkym plotom oddelená od ulice. Rozsiahle stromy zacláňaly domy, robiac dojem, že je to nie mesto. Keď sa konáre rozchýlily, vtedy sa zamodrelo nebo — zabielené steny dedinskej chalúčky. Unikala vrave a krikú. Keď vychýlila hlavu, vtedy videla odtiaľto na križujúcich sa uliciach prelievajúce sa zástupy. Bála sa tam vojsť. Každý jej pohľad bol zdeptaný a oplutý, so vzdychom sa odvracala a hľadela na kapličku medzi stromami. Vtedy sa jej zdalo, že s modrých strán dediny prišla Matka Božia a hľadí na zasiate záhony.

Túžiacej aj srdce čierneho múru previtalo.

Vody zobudenej zelene zalievaly oči. Prežívala tie isté pocity ako strom vyrastajúci z kameňov. V duši, chmúrami starostí zatienenej, budila sa jar a listím šumela krásnu pieseň. Zavše z uličiek priletel vták,

akoby po slnečnej stužke, aby hodil odlomený lúč známeho spevu.

— Vracia sa z dediny, ku mne sa podíval.

Posol dobrej noviny zakvitol krásnou vetvičkou, fujarkovitým hlasom šíril jednotvárnosť, veľa navypŕával a hneď zmizol.

Len vrabci nikdy neopustili to miesto. Boli však takí naničhodní, že babka hlavu odvracala.

— Straťte sa, len naničhodnosti vám chodia po rozum.

Splašený krdlik zastavoval sa nad sochou Krista, dojímavu štebocú.

— Naničhodníci, nič lepšieho — — — ale majú Boha v srdci. Spovedajú sa. Veď sa aj oni dosť nahrešia. Príležitosť je...

Vítala ich zrnom, keď sa vracali.

— Obživte sa, kajúcnici!

Vtedy perlilo sa čvirikanie, sťa rosa padajúca cez stužku slnca.

Ráno vracal sa Bundáš s neznámymi výletov. Nikdy nevyzradil, kde bol, ale stav jeho zovňajšku až veľmi jasno hovoril, akých výprav sa to účastnil. Tvár mal ako nešťastlivec, ktorý stratil všetky nádeje.

— Život — plevy.

Často sa budil. Zíval. Chcel zdvihnúť dlapu, iste ho niečo hrýzlo. Noha lenive sklesla. Nakoniec mu čosi išlo do živého, začal sa škriabať takou silou a stonaním, akoby odrábal ťažkú robotu od rána až do noci. Šibnul okom hore ku klebetiacim vrabcom a potom odvracal hlavu takým pohrdaním, ako to len pes vie.

Zívajúc krútil sa okolo babky, prosil kvapku vody. Všetko v ňom horelo.

— Túlačky ti rozum vyžraly a teraz si nemôžeš najst' miesta. Stal si sa rozpustilým.

— Čo mám robiť? — kývol smutne chvostom.

— Aj to je pravda. Na dedine strážil by si chalupu, lebo ľudia by boli na robote a v meste sa povaľuješ. Hádám aj ty chceš ísť so mnou?

Bundáš sa usmial.

— Ozajstná pravda. Teraz túži za svojimi.

Rozhovor sa skončil. Pes sa ustate motal, potom padol na dlažbu. Bolestne stonal.

— Nikto mi slamou nevystelie brloh, tvrdé alebo tvrdé, ale treba sa spriatelíť s vôľou kameňa.

Zaspával pri počúvaní mäkkého šelestu slamy. Časom bez vôle udrel chvostom, zavše smutne vzdychol, keď si spomenul na predošlý život.

— Pri prázdnej miske nespomínaj na zjedenú masťnotu. Krútil si pysk, oblepený masťou, teraz oblizuj — zaškubal — chlpy.

— I tebe bolo lepšie, pravda? — zašomrala ticho babka, majúc súcít so zvieraťom. — Odídeme raz do dediny — — vezmeme so sebou i Marinu i stáda — — Jozefku. — —

Pod múrom stály deti a vytŕčaly z tieňa ruky, akoby slnečného vtáka chcely chytiť do vychudlých dlaní, ktorý nikdy nechcel vletieť do podzemia. Svetlosť červeňou zaliala bledé tvári a dymom zalievala začadené oči, vtedy byly oči podobné rannému svitu v modravej hmle.

Babka rozprávala im pohádku o dedine. Smutné, podzemné oči viedla do vzdialených rovín. Učila ich slovu, ktoré obsahovalo všetok div a krásu, šumelo zbožím, voňalo materinou dúškou, láskou, túžbou a zlátilo sa akoby zo slnca vykrojené. Keby mohla, tak by svia-

zala polia, lúky, nebo do snopa a doniesla by ho do mesta, rozsykala po dlažbe, aby slnko stále svietilo, vtáci spievali a nebesia sa modrely.

Z jej pohádky padaly slová ako hviezdy a zalialy sa na perách v tichých prosbách.

— Babka, vezmite ma so sebou!

— Aj mňa! Nezabudnite!

— Ako ty pôjdeš, keď si kalika? — — zasmial sa chlapec.

— Ja ju zavediem — povedala starenka.

— Ona je slepá, čo ju po svete?

— Ty hlúpy! Ja lepšie vidím nebo ako ty, hoci naň každý deň hľadíš — hovorila slepá.

Deti schovaly si do srdca nebo i zem z vyprávania babky a cez ne prevesily túhu v podobe dúhy.

Predávačka budila sa z vytrženia. Keď sa poobzerala okolo seba, až do dna duše zosmutnela.

— To nie je dedina, nie pole. —

Po chvíli si vzdychla.

— Aké milosrdenstvo, že môžem hľadiť na svet. Slnko sa mi usmieva, vtáci klaňajú, stromy sa nado mnou modlia. Len tým ľuďom je zle, ktorí nevidia slniečko, ktorí nepočujú vtáčkov. Sú ľudia biedni — — oj, sú. — —

A tešila sa žiarou, ktorá k nej s neba slietala, šelestom listov, ktoré sa rodily, aby sa jej prihováraly a šepkaly každý deň o divoch.

Dni boli čo raz dlhšie. Slnko včasnšie stávalo, dlhšie sa zdržalo na záhonoch a upracované, otekajúc krvavým potom západu, skrývalo sa do izby večera.

— Dosť si sa natrápilo. Dobrý hospodár je z teba. Veď nie div, toľko roboty máš — — — veď je jaro.

— Treba na všetko dať pozor, dohliadať, aby na vnivoč nevyšlo.

Zem obschla.

— Vyhrieva sa na slnku, kosti vystiera — hovorila starenka.

S polí priletovaly korenné závaný, zdravé, silné, prebýjaly vravu mesta, motaly sa po rohoch a prinášaly šťastnej robotníčke vôňu zoranej hĺbky — vôňu práce a radosti.

— Oho! už vyšli s pluhom. U nás je jaro neskôr. Treba sa aj mne dať do roboty. V údoliach mokro, najlepšie pod kapustu. Na rovinách býva skorá pšenica, na klíčiacej nive lanského roku žito a teraz čo zasejem? — ustarostená lámala si hlavu gazdovskými vecmi.

Očadené múry sa rozchýlily a videla dedinu, ovinutú šiatkom neba, radosťou a robotnou vravou. Hrudy pod pluhom sa leskly, akoby byly požehnané jeho strieborným leskom. Šly rovno, vlhké, obliate potom tisícich pokolení, ktoré na tom mieste pracovali.

Vdova po Martinovi dvíhala na plecía trus — na záhon, obživenie pre zem. Bundáš letel za gazdom. Vraný frngaly mu zpod nosa. Štekal. Hlúpy. Ej, nie hlúpy, vie, že nechytí, len sa tešil plnou radosťou. Vrabci počúvali a rozumne prisviedčali, keď rozprávala o gazdovských veciach.

— Orú, sejú, možno aj vy poletíte do dediny, čo máte tu hladovať, len si pamätajte: hriech je zbierať zrno so zasiatého záhona.

A oni — čer — — čvier —

— Keby sme len niekde zazreli, tak by sme pokojne ten hriech posbierali — — — zažartovali.

V týchto dňoch telom i dušou obrábala svoje niekdajšie gazdovstvo. Schýľovala sa nad hrudami. Cítila kyprú pôdu, vôňu oráčiny.

Na malom kúštiku zeme zasiala ráno ukradomky hrst čerstvej pšenice.

Každý rok sa aspoň niekoľko stebiel dochovalo do leta. Pečovala, ochraňovala a na sviatok Matky Božej, ochraniteľky úrody, nechala ich posvätiť s inými darmi poľa. Tri klásky, ktorými sa s odplatou sa s ňou zem podelila, odkladala až do Vianoc.

Teraz sa modlila ako k obrázku k tej hrude prinesenej z dediny do mesta. Každé steblo mala spočítané, rosou pohľadov oblievané a požehnaním lásky ohrievané.

— Pekné žitko.

V očiach očarovanie, na perách slová modlitby.

Ustarostená hľadela na nebo, prosiac, aby Kristus v nesmiernej svojej láskavosti pokropil vyschlú zem.

Slnko podobalo sa tvári, otekajúcej zlatým potom žiary.

Zavše sa presunula chmára a tieňom utierala spotenú tvár Hospodára na výšinách a ustarostené oči gazdov na zemi. — — —

V svetle lásky chvel sa záhon pučiacim životom, ako bruda jej duše spomienkou. Na ústach chvely sa slová, ako vánok preletujúci nad nivou vyrastajúcej pšenice.

Remeselnícky plnila každodennú prácu. Predávala noviny, vydávala groše, klaňala sa ďakujúc storáz „mladým pánom“ a usmievala sa — nie okoloidúcim, ale kmotrom, susedom, pokrvným. V shone práce, v tlačnici snaženia, popri preklínaniach, mstivých pohľadoch kričala:

— Kurjerek — — —

Jej hlas znel, akoby náhliacim sa zástupom veštila neobyčajnú udalosť. Oblečená do nedeľných šiat, do ktorých ju obliekli nebo a zem, po celý deň pohybovala sa na nivách.

Nebo sa rozpínalo nad predávačkou, sťa modravé steny chalúp v sade z chmár. Krám oblialo šumenie zbožia, prílevy farieb. Vtáci sa vznášali nad hlavou služobnice, tešiacej sa zo života, vešali veniec farieb a srdce jej venčili vencami piesní ako kapličku v máji. Každý kameň voňal rodnou zemou.

Cez vzduch sypaly sa najrozličnejšie zvuky, kvitnúce slová rozprávaly o dedine, mŕtvej dlažbe, hluchým kameňom a jej radujúcemu sa srdcu. Po dlažbe prechádzaly záhony, lúky a domácim plátnom prikrývaly mesto. Bála sa, aby chodci nepostúpali poľné svätosti. Vyhŕňala zpod nôh šelest klasov, šum obilnej radosti.

Jarné dni sa mýnaly v stálom očakávaní, v starostiach i v radošti. Rovinu srdca polieval slnečný dážď a na nej bujnela siatba šťastia a z klasov, dozrelých v horúčave pracovných hodín, vypadávalo zrno a zasypalo život zlatými jarčekmi.

— Na chlieb pre predávačku. —

Vtedy zazneli pesničky, deti spievaly až sa rozliehalo na božích záhonoch.

Ježiško sa díval zo svojej izby.

Nad kapličkou sa chvelo všetko listie, to haluzi tisícimi ústami šepkaly rannú modlitbu k Matke Božej, k svätej Kvetinárke. Vyplašení vtáci vyletovali z kríkov, z húštiny a zastali pred obrazom milujúceho srdca, sťa sprievod služobníkov s horiacimi lampami.

Vtedy sa babka obracala v tú stranu.

— Vtáčkovia Ti o dedine vyprávajú. I Tebe je zle. Dieťa Božie, i Ty túžiš za poľami. Zavediem Ťa niektorý deň, aby si si očičká potešilo.

Večer vracala sa utrápená, s dušou obliatou kvapkami potu.

— Narobila som sa. Nenariekam, len aby mi Pán Ježiš dal zdravia. Nemá kto pomôcť a tu toľko roboty

— a každé slovo menilo sa v škovránka, vznášalo sa nad nivami a pred Bohom spievalo hymnu o radosti oráča a rozsieváča.

Cestou do svojej skrýše sa zavše dívala na nebo.

— Aký čas bude zajtra?

Nebo sa podobalo ohromnej lúke. Z hĺbky preoranej hrudami chmár vyrastala siatba hviezd a sypala žiariace zrno do strieborných klasov.

— Ej, keby sa tak dalo to božie zbožie sobrať a do duše zasiať!

Cítala, že by mohla veselosťou obdarit všetkých. Splývala s nej jasnosť, dúha vďaky.

Odená modlitbou sťa anjelským šatom zastala na spustlej dlažbe.

Rukou urobila široký pohyb, akoby zasievala svojou radosťou mesto, svet, priestor, slnečným zbožím, sobraným so svätých polí dobroty a lásky.

XIII.

V nedeľu ako obyčajne poroznášala noviny. Prechvávala sa cez bezstarostné zástupy ako kopa handier, špiniacich jasný výhľad. Zbočila zo zaľudnených miest. Našla sa za ostatnými domami.

Priletel vták, zastal, zaštedotal a dušu posvätil kvapkou rosy časného rána. Šla za ním.

V meste sa ledva vliekla. Ťažké topančiská prirastaly k dlažbe. Pri tom, keď dvíhala ťarchu rokov a trápení, zdalo sa jej, že vyzlieka chodník. Teraz pohľad na polia vliel do nej silu. Vietor sfúkal s očí hmlu. Zrenice zablyskly. Lahkosť mysle, čulosť, rezkosť, teplo

a vôňa. Cítila sa akoby šla so srpom na svoje pole, Slnce, obliate zlatom, ukázalo sa zpod záclony, ako jej zrenice zpod dymu mesta. Nebo podobalo sa ohromnému poľu, rozkolísanému modravým zbožím. Po záhonoch blúdily biele chmáry ako ženci, vandrujúci od svitu do noci.

Chcela zvolať:

— Daj vám Boh šťastia —!

Zbožie nebolo ešte všade sobrané. Medzi schýlenými poľami zlátily sa strniská ako plášte, na ktoré splýva šum a pramienky medu. Tu-tam mandle, stohy, pot dlhých dní, zmenený v snopy. Medzi trávou a stebkami ukrytá rosa ako pot s čela robotníkov, ktorí prešli tade cez deň.

Na močiari stál bocian prísne zamyslený.

— Iste je ženatý — zažartovala — baba mu peria natrhala, lebo sa mu nechce pohnúť k chalupe!

Pomaly sa vzniesol a nízko letel.

— Oho, baba ti pripraví veselie, že ideš s prázdnyim zobákom k hladným deťom.

Zpod medze vyletel vták a prenikave zaštebotal, akoby sa uličník s krikom hnal so sväzkom novín.

— Azda aj on nesie Pánu Ježišovi. — —

Očami sledovala vtáka do nebies, aby pozrela do zreníc milosrdného Boha.

Rozochvené zbožie šumelo pozdravy. Ťažké klasy, obliate kvapkami potu zrna nízko sa klaňaly a bozkávaly ruky.

— Vítajú gazdinu — radostne šepkala.

Teraz nebola privandrovalcom, ani podnájomníčkou. Gazdovským pohľadom sa dívala vokol.

— Moje!! —

Rozhodila ruky, akoby chcela tie nívy pritúliť. Odpočívala na medziach. Na dlani drobila klasy, vážila krásne zrno, hrudy svetla v zlatých luskoch.

— Pekná úroda, Božia milosť a požehnanie v klasoch.

Necítila, že je to cudzie pole.

Niektu iný mal sväzať zbožie, ale ona sbierala storáz krajšiu úrodu: radostný pohľad, pokrm srdca.

Dušu zachmúrila myšlienka, či postačí na čas požáť a posväzať.

— Môže — chráň Pane Bože — prísť búrka.

Zrelé klasy sa zádumčive schýlily.

Hovorila šelestom polí, prestrašených predtuchou hrôzy.

— Keby len Pán Ježiš nesoslal nešťastie! — Keby sa len dalo v peknom čase posväzať. Čím viac chleba, tým menej biedy, plaču a pomsty.

Keď pozrela na nebo, v duši sa jej vyjasnilo.

— Pán Ježiš, dobrý hospodár, nuž vie, čoho ľuďom treba a nechá posväzať.

Šla po medziach akoby robotou sohnutá. Pri každom pohybe, pri každom kroku nábožne vzdychla, tak ďakovala za najsvätejšie dary — za požehnanie práce. Niesla so sebou šum zbožia, svätú reč polí.

Slnko pomaly putovalo po nebeskom strnisku. Završe oprelo hlavu o chmáru, ako unavený kosec o snop. Keď pozrelo na zem, na bohaté pláne, hneď sa rozosmialo všetkou jasnosťou.

Nedaleko rozliehal sa gagot, kodkodákanie a kvákanie. Domy sa vynorovali zpod stromov, ktoré zatienovali steny, siahaly až k oknám, aby do nich mohli hľadieť a obdivovať obraz zrkadliaci sa v skle. Na podstenkoch i prahoch spočívaly tiene.

— Dedina — šepa predávačka.

Prihovárala sa kravám a kurám, ktoré stretla, ako dávno nevideným známym.

— Pochválen!

Husi zagágaly, kravy zabučaly, kačky zakvákaly a parádiaci sa kohút zastal a zaspieval.

— Rozumejú — vedia, čo hovorím. Akoby aj nie. Dedinské stvorenie by Boha nepochválilo?...

Zpoza rohu vyletel pes. Zavetрил cudziu vôňu i začal prískakovať a papuľovať.

Babka neutekala, neoháňala sa, ale hodila kôrku. Trhan zastal zarazený. To bolo nad jeho rozum. Za takých okolností býval inokedy bitý.

— Hádám je to zrada? — díval sa nedôverčive.

— Ale kdeže! opravdivý chlieb. — Nikto neoklame jeho nos.

Poštekával, ale sa len pretvaroval. Hneď ovoňal cudziu vôňu a málo chýbalo, že si netresol labou na papuľku.

— Môj nos celkom ohlúpel. Že na takú štekám. Veď cítim — samá dobrota.

— Oblízal sa, zavrtil chvostom a začal sa líškať.

— Vo vašich očiach je ako v udiarni.

Ošípané pokrochkávalo.

— Aj ty sa mi prihováraš — priateľsky sa mu babka prihovorila — si čistučké — ako ľanová plachta, — ale musíš zašpiniť radostný život — ako človek.

Pod plotom krava štípala pôstnu trávku. Zdvihla hlavu. Zablyskly sa veľké, poctivosťou obliate oči.

— Koža a kosť, až ziaľ hladieľ. Šaty máš zahnojené. Gazdina sa o teba nestará. Vemienka prázdne. Z čoho že má byť mlieko? A takým ľuďom dá Pán

Ježiš takú dobrodejku. Ej, keby som ja mala takú, tak by som jej rosu sbierala, aby sa mohla napiť. — I ja som mala. Všetko na svete zaniká. Majetky, bohatstvá ako sneh na slnku, ligoce sa, ale na tom slnku sa v dážď stopí a potom len trochu blata — hovorila tej kravičke; vyžalovala sa pred ňou ako pred súcitnou kmotrou.

Kohút zahorel ako bojovný výkrik. Hrebeň stále rozhorený, iste ohňom napasený frfotal, rozvešoval kórale a oral ostrými krýdlami.

Okolo nej plynuly všetky hlasy zmenené vo vznešenú hymnu. Šla medzi domami, akoby putovala cez svätú zem.

Znova sa našla za dedinou. Idúc hladila záhony ako strapatú jalovičku. Zabudla na mesto. Nedelňý čas zablónil včerajší i zajtrajší zasmolený deň. Kde len pozrela — všade šumiaca veselosť.

Nejedla a necítla hlad. V srdci mala sýpku zbožia. Cestou stretala pramienky. Odfúkla zoschnuté lístky, pavučiny a máčala smädné pery, akoby ich potápala v blankytnom zrkadliacom sa v malej hĺbke a pila nebo. Dlhو putovala po poliach. Každý záhon žehnala, na každom stohu spočinuly oči.

— Toľko bohatstva. Za každé zrnko Otčenáš.

Sadla si na kopec. Plameň nadšenia vybuchol.

— Akože sa v meste modliť, keď je tam toľko špiny, blafa a hriechu. Ale tu — ale tu, veď aj slniečko jasnejšie svieti. — —

Po nebi sa vliekly chmáry sťa dojnú kravu po pastvisku. Zavše zpomiedzi tienistého krovia vyblýsklo svetlo, akoby mlieko vystreklo z vemena.

Vôkol spievali vtáci.

— Budeš pásavať kravy na božích nivách — dobrá služobníčka — lebo si biednych krmila.

Predávačka nadšeným zrakom pila radosť svetla, lejúcu sa s modrého neba, ako sviežo vydojené mlieko. Požívala modrosť neba, ako sýtiaci, pšeničný chlieb.

Keď putovala za chmármi, stretla svätý obraz slnka zapadajúceho nad riekou. Na obzore plynuly červené chmáry, zdalo sa, že anjeli zostupujú s výšin nesúc purpurový plášť, aby ním prikryli predávačku.

Plamenný kruh sa pomaly noril do hĺbky, akoby prijímali sväté prijímanie.

Vody začaly horieť. V hmlách vznášala sa ružová láska a mesiac citov rozliat sa po hladine nadšenej rieky.

Nadchádzal večer, akoby celá zem vstúpila do neba a stala sa tmou.

Hľadela na miznúce slnko ako na Boha, ktorý schádzal s jasných záhonov v súmrak s úsmevom, dlho planúcim po západe. On bol hospodárom na veľkom majetku, medzi dojnými kravami, rasovými koňmi. Na jar vychádzal na role s pluhom, v lete so srpom alebo s kosou. Oral, žal, kosil, vozil snopy na vozoch so svetielkujúcimi kolesami a ukladal ich do nebeských stodôl. Podvečer znova obsypával záhony, preorané hrudami požehnaní žiarivým zbožím. S čela unaveného Boha sypaly sa na zem hviezdy, ako pot s tvári kosca pracujúceho v úpale.

Z pšeničného šumu vynoril sa sám Boh, oráč, ohorený rozsievateľ, prikrytý plášťom zbožia. Približoval sa zpomedi rozkolísaných stebiel a rukávom si utieral kvapky potu.

— Poď za mnou!

Viedol ju do poľa.

— Vy ste, hospodár, v čas žatvy sošli s neba. Nie div, robota sa každému prikri. Žatva, to je dobrota nad dobroty.

— Máte peknú úrodu.

Šli pomaly, robiac svätú púť po veľkom hospodárstve, po nivách. Hrabáčka sbierala úrodu, niesla pred dvor boží dar leta: požehnanie práce a ako dožinkový veniec ho kládla pred Ochrancom polí. V srdci mala slnko, v očiach nebo, na ústach šelest zbožia, nekom sa dívala, slnkom usmievala a šumom zrelého zbožia modlila sa k hospodárovi hospodárov.

— Nechajte ma tu. Kde sa budem potulovať? Dost zdravia som už utratila v meste, v smútku. Nech si odpočinem, aspoň jeden deň pred smrťou. Pritúľte úbohú, vezmite do služby! Dost som sa už narobila.

Na medzi uložil jej strápenú hlavu. Chmáry sotrelly pot s čela a klasy sa sklonily, privrelly vyplakané oči cez život a zasepkaly:

— Pomôžem ti, robotníčka — aby si bola šťastná.

— Pane, čo vám mám dať za to? Azda len slzy, ktoré som cez život vyplakala. — Sú to Tvoje slzy, lebo si mi ich dal — i podala na strápenej ruke kvapky, ktoré sa rozžiarily pod Božím pohľadom.

— Svätá láska planie najjasnejšie na pote a na slzách — dobrá žnica. — Poďme nasbierať hodne zbožia do srdca, lebo tým chlebom sa budeš po celú večnosť živiť.

Doviedol ju s polí k modrému nebu. Schody z dúhy a z chmár. Stále vyššie vychádzala a nevedomene volala po modrých uliciach:

— Kurjer Poranny — zvlášť... — prídavok!

Zobudila sa.

Pomaly nadchádzalo ráno, ako šarlátový kvet na stonku obklopenom celonočnou tmou.

Predávačka zdvihla ramená a pred slnkom, pred najjasnejším Bohom, vychádzajúcim na lúku neba, za-

spievala rannú modlitbu na počesť Nepoškvrneného Počatia.

Na krásne červenom úzadí, v horiacej svätožiari, rozsievajúcej lúče, kľáčala pohrúžená v jasné nadšenie.

Počula hukot tlačiarne, vravu predávajúcich, buchtot krokov a krik medzi autami. — Zvláštne vydanie — prídavok!

Na plecía padala farcha mozoľov. Na očiach dym a prach. Pod nohami kamene dlažby a poschodia točítých schodov.

— Noviny rozniesť!!

Hneď sa striasla. V duši sa zakolísal slnečný svet. Chytro sa vracala.

Z ružového svitu sišla na mestské ulice, akoby ani nie človek, ale Svätá Jasnosť zostupovala s výšin, majúc dušu obsypanú rosou, šatom polí, snom medzi slnkom a hviezdami.

— Bola som zaživa v nebi.

Obklopila ju vrava. Strkaná krikom, lakťami, zlostou, preklínaním, prepchávala sa cez zástup, nesúc so sebou obraz videných krás. Nad ňou baldachýn z chmár, v kapličke srdca piesne, zvuky poľných zvončekov a hlasy organa, hrajúceho rannú omšu. Za ňou šly polia, modré nebesia, procesia zbožia a kvetov a zlatým ornátom žatby prikryla mesto.

Kamene, cesty, chodníky, domy sa rozkolísaly šuštiac sfa zrelé zbožie.

Prechádzajúc okolo kapličky vopchala kytku pšenice medzi prsty Ježiška a zdalo sa, že zašumela šelestom polí:

— Aj ty sa raduj, Dieťa Božie. V meste Ťa postavili, aby si opravdivého slniečka nevidelo. Aj Ty túžiš po dedinskom živote.

Keď o hodinu neskoršie sedela za krámom, videla Ježiška, držiaceho pšeničnú kytku. Zdalo sa, že nasbie-
ral klasov a teraz ukazuje celému mestu zlatosť žita.

Priletovali vtáci.

— Ó, Pán Ježiš privolal vtáčkov, s nimi sa podelil.
— Kdeže by sám zjedol. — —

Dlho spomínala na ráno, plné kvietia, spevu, šele-
stov, svetla a farieb. Radosť trvala ako obraz snesený
s nebies a umiestený uprostred robotných dní. V ústach
smiech, plameň prepaľujúceho sa utrpenia, odtrhnutý
od zemského prachu. Oči svietily ako okná dedinského
kostola na svite. Každé slovo bolo klasom vyrastajúcim
zo srdca. Miešaly sa rozličné poľné zvuky, svietilo na
tisíce hviezd a zalievalo dušu radosťou.

Žila v meste, ale bývala medzi zbožím a nepoznala
slovo hriech, klamstvo, zlodejstvo, pomsta. Uprostred
šumov stratila tie čierne prikrývky, ktoré mohli pri-
kryť šťastie života. Preto tiež ostala úplnou jasnosťou.
Cez tú jasnosť hľadela na ľudí a všetko bolo dobré,
slnečné, dedinské.

XIV.

Pominulo sa horúce leto, obliate potom robotných
hodín.

Dni sa rodily červenými ránami a ružovými úsmev-
mi umieraly za tichých večerov. Neskoršie boly rána
vytesané z krištáľov.

Listie opadalo, akoby slnko prekvitalo a rozsievalo
svoju žiaru. Zavše sletel zlatý lístok na ruky babky.

Tešila sa daru, svätému obrázku, ktorý jej sám Boh vložil medzi prsty.

Medzi stromami, offkanými červeňou a zlatom rástly jedličky ako trestanci v zelených šatoch, klačiaci medzi zlatom, očakávajúci kedy ich pohltnú ohne.

Slabý vánok chodil za pavučinovými niťami a sbieral priadzu nenazdajky stratenú po uliciach. Aj dážď už začínal a striasal krásu jesene.

Vedľa premoknutej a offkanej predávačky vždy stála lampa, neodlúčiteľná priateľka. Starenke sa zdalo, že ju každý večer navštevuje prejasná panna a opustenú obdaruje svetlom.

Babku už niekoľko dní navštevoval nepokoj. Nadarmo ho odháňala Otčenášom. Čosi jej prikazovalo vstať a hľadať.

Predtým, kedykoľvek prechádzala okolo úzkych uličiek, vždy so strachom myslela, že stretne muža. Kľčovite držala uzlíček.

— To sú moje slzy, môj pot.

Teraz vnútorne strhaná zlou predtuchou chodila po známych uliciach, chcela mu oddať zarobené groše.

Nikde ho nestretla.

Divila ju tak dlho trvajúca neprítomnosť.

— Hádám sa mu niečo stalo? Do bitky bol vždy prvý — bolesťou sa zatriasla. — Iste išiel so svojou dievkou na hriechne cesty a ja sa strachujem o neho.

Lútostivé slová sa zachvely.

— Aj on je biedny. Hriech ho trápi, pokúša, prenasleduje. Hriech naň dáva pozor a vedie ho do zatratenia, mne na trápenie.

— Iste zaliezol do dediny. V tomto čase aj jeho vždyženie túha. Nedá na seba znať a trápi sa a plače za gazdovstvom. Ide, čo aj len pozrieť, ako orú a sejú — a

teraz oziminy, kopanie zemiakov. — Má pekný čas, nech je šťastný — aspoň na robotu sa podíva. Rozžalostila sa nad jeho dušou, nešťastnou, biednou, ľudskou, lebo sa jej zdalo, že márnotravný muž, trhaný výčítkami svedomia, ide do dediny, ruky i oči máča v svätej zemi ako v svätenici a kajúcim krížom žehná márný život.

Boľavá myšlienka ju stále častejšie navštevovala. Neraz, keď sa rozprávala s okoloidúcim, náhle umŕkla, alebo sa zmýlila pri vydávaní:

— Koľko to, pane — jeden — dva — skrehnutými prstami rozhrňala zvyky. — Čo sa so mnou deje? Ježišu Nazaretský! azda ochorel? — Kdeže sa túla toľké časy?

— Takému sa nič nestane — trestal ju rozum — iste si popustil a do väzenia ho zavreli. Tam si bude pohodlne bývať. Obesencovi pomáha diabol, ešte aj povraz odreže. Máš sa nad kým trápiť! Nechal ťa odísť so žobráckou palicou.

— Keby nie jeho pálenka — bola by som na svojom. Ježišu milovaný! Ježišu milosrdný! všetky nešťastia pre neho — plač jej otriasol prsiami — nie pre neho, ale pre tú čertovskú pálenku.

Proti vôli sa jej slzy vtisly do očí, pomaly vytekaly, blúdily medzi vráskami a zpomiedzi ich pozakrúcaných ciest nemohly nijako spadnúť.

— Neponevierala by som sa teraz — keby nie tvoj morom nakazený hriech. — Premárnil si, prestrebal všetko — v žobráckej kapse som si zanesla plač do ďalekého sveta.

Bundáš počul žalobu a pritúlil sa, keďže jej chce preukázať súcit. Ukladal hlavu na prsia, vzrušene skučal. Hľadal utrápené oči a lútostivými pohľadmi, ako milosrdnou šatkou chcel sotrieť kvapkajúce slzy.

Babka ho kľčovite pritísla.

— Vieš, čo ma trápi, máš cit, lebo dobrého citu ani mesto nevymetie, lebo to nie je brloh.

— Ja viem, ty nado mnou i nad sebou plačeš. — I teba vyhnali z dediny na ponevierku.

Pes stále žalostne vzdychal, stále silnejšie sa prituľoval.

— Oj, babka! — oj babka, len na dedinu.

Popoludní sobrala uzlíček s pečlivo odkladanými grošmi, zanechala krámik ochrane a drobčila na predmestie, kde býval jej muž so svojou rozpustnicou. Poznala ten dom. Cestou k nemu za toľké roky obľiala každý kameň slzami, jeho obraz vrástol jej do srdca ako mučenícka koruna.

Prešla niekoľko ulíc. Zastala na križovatke a prefala klbko prelievajúcej sa vravy strkaná a ohlušená. Zase jej strach zatriasol dušou, že muž priskočí k nej a chytí za vlasy. Hneď zatým akoby sa brána milosrdenstva otvorila a vstúpila belosť odpustenia.

— A nech tam! — nech mu na to Pán Ježiš zabudne — Ľudia v cudzích slzách smývajú hriech.

Siahla do zánadria.

— Jemu nesiem.

Pri myšlienke, že je azda chorý, pridala do kroku.

— Nemá mu kto vody podať. Žena má opatrovať do poslednej hodiny. Sväté právo...

— Nech ma zabije, nech skope.

Došla k ošarpanému domu. V tme chodby prevrátila akési haraburdie. Hmatala na klzké steny, hľadajúce smer. Zapadla do čelusti podzemia, začliapaného hnojom a tmou. Zastala. Odkiaľsi sa vlievaly pomyje zblateného svetla.

Našla vchod. Otvorila dvere.

Pivničné, zhnité povetrie naplňovalo skrýšu ako smeti poshřňané z odkvapov. Cez malé okienko vyrastajúce zo špiny ťažko pretekala špinavá stužka, pretínaná tieňom prechádzajúcich. Náradie sa strácalo v temnosti súmraku.

Na škripot dvier na brlohu hodenom v kúte ktosi zastonal.

— Ty si to —?—

— Ja — ja — až sa zajakla.

— Cho-le-ra!!!

To jediné slovo, zahrzdavené pomstivosťou, pretálo ju sťa nôž. Zachvela sa a zavzlykala.

— Čo ti je? — ja nie so zlosťou. —

Z temna vynorovala sa sčernalá tvár. Oči vpadnuté do záhybov vrások. Nos vyhrnutý ako ostrý dráp. Hlava vysilene hodená na handrách. Kostra robila rýchle pohyby, chcela sa zdvihnúť. Chytil handry, strhoval sa, ťažko oddychoval opretý na lakťoch, komusi hrozil a s kliatbou padal späť.

— Zdochlina, ešte prichádzaš — ostatok sobraf — čo chytím do hrsti, ruky poprekrúcam — okále vyškrabem — zdusený v opratách choroby, chcel vyliat pomstu.

— Ježišu, za čo? — čo som ti urobila, muž môj drahý? — preľaknutá predávačka zacupkala okolo brlohu. — V ničom ti nebudem zavádzať — nejdem s hnevom. — Azda potrebuješ niečo? S Pánom Ježišom som prišla na pomoc — slová padaly ako bolesti utišujúci ručník, máčaný v prameni.

Vlodarčík jasnejšie pozrel na prišlú.

Chvíľu sa díval. Spadol späť so vzdychom. Akoby láska rozsvietila oči.

— Ty si to, Mariš? —

— Čo ti je, muž môj drahý? —

— Zdochýňam ako pes pod plotom — spravodlivo — tak si zaslúžim. — Telo odpadáva od kostí. — Tak sa patrí. — —

Umŕkol. Nemohol dych chytiť. Pri ostatných spomienkach zamotaly sa nenávistné slová a začaly vytekávať ako lepkavé blato.

— Myslel som, že je to ona — psie plemä — pre ňu je môj život v pomyjach a tvoj v plači. — Zabila ma, cholera, — oj! oj! bolí — zastonal. — Všetko vo mne poprevracala. Ani vstať, ani ležať. Nech len zosilniem, odplatím sa za všetko — nedarujem — zapamätáš si ma, pobeľhica mestská — zhnitou slinou vyplúval zlosti, škriepal spráchnivelými zubami, bezradne zatínal päsťe a ležal na brlohu stareckej choroby.

— Utíš sa! odpúšť — uspokojovala ho.

— Nedarujem — za toľkú bitku. — Priviedla svojho chlapa — z izby ma chceli vyhodiť — obidvaja sa dali do mňa — žobrák — žobrák — za moje dobro. Čo som ja tebe vzal, to ona jemu dávala. Ježišu! trest Boží. Všetko vzali — ako ja tebe — všetko, tak isto. Zato ešte vidím, aby som v hodinu smrti hľadel na svoje nešťastie.

— Nemá kto vody podať. — Ty tiež — odtisol ju. — Prišla si sa posmievať z môjho nešťastia. — Choď odtiaľto! —

Schýlila sa nad ležiacim, padla k rukám.

— Čo ti to, chudáčik, prichádza do hlavy. Pán Ježiš ma poslal, aby som ťa podoprela — v očiach lásku rozsvietil, aby som ti slúžila. Všetko nešťastie, trýznenie, útrapy, slzy, pot splynuly a ústa obľial plameň jediného slova:

— Úbožiak!

Pozrel jej do tváři a ticho, pokorne šepol:

— Mariš! —

Poskrúcala sa po izbe. Vybehla do obchodu pre chlieb a mlieko. Priniesla vodu. Odtrhla handry prilepené k zaschlým ranám a uschnutú krv obmyla s veľkou starostlivosťou.

Pri každom dotyku stonal.

— Dnuhá zbili — oj bolí! —

— Išiel by si do špitála?

— Nie — nie. — Do špitála nepôjdem, keby si ma aj za živa do ohňa hodila. Ja už viem, akí sú tam kati. — Pokrájajú nožami a do jamy, taká je ich pomoc. — Prišiel mi koniec — už ťa neprežijem.

— Čo to hovoríš? — Ešte ma prežiješ. — Pán Ježiš sa sľutuje, dá zdravia, aby si chválil za dobrotu a zlé napravil. Každý hriešny zbiera na tomto svete kamene a Boha kameňuje. Treba smyť hriechy.

Nepočúval ju, ale pomstive stonal.

— Keď zosilniem, potom cholere poriadne zaplatím s pomocou Božou. — Brať brala — peniaze jej nikdy nesmrdeľy od starého — a teraz „žobrák“ — počkaj, ešte ťa dostanem do mojich rúk — Ježišu, bolí! —

Predávačka potešovala, napomínala a mnoho ráz radila, že by bolo najlepšie do nemocnice. Tam je pokoj, teplo, na slnku sa odpočinie a so slniečkom príde i zdravie.

Čím ďalej, tým viac sa zatínal v odpore a vysvetlivky odbíjal jediným výrazom: nie.

— Ja ti dobre radím. —

— Budú ma krájať ako v mäsiarni, a tu si v tichosti pochoriem. Keď bude treba, tak s Pánom Bohom umriem.

— Lekári sú múdri. —

— Ó, lekári sú múdri — vyoperujú — ale vačok, ešte aj mŕtvemu ho odrežú.

Už viac nehovoril, len stonal. V hlave hučanie, rachot. Mal dojem, že je vpletený do kola a vozy s hrmotom nad ním prechádzajú.

Keď smyla chorému rany a obviazala ich čistými handrami, uložila ho na ustlanom brlohu.

Krátko oddychoval. Chcel čosi povedať. Z prs sa vylievaly slová, ako pramene v jasnosti rozdrobeného srdca a každé slovo obliate svetlom, mohlo byť hviezdou zavesenou na nebi šťastia.

Úkradkom hľadel na babku očami hanby, bófu a utrpenia. Prsty sa pohybovaly, akoby chcely uloviť slnečnú stuhu jej dobrých pohľadov.

Odkrojila kúsok chleba a namočila do mlieka. Držal ho v ruke sťa dar poslaný s nebies. Na pery vychádzal úsmev. Svietil láskou. Náhle vybuchnul plačom, aký človek ukrýva v najtajnejšom kútiku duše.

— Tak mi za všetko odplácaš? — tak? — Ježišu! sľutuj sa nado mnou! — Bolo treba kameňom za toľké krivdy — ale na svete nieto takého kameňa. —

Vyschnuté ruky, previazané žilami, kŕčovite sa chvely. Chcel ich podvihnúť ku žene s nevýslovnou srdečnosťou, ale ležaly bez sily, obťažené množstvom síz, spomienkou na tie, ktoré ona za života vyliala. Zdvihol oči — tie boly odrazu ako svetlo zadymenej lampy, potom sa pomaly vyjasnieval čistý plameň.

Slovo ohromného žiaľu, ľútosti, prosby o odpustenie bez síl ležalo na ústach a na ňom tisíce stonov. Po dlhej chvíli splynuly čisté slová utajené azda len v detskom Otčenáši, slzy ľútosti a smývaly hriech. — —

— Mariš — ty i ja sme chudáci.

Podvečer sa vrátila ku krámiku. Bundáš vybehol naproti a odprevadil babku na roh pochlebujúcim štekaním. Kohút zaspieval na privítanie a široko rozvesu-

júc krýdla zakikiríkal. Pod stenou stály deti a obsypaly starenku otázkami.

— Kde ste boli tak dlho?

— Myslely sme, že dnes už neprídete.

— Staška predala veľa novín.

Pri kráme dievčina vydávala zbytok. Hneď chľúbive zvolala:

— Predala som toľko a toľko — zápaliak, krabičiek a krabičiek — vysypala čisté, sypké, suché, žblnkotavé zvuky. — Spočítavajúc haliere vykrikovala novoty. — Všetci sa na vás vypytovali, a kde je babka? Ochorela?

Predávačka od doby mužovej choroby nezmenila spôsob života. Končila každodenné povinnosti, ničoho nezanedbávajúc. Cestou do administrácie zašla ku chorému. Do biednej pivnice niesla teplý pokrm a dobrotu.

Vlodarčikovi bolo stále horšie. V nedeľu dala izbu do poriadku. Vypožičanou dekou prikryla stôl. Postavila kríž. Ku chorému priviedla kňaza.

Po spovedi sa Vlodarčik zmenil na nepoznanie. Ležal tichý a usmierený so svetom.

— Už je čas. Teraz sa môžem vydať na večnú púť. Pre svoju odplatu.

— K Pánu Ježišovi — do božieho hospodárstva — zbožne doložila.

— Sama zostaneš?

— Božia vôľa.

Nestonal, nepreklínal, nehrozil pomstou. Neobyčajnou pokorou znášal chorobu ako dopustenie, dar veľmi zaslúžený, zarobený hriešnym životom. Zdvihnuté oči modrely, akoby nebesá v rozmodlených zreniciach složily bozk večného uspokojenia.

Tvár mala výraz ženca, ktorý stiera pot a predsa sa raduje z úrody. Uhasil smäd v divotvornom prameni,

smysl dušu v svätej vode a utíšený, žiarivý čakal poslednú chvíľu.

Neraz ho však navštívila spomienka na dávne priestupky, vtedy bolesť zaciľovala radosť. Ale milosrdný závan snímal tieň spomienok a zlatá láska sa znova rodila.

Stále viac slabol. Lúčil sa so svetom. Nič nehovoril, ale prežíval tajomstvo. Keď sa niekedy šepot chvel na perniach, to akoby pot mučeníka, vytlačený z rán a s pleskotom sa rozbiľajúci na dvoch srdciach.

— Ja ti — — život! — Na večnej ceste — budem počuť tvoj plač! —

— Muž môj drahý — nikdy som pre teba neplakala. — —

Chcela mu povedať: — Keby som sa žiaľom aj utrápila, moje slzy sú ako slzy matky, rosou pre smädné dieťa. Nepreklinam. — — Láska a dobrota kládly tíšiacu dľaň na ostatné vzdychy. S rozbolestnenej duše sobrala babka farchy a zanechala pokoj a pokoru modlitby. Sobrala všetky lúče a rozsvietila jeho srdce, aby ono bolo svätým pokrmom.

— Dobrá si, Mariš. — — —

Zapálila hromnicu okvapkanú voskom, a slzami života páliaceho sa v jase.

Plamienok padol na tvár, s ktorej splynuly už všetky zemské city v modravú večnosť.

Počuť bolo modlitbu za umierajúcich. Vlodarčík ležal úplne spokojný. Pohyboval prstami po perinách, čosi hľadal, sbieral rozsypané lúče ako po strniskách stratené klasy.

— Mariš, Pán Ježiš volá. — — Treba sa sbierať — — do roboty na božom záhone. — —

— Pôjdeš k Pánu Bohu na robotu, budeš orať, siať, už sa nebudeš ponevierať v hriešnom meste. Povedz Najsvätejšej Matke, nech na mňa nezabudne. Sama je na svete chudobná, porozumie všelijakej biede. Hodím sa do každej roboty. Nič nepremárnim! Nezabudneš? —

— Nezabudnem. Chcela by si k Najsvätejšej Matke do služby ísť — — —

— Do služby. — — — Raduj sa, lebo už nebudeš podnájomníkom, ale gazdom v Božom dvore. Ideš na veľkú robotu. — — Jeseň. Treba pod oziminy orať — — zasiať — — zemiaky vykopať, kapustu stínať — — a nezabudni na podstlanie pre dobytok na zimu. — — Aby sa mal čím obživíť v nebi a na čom ležať. Nebudú skúpe na mlieko. — — — Potom do mlatby — —

I videla muža, ako mlátil uprostred slnka a z klasov sypaly sa hviezdy. — —

Radostne zvolala:

— Pán Boh pomáhaj! — —

— Pán Boh uslyš — — odpovedal akoby šumom padajúceho zbožia.

V očiach prelety závanov, zlatý lesk polí, nebeské modro, šum — stodola srdca naplnená slnečnou úrodou.

— Budeš mať mnoho roboty.

— Poradím si.

— Ja ti Otčenášom pomôžem. Gazduj dobre — ešte napomínala.

— Nič nepremárnim, budem držať silno v hrsti. Všetko som na svete videl. Stihol ma trest, aby som sa spamätal. — — Zaslúžene — — vidím všetko tvoje utrpenie — — Ježišu! len slzy — len slzy na veľkom poli — — to ja — to ja —

— Z vôle Božej si zasial. Neznepokojuj sa. Aj ty si sa dosť narobil a v hriechu natrpel. — — Teraz si v záhrade odpočinieš. — Pozri aj na zem!

— Pozrem. — — —

Dávala ho do Božej ochrany, ako malé, bezradné, poblúdlilé dieťa. Každé slovo bolo veľkou prosbou, láskou, volaním o pomoc, každé bolo lampou pri ceste, po ktorej mala ísť utrápená ľudská duša, aby mohla padnúť na kolená u nebeských brán v prachu a kajani. Jasnosťou odpustenia rozsvietila súmrak a jej lúč hodila na brehy večnosti.

Smiešaly sa myšlienky a city, schýlená nad umierajúcim šepkala:

— Choď do rodičovského! — — Teš sa gazdovstvu! S výšin svojho nadšenia objímala všetky polia, lúky, stromy, pramene. Nad skonávajúcim rozpinala dedinské nebo, prinášala hrudy spomienok zasiaté zbožím.

— Nechže svieti nad tvojím poľom našské slnko, aby si už nikdy nevidel mestské. Na dedine je všetko darom Božím — zo zeme — zo svätej vôle — a nie z krivdy — — Pán Ježiš dáva chlieb tomu, kto orie, prácu dažďom posväťí, ohreje, osvieti — len ľudia — — Na dedine je všetko na radosť, na zlosť nič. Len v meste rastie kamenie. — — —

Vlodarčík počúval — a z tej zeme bral srdce slnečné, voňavé, prekvitajúce, pšeničné.

— Pane Bože, príjmi dušu upracovanú ku svojej chvále — horlivo sa modlila.

Do podzemia zatuchlého v hriechu, v hanebnosti a preklínaní, po chodníčku zo slov predávačky sišiel Kristus, ožiarený pohľadmi duší milujúcich na zemi:

Šeľestom klasov prehovoril:

— Hrešil si. — —

— Hrešil som, hospodár! Nehodný čeladník bol zo mňa — — všetko dobré som premárnil — — — v trápení som blato sbieral — schýľil pokorne hlavu, ruky slo-

žil na prsiach, akoby pritláčal snop obilia. — — Teraz už nepremárnim. — — —

V poslednej chvíli chytil ženinu dlaň.

— Mariš — — Pán Ježiš prišiel ku svojmu paholkovi.

Stisk oslabil, rameno skleslo.

Kristus položil hrudy zeme na oči a prstami zmáčanými v prameňoch ľudského potu zavrel ústa.

— Smiluj sa nad nami! — Odpočinitie večné —! sypaly sa slová — — ako pšeničné zrná zo zrelého klasu.

Na východe zahorelo nebo. Deň sa začínal ružovým úsmevom zory.

Tak isto sa usmial Vlodarčík a v tom úsmeve posledný raz vydýchol.

Duša hrišneho človeka, odená jasnosťou ľútosti, šla po medziach uprostred vlniaceho sa obilia do krajín zlatého rána, ktoré vetávalo nad odpúšťajúcim srdcom predávačky.

— Odpustením si osvetlila súmrak jeho života, lúč jasnosti si hodila na breh večnosti — počula milosrdný šepot.

XV.

Po mužovej smrti veľmi oslaba. Chorľavá, shrbená sedela nad krámom.

— Už nemám na svete nikoho.

Terajší život sa jej zdal byť podobným jesennému poľu, s ktorého bola sobraná úroda a zostaly sloty vláčiacie sa po úhoroch a po zoranej zemi.

Na zmietaých stromoch visel ukrižovaný vietor a plakal pramienkami dažďa.

Chmúrnymi očami hľadela na minulosť i budúcnosť. S času na čas padalo slovo ako ostatný zožlknutý a premoknutý list. — —

— Vôľa Božia.

Zavše potecha, úsmev splývajúci s vybledlého slnka, tratiaceho sa v hmle:

— Detiská...

Kídeľ vrabcov robil krik okolo predávačky.

Iní vtáci trepotali sa pred kapličkou, mihocúc farbami peria.

Klopali zobákmi.

— Vpusť nás! — — —

Vleteli, zaspievali, na organkoch zahrali.

— Vtáčkovia. — —

Babka počula zvučiace hlasy.

— Modlia sa Otčenáše za môjho. — — —

Počítala šteboty — — každý štebot ako horiaca rosa padal k Božím nohám — — odlesk nebies planúcich modlitbou.

Presúvali sa tiene psov. Prešly. Nezbadala. Každé stvorenie, dojaté žiaľom svojej opatrovkyne, čakalo na strane.

Prebudila sa. Začala sa skrúcať.

— Aby ste o mne zle nehovorili, keď pôjdete k Pánu Ježišovi. Ja už nebudem dlho s vami — — pôjdem za mojím. — — Sám si neporadí, budem mu na pomoc. Býval neraz ľahkomyselný, azda aj teraz. — — Je čas sbierať sa na ďalekú cestu. — — Leďte, vtáčkovia, za poblúdlou dušičkou, a keď sv. Peter otvorí dvere, šte-

botajte, že zhrešila, ale v hriechu a biede sa dosť na-
trpela. Váš vypočuje a odpustí.

Ludia sa v údive pristavovali počujúc rozhovor
s vtáčatmi.

— Čo to hovoríte? — — — Žeby vták viedol dušu
a modlil sa?

— Vták je u Pána pred každým stvorením prvší.
Ktože ma vyslyší? Som vdova — zavzdychala — sa-
motná na svete, len vták sa slutuje a poteší.

— Ten márotnatník nie je ani jedinej vašej slzy
hoden, dosť vám nakrividil. Už nepamätáte aký bol?

— Keby si človek všetko pamätal, tak by mal oči
v žiali a plači, a dušu v zlosti, v pomste, a ruky z ka-
meňa. Vôľa Božia hasí oheň, stiera dym, aby človek vi-
del svet v láske a milosrdenstve. — — Nepamätám sa,
aký bol. On je už na Božom súde, ja ho nebudem sú-
diť. Na jeho potupu som jedinej slzy nedala.

Neraz idúc pre noviny, chvela sa na rozličných mie-
stach pri spomienke na predošlý strach. Vypúlený po-
hľad prebiehal cez úzke uličky.

— O chvíľu sa ukáže — vezme zárobok.

Pohľady pribité klincami k stenám krčmy otekaly
plameňmi bolesti.

— Tadeto išiel.

Predtým na každom kameni plakala, teraz odpúšťa-
júco šepkala:

— Keby s najväčším zlom prišiel, i tak by ho
s dobrým privítala.

Vľiekla sa po uliciach a všade videla pustosť.

— Už ho niet na svete, mne na pomoc.

Z uboleného srdca a s očí v slzách splývaly slová:

— Širotou som sa stala.

Kde len pozrela, videla hriechy muža, kostry klieb. Nemohla urobiť krok bez tých zjavov. Na utrápených pleciach chcela čo najďalej odniesť kameň potupy, aby ich oko božie nedozrelo.

— Bol hriešny — — Pane, ale aj trpel. — —

Strápená sa vracala, veď jeho viny sú skala, ktorú ona musí zmáčať slzami, spáliť prosbami, rozhodíť srdcom.

Vtedy sväté ruky vyniesly obraz muža pred pohrebom.

Ležal na žitnom snope, akoby si v úpale po gazdovsky odpočíval.

Ruky složené na prsiach. Medzi prstami vedľa ruženca niekoľko klasov — dar sožatého leta a rodnej zeme. V poslednej chvíli ich vložila ako najsvätejší obrázok a ružencom síz ich ovinula.

— Smiluj sa nad nádeníkom — — odpusť mu — nekáž dlho trpieť — povolaj ho k orbe, k siatbe, k žatve, ku koseniu — nech obleje potom každú hrudku, každé zrno!

Srdce kameňované spomienkami, vybuchovalo plačom.

Jeho život plný previnenia, neoľutované hriechy obmývala najčistejšími pramienkami, aby čistú dušu, orosenú slzami, láskou horiacu — ako kvet na slnku a v rannej rose, Boh zbadal a k svojej chvále prijal.

Potešená šepkala:

— Pán Ježiš vypočuje moju prosbu a príjme svojho čeladníka do božieho hospodárstva.

XVI.

Na zákrute zakvitla štráfkovaná sukňa a kvetovaný ručník.

Zo zástupu vynorila sa dedinská žena. Viedla na reťiazke kravu prostriedkom ulice sťa svadobného starejšieho.

Babka ožila, keď ich zazrela.

— Ludia z dediny — krajanía — vyšla naproti milými slovami, akoby s chlebom vítala pokrvných, dávno nevidených.

— Pru — — pru, — — teliatko — zastala udivená gazdina.

— Krasuľa — — krasuľa — — hovorila vzrušená predávačka. — Ešte celá v hnoji a v dedinskej radosti. Ku mne si prišla z dediny. Nemám ťa čím pohostiť — tu máš — — aspoň striedku z chleba. — —

— Vonia jej lajno — vrkla žobráčka, ktorá sa pred niekoľkými dňami usalašila na protihlhom chodníku a celú ulicu napíňala krikom o ľútosť.

Teraz zasyčala s pohrdaním:

— Sedliakovi len hnojom život omastiť.

Babka, zaujatá hosťom, nepočula vyzývania.

Krava zdvihla poctivé, veľké okále a trpkým pohľadom odmietla chutné počastovanie.

— Kmotrička — hladila ju po chlpatéj koži, ako po pšeničnom snope.

Predávačka začala rozhovor o tom i onom, a ako sa patrí, pri každom slove rozkladala rukami vydávajúc

akoby neveriace výkriky a plné údivu. Či je krava na predaj, či kúpená? Koľko za ňu dala? Musí mať hodne paše, že kupuje. Zahynula druhá!!? Ježišu! to nešťastie. Ale tá obšťastní. Dostala sa do dobrých rúk, to hneď vidieť.

A potom akoby voňalo z celej dediny, so všetkých polí.

— Čo počuť u vás?

— Takto! — takto! každý pchá pomaly život. Len bieda dverami i oknami.

Babka nedôverčive pozrela.

— Na dedine bieda? Neobrážajte Pána Boha.

— Vás v meste bieda netrápi. Vždy groš hotový.

— A na dedine? Lepšie nehovoriť, len pazderie. Ešte nikomu smiech nezastal v ohryzku.

Babka zadržovala ženu stále novými otázkami. Aká bola úroda? Čo sa stalo na dedine, kto umrel? Či kury nosia, či už oziminy poschádzaly? Čo počuť o svadbách, lebo to je už čas po robotách. Kedy sa druhá krava otelí? Bude asi ostrá zima.

Každá odpoveď voňala dedinou, radosťou a materinou dúškou. Zprávami sa živila ako pšeničným chleбом. Celý svet zlátol v očiach i v duši, zelenal sa, modravel. V jasných farbách videla všetky dávne príhody.

Po tom stretnutí omotala ju túžba s neskrotiteľnou silou za svojimi stranami. Všetko hodí a pôjde ku svojim. Možno niekto z rodiny žije, dá kút. Len hlavu pri-túliť.

Zahorela hanbou.

Už nie na svojom. — Bola som gazdinou, teraz žobráčka. — Nie česť — len smiech. — Po žobraní chodiť, ku kmotrom, ku susedom prosiace ruky vystierať? Napomohli by, ale každá skyvka v slzách. V rodnej

dedine nešla by som chlieb prosiť, keby som aj hladom umierala, keby som si mala ruky poohrýzať.

V zadymenom meste zjavila sa jej chata v slnci, usmievajúca sa všetkými oknami.

— Aspoň rok sa natešiť, kosti složiť v svätej zemi. Len v meste neumrieť. Pritlačená dlažbou? Ježišu! akože to cez celú večnosť pod kamením. Nikto sa nepomolí Otčenáš. Duša bude hladná cez večnosť. Keby aj po žobraní, ale pôjdem.

A už sa videla ako gazdina, ležiaca v tóni stromov a odpočívajúca po horúcom týždni ťažkej práce života. Rodná zem ju pritúlila. Na hrobe zbožie priklaklo a šumí večné odpočinutie. Prileť vták a radostnými zvukmi vyzvoní Anjel Pána. Osmutnela.

— Keby som mohla nebožtíka vziať z mestskej zeme.

Ustarostená rozmýšľala, ale nič nevymyslela.

Čo deň vyberala sa na cestu, jednako jej bolo ľúto opustiť psa, kohúta, vtákov, deti, biednych, hladajúcich pomoc, a tej kapličky.

— Kto im dá jesť? — —

Hľadely na ňu žobrajúce oči, vystieraly sa vychudnuté ruky. Plač padal k nohám a slzami oblieval každý pohľad babky.

— Pôjdem! nepôjdem! — akoby hovorila nikdy sa nekončiaci ruženec, presúvajúc v tých dvoch slovách biele i čierne zrnká otázok. — Azda zostanem cez zimu, počkám do jara.

Keď myslela na to, budily sa obrazy minulosti. Zastala na dvore. Každé stvorenie hovorilo známymi hlasmi. Obrazy minulého šťastia začaly gágať, kvákať, spievať, krochkať. Kury sa parádily ako tlsté kmotry. Prechádzaly sa stále nariekajúce kačky. Za husiarom šly

husi, sta pyšné kráľovny v bielych plášťoch. Keď kone-
zazrely gazdinu, erdžaly, kravy dvíhaly hlavy.

— Strakatá — — prestala by si kvokať — uvia-
žem ťa na špagát, tak ti márnosti z hlavy vyletia. Ško-
da zrna takej naničhodnici. Kde je kohút? Behá po de-
dine. Ty parobok! Dával by si radšej pozor na svoje
kury. Chocholúške sa v hlave prevrátilo a tratí vajcia.
Do žrania sa pcháš, treba ťa palicou naučiť rozumnosti.
Hus sa stratila. Hádám tchor? Kde si ju podel? — obrá-
tila sa ku gunárovi, ktorý začal trepať krýdlami a pre-
nikave gágať, akoby prísahal, že on nie je vinný. —
Ušpinená! Krasuľa! — počkaj, hneď vydojím — len ho-
dím žrádla do žľabu — treba mlieko omastiť. — Sivko,
pôjdeš s hospodárom na jarmok — len naň dávaj po-
zor, nech v krčme nepoľahuje zo skleničky. Ó, ideš mlá-
dočka — vajce si sniesla, nemárniš čas, ale dbáš o gaz-
dinu. — — Ó, ako sa to chváli — — tá sa vie chváliť
— — — prihovárala sa každému stvoreniu.

Dobrá gazdina z túžiaceho srdca sbierala zrno a
rozsievala po dlažbe, šepocúc hluchým domom:

— Pamätajú na mňa — — — pamätajú.

V očiach pokoj, v srdci čisté nebo, požehnané mi-
lionom modlitieb.

— Pôjdem do dediny! Ešte sa poponáhľam pred
smrťou.

Keď sa tak modlila so spomienkou, nepočula zlostné
a výsmešné slová, ktoré sa na ňu sypaly s druhej stra-
ny. Žobráčka škripala zubami a horela nenávisťou.

— Počkaj! — Vlasy vytrhám — okále vyškriabem
— potom sa odtiaľto odpraceš — — ukážem ti, kto som
ja, ty sedliacka žobráčka! — —

XVII.

Ledva sa predávačka ukázala na rohu, už sa žobráčka zdvihla so zatisnutými päťami:

— Ja Ťa tu — — — nebudeš mi smrdieť na očiach.

— Čo vám ja zavadziam? — spýtala sa babka.

— Čo „vám zavadziam“? — — Ó, — nechce sa mi vstať, lebo by som ti povedala. Svätuškárika, vykrivuje papuľku — ó, áno, ó, áno — hádže okálmi na všetky strany — — azda diabol vyhádza z pekla klamstvá a plač. Kazí mi veci a ešte sa spytuje. Každý k nej letí s peniazmi a na mňa vrčia, ako na špinavého psa — vyvíjala kyjom.

Žobráčka silná, tučná, vyžratá, vyštekaná, bitá na štyri nohy, vyvandrovaná z dediny, už mnoho rokov bola v meste. Dušu zblatila v odkvapoch, zadymila ju v pomste a v nenávisti.

Ručník na pleciach skrížený, prikrýval hlavu, že bolo tvár ledva vidieť. Hrdlo oviazala hrubou šnúrou, ktorej konce rúhavo trčaly, akoby na znak, že sa môže v každej chvíli obesiť na suchej haluzi ľudského milosrdenstva. Dľaň ovíjal dlhý ruženec. V dvoch palcoch presúvala zrnká, nábožne hýbuc ústami.

Po privítaní predávačky chvíľu odpočívala a na prvý zvuk krokov, bijúc sa do pŕs, naplnila ulicu krikom, žalobami, lamentovaním. Všetky choroby, bolesti, poklesky vydierala zo zachripnutého hrdla. Najrozmanitejšími odtieňami hlasu vedela zafarbiť svoju biedu. Zdalo sa, že to nie slová, ale živé bytosti v handrách ošatené bolesťou letia na všetky strany, padajú na dlaž-

bu, objímajúc nohy s jačaním a prosia o podporu. Vzrušovala okoloidúcich cigániac očami, tvárou hrozne pokrivenou a hlasom pokrytým ranami nesčíselných nešťastí. Aj ten najzatvrdlivejší hádzal almužnu, aby zapchal hrdlo vrieskajúcej babe. To zväčšovalo jej zápal. Dobrodincu, obdarujúceho grošom, požehnávala krikom, dvíhaním očí k nebu, rozkladaním rúk, na ktorých križovala nešťastia, choroby.

Keď cesta spustla, snížila hlas. Hodila očami do prava, do ľava.

— Nikto. — —

Stíchla.

— Len hlúpy derie pysk na prázdno — vrkla cez gamby, prepichujúc znenávidenú predávačku očami.

— Gágor rozdrapujem o napomôženie, o ľudskú lásku sa modlím a tie cholery nič. Dívam sa a ten Judáš okáľmi hádže a noviny predáva. Každý jej hovorí — — stará ste a robíte, nie tak ako druhé.

— Zdochliny, na mňa tak štekajú.

— Čo tu sedíš? Chlieb mi odoberáš.

— Čo ty vyskuhreš, to by mne dali — do kudiel ti skočím, črevá vytrasiem, očiská vyškriabem, aby si sa nedívala na moju krivdu — palce skrivila ako supie drápy, pripravené vtlčiť sa do obeti.

— Vadiť sa vám chce, a veď ani mne, ani vám nie je dobre — — dohovárala predávačka.

— Ty sa o mňa nestaraj, vechťom ma chce nakŕmiť — — dobroditeľka! —

— Načo si máte ústa preklínaním natierať? Žite v pokoji, Boha chváliť za všetky dary. Prečo ste taká jazyčnica a klebetnica?

— Ja jazyčnica? — ja klebetnica? — Ľudia boží — rozkladala rukami, vzdychala, domy brala za svedkov.

— Boha chválím, o smilovanie prosím a tá na mňa pyškom. Jazyčnica? Cholera — vykmášem ti ten znečistený jazyk, aby si neopovrhovala chudákmi — už ťa nebudem prezývať — nábožne sklonila hlavu — aby som za to neodpovedala pred Pánom Ježišom. — Pokorne príjmem božie dopustenie.

— Nikomu nejdem do cesty — vysvetľovala predávačka — zarábam na chlieb. Veď nechcete, aby som zдохýňala pod plotom.

— Pľuje mi do jedla a ešte papuľuje, že mi nejde do cesty — zatriasla ramenami v údive nad ľudskou drzosťou. — Mne by dali viac a ty skuhrúcimi okálmi uriekneš. Hádám ťa sem diabli priviedli k môjmu nešťastiu.

— Ja som tu od rokov — ty nedávno. —

— Budeš ticho! — treskla palicou do dlažby. — Ja ti na trikrát zavrem žobrajúcu papuľku. Tu je moje miesto Bohom a všetkými svätými predurčené. — Neustúpim, zakrývala hlavu, akoby od veľkej bolesti a klamala. — Ľudia! Ľudia! dočkali sme sa to časov. — Vytrhnú ťažko zarobený chlieb a ešte znevažujú — zabedákala. — Ó, Ježišu pokorného srdca, pozri na mňa nešťastnú! — Ochráň sirotu, sám vidíš moju krivdu — vrieskla. — Cholera svätušká — počkaj — zahrozila palicou!

Ruka rýchle sklesla. Tvár vo chvíli zmenila výraz, nešťastím skrivená, dlaň pokorne vystretá.

Ozvaly sa kroky.

Na prostriedok cesty vyvliekla svoje handry, kľáčiac znehybnela, akoby vstupovala do nebies spolu so skaličeným telom a nešťastnou dušou. Očami vysoko vyvrátenými, vrieskala, bila sa v prsia, dávajúc milosrdného chodcu pod Božiu ochranu.

Vedľa krámu ležal Bundáš s hlavou položenou na predných dlapkách. Nespúšťal pohľad s babky. Zavše kukal bokom na žobráčku a vtedy sa mu pysk zvráskavel a vyskakovali ostré zuby. Znetrzeplivený vyskočil a poskakoval na mieste. Chcel na seba obrátiť pozornosť a čosi vysvetľoval.

Výrazne hovoril.

— Čo si balamútite hlavu jej hlúpym krikom? Len slovo zapísknite a ja ju hneď utíšim, v jej pysku potrhám preklínania, aby svet nevidely.

Predávačka lútostive pozrela.

— Vidíš — nedá mi dobrého slova.

Rozhodla sa nevsímať si útokov.

— Pane Bože, zakry uši, aby som nepočula, vyžeň zlosť zo srdca a preklínala z perí — modlila sa krušiac chlieb pre svoju háveď.

Vtáci totiž už dávno čakali. Preskakovali s haluzi na haluz a štebotali. Šťastné výkriky, priateľské volania. Hrkútali, rozprávali, radili sa. Robili krik veselí huncúti, spievaví, smejúci sa, plní ochoty, zábavy, výsmeškári, dvorskí blázonkovia.

Iní zostávali bez pohybu, osirelí, tichí, zamyslení, nafúkaní, zlí, proletárski hladoši v popole a dyme vyváľaní. Ktorýsi prechýlil hlavu.

— Hneď dá jesť.

— Dobrá. Za každé zrnko jej zaplatím štebotaním.

— Keď si zapcháš zobák, zabudneš.

Hneď spadol hlas zvukov a trepotov.

Žobráčka na ten zjav sa nadula.

— S vtáčkami sa zabáva, chlieb hladnému odoberá, aby ho po uliciach rozsýpala. Poodtrhám kotrby darmožráčom.

Bundáš sa vedľa pretiahol.

S jedom ho kopla.

— Čo sa pletieš? — skríkla — aspoň trošku sa mi uľavilo.

Babka prestala kŕmiť vtákov, zarazená skuhraním psa.

— Čo vám spravil? Urobil niečo zlého?

— A urobil — a urobil! skočil so zubami.

— On? — Poď, Bundáš! — Netreba psovi krivdiť. Na poslednom súde všetko rozpovie a Pán Ježiš zaplače nad nešťastným psom.

— Pána Ježiša mieša so psami — vrieskla pobúrená. — Ó, Matka prenajsvätejšia! — Chvíľu mlčala, akoby čakala hrom za svätokrádež. — Aby ti jazyk skame-nel! Že na takú prekliatu nespadne pomsta! Ó, Bože milosrdný, tvoja dobrota je neslýchaná — zašepkala vo vytržení.

Babka preľaknutá sa skrčila, že zneuctila meno Pána. Nemohla sa uspokojiť. Ale výčitky tichély, keď pozrela do jasných očí psa, bez hriechu a plných lásky.

— Pes je tiež božie stvorenie.

Bundáš sa priblížil ku predávačke a složil hlavu na kolená.

— Pán Ježiš mi ten hriech odpustí. Vďaka?

Žobráčka s preklínaním hodila kameň. Bundáš sa skrútil, svinul a so skuhrajúcou papuľkou chytil si nohu, akoby chcel vytrhnúť boliace udretie.

Vtáci sa s krikom strhli, ako bytosti najviac ukrivdené. Rozjedovaný a pomstivý pes skočil s vrčaním. Žobráčka preľaknutá náhlym prepadnutím, v poslednej chvíli sa zakrývala palicou. Chytil zubami druhý koniec palice, silne sa napriahol, trhol raz i druhý raz. Rozo-

chvený začal blýskať okáľmi, vrčať a priskakoval ku vrieskajúcej babe.

Kohút stál do boja pripravený v plameňoch pomstivého hnevu. Srdnatý, útočivý, krvou zaliaty, trepotal krýdlami, krátko pokrikoval, akoby ohrieval priateľa a dodával odvahy. On tiež priletel ako zmietaná plachta víchru a hrmotil tvrdým zobákom.

Kura vedľa krúžila, kodkodákala akoby nábožne volala o pomoc.

Predávačka onemela neočakávanou príhodou, po dlhej chvíli začala volať. Ohluchlý kohút bez rozumu útočil na nepriateľa. Pes na rozkaz prestal a hľadel na babku veľmi udivený.

— Čo chcete?

— K nohám!!!

Odbehol, v polovici cesty sa obrátil, štekol.

— Keby nie babka, tak by si videla! Keď ešte raz budeš svady robiť, tak rozvláčim tvoje črevá po ulici. — So mnou nie sú žarty — a na uistenie zablýskal zubami.

Žobráčka posbierala handry. Schúlená do kúta ujedala.

— Počkaj, aj na teba príde koniec. Na ľudí štváť, ľudí patriacich dušou Bohu napádať? — Tak mi krivdiť — žalostne zaplakala, dívajúc sa na zranenú nohu. — Počkaj, nezbedník. — Nabrala si spoločníkov, hryzúcich priateľov. Pes, kohútik a svätica! V žalári zhnijú.

— Ó, Pane Ježišu, sľutuj sa! Človeka neľutujú, do živého mäsa sa dajú ako do jatky. Žeby vám všetky zuby vypadaly z otráveného pysku — nábožne sa zachvela, prejatá bôľom a lútosťou.

Hneď zmenila tvár, obliekla ju do sviatočného výrazu. Zaslzila hlas a žalostne zaplakala pred nohami okoloidúceho.

— Čo aj len grošík obetujte úbohej babke. Milosrdný Ježiš zbadá obeť a počuje moje žehnanie. Nech sa vám odplatí na deťoch, v hospodárstve, v šťastí zemskej i nebeskej.

Bokom kukla na dlaň. Skypelo v nej, vychrlilo ako vrelá voda.

— Groš dal! Aby ti črevá moja krivda poprekrúcala. Čo mu z brady odkvapne, to má pre sirotu. „Pomodlite sa za mňa“ — zafrfle. Chce, aby mu za úbohý groš človek vystlal Otčenášmi cestu do neba! Chytrák, hneď — nemám čo iné robiť. Blata ti nashrňam. Kázala by som ti črevá vytrhnúť. Groš dal, aby i tebe, hriešna duša, na to samé prišlo, ako mne, aby ti milosrdní ľudia za sväté Otčenáše grošíky hádzali do papule — bohabojne mrmlala, presúvajúc zrnká ruženca.

Vôbec nezmenila výraz tváři a hlas, keď sa husto okoloidúci ponáhľali. Tvár pokorne uložená, pobožne namastená modlitbou a tak bolestne, akoby od narodenia nosila srdce ovité trňovým vencom. Oči vo vytržení utopenia obrátené ku kráľovstvu Božiemu, rozšepkané ústa, rozstielaly ľalie Otčenášov, ruže vzdychov pred milosrdnými chodcami.

— Napomôžte úbohú babku!

XVIII.

Cez celý deň zvada, vyhrážky, preklínanie. Predávačka už mala v úmysle inde prejsť. Zdržovala ju iba milovaná čeliadka.

— Kto ich nakŕmi?

Vtáci odháňaní žobráčkou, priletovali s boku, sadali neďaleko na strom a v strachu čakali na almužnu.

Pes neďaleko strážil, pomstivými okáľmi premeriaval nepriateľa, vrčaním ukazoval zuby, dávajúc znak, že bude viesť vojnu. Záderčivý kohút obchádzal kopu handier a preklínaní. Zastával v hroziacom postoji.

Predávačka zostala na všetky výzvy hluchá, ako kamenná socha. Stále častejšie myslela teraz na návrat do dediny.

— Ako dobre, že ma vyháňa, skôr sa vyberiem na cestu. Teraz niet mnoho roboty, azda mi dajú milosrdní ľudia lyžičku potravy za kúdeľ. Len do jara prebiediť. Potom je naháňačka po poli.

Žobráčka so zvyklou dotieravosťou vrešťala o svojom nešťastí. Zavše prehovorí, zabadáka, zalamentuje, ale tak — aby, aby —. Vie, že nič nedostane, tak načo drať hrdlo. Druhého nekúpi. Keď inokedy mohla by i v kameni lútosť vzbudiť. Jediným pohľadom vyňuchala, kto čo má v duši. Nedala sa zaviesť pohľadmi. Majstrovsky chytala srdcia do hrsti lamentovania, prosieb, a vytriasala z nich groše. Po utíchnutí krokov — modlitba vždy rovnakým amen sa končila.

— Pre ňu mi nič nedal. Vlezie ľuďom do očí, nuž na ňu hľadia a na mňa s palicou. Žobráčka, ku kravám do lajna a nie do pánskeho mesta. Marena, Marena! — posmievala sa dedinskej reči — poďme na pašu.

— Už vám pôjdem s cesty — odídem ku svojim.

— Aby si čo najskôr nohy polámala! Choď, ešte aj kapsu ti požičiam. Žobráčka!

— Prečo mi nadávate do žobráčok? Toľko mám svojho, čo na sebe, a cestu pred sebou. Tak Pán Boh chcel. Len vtáčkovia sú mojou čeladou — mojím bohatstvom. — —

— Hi! hi! Ježišu, puknem od smiechu! boháčka — moja čelad — moje bohatstvo — tvojmu bohatstvu ko-trby poodkrúcam.

Keď sa žobráčka strhovala s krikom alebo s kyjom, vtedy predávačka vzdychala, aby nezahorela zlosťou.

— Nebuď tvrdohlavá, tak ani Pán Ježiš nebude tvrdohlavý. Na hnev sa ti zbiera, tak si najprv vzdychni k Božiemu obetovaniu. Hamuj zlosť, lebo zlosť je ako voz s kopca. Poletí a pozabíja.

Dlažba ju celkom piekla plameňami, ale nepreklínala. Spomínajúc na minuté nešťastia, oddane šepkala:

— Každý kameň tohoto mesta som obliala slzami, ale nepomstila som sa. Pán Ježiš neopustil dávnu pokornú služobnicu, nuž aj teraz neopustí. Nech vrieska, v ničom sa neprotivím.

Oči svietily na výšinách pokory ako dve svietelne, Božou rukou zapálené.

Ktosi povedal, že v nej srdce horí a ten úsmev to je plameň, a preto sú jej tvár i život tak žiarivé a sväté.

Mozole nešťastia, klamstvá, úpadky složené boly na obetný snop, ktorý horiac menil slzy i smútok v radosť.

Do duše splýval mier, ten Boží úsmev, slovo pokory, ktoré sv. František z Assisi, zasievač lásky, rozhadzuje po úhoroch sveta.

Na šedivú hrudu srdca predávačky, zo srdca sv. Františka, z prenajsvätejšieho klasu, obsypaného večnou siatbou dobroty a milosrdenstva, padaly zrelé zrná. Z nich vyrastaly kvety slov, pohľadov i úsmevov. Tie kvety vôňou svätého nadšenia naplnené, farbami lásky maľované strhovali anjeli, aby v májový večer mohli ovenčiť kapličky ľudských skutkov, vzatých do nebies.

XIX.

Začaly sa jesenné dažde.

Od rána sa túlal skuhrajúci vietor ako premočený žobrák popod stenami, zastal na krížovatke ulíc a jačal vystierajúc zbité dlane, na ktoré padaly studené kvapky — štedrá almužna neba.

Noc ako smútiaca postava ponáhľala sa na hrob tmy a zavyla sa na prsiach dlažby.

Zavše vietor umfkol, zdalo sa, že tíši v hrsti zatlačené preklínanie a pomstu. V priestore znehybnel osamelý krik zúfalstva. Lampy hľadely zablatenými okáľmi. Z bezdna chmár točily sa na dlažbu slzy dažďa, ožiarené a spočítavané ich svetlom. Neďaleko svietily ony, ako-by unavení tuláci vychádzali z čelustí noci s útlými ka-hančekmi, vetry metajú ich plamienky a nebo ich chce slzami zahasif.

Plieskanica vybuchovala v určitých chvíľach šialenstvom náreku, hádzuc do priestoru zúfalý hlas vyrvaný z prs sveta, vliekla sa po prázdnych uliciach opletená plačom a kliatbou.

Iba zriedkavý chodec prečľapotal.

Žobráčka zbitá, premrznutá kričala o žobráckom osude. Spolu s tmami vyla modlitbu pomsty a nenávisťi stonom a zlosťou.

Každý rýchle obchádzal tie kriky, premočený tlačil hlavu do goliera a ponáhľal sa domov.

Ktosi zastal. Siahol do vrečka. Do jeho tvári pleskol dážd a hvizd. Vybuchol.

— Hanba, že vytŕčate ruku. Zdravá, silná baba, mohli by ste vrecia hádzať. Do roboty!

— Ježišu! ja do roboty? Milosrdný Bože — ťažké slová zastaly ako čierne krúповé búrky.

— Všetko je vo mne polámané, pokrútené — stíšila hlas a prítlumený, mdlejúci, zaslzený šepot splýval s rán nešťastí. Dobrý pane, osoba plná ľútosti — ledva mám toľko sily, aby som biednu ruku za ľudským milosrdenstvom vystierala, toľko života, aby som Pána Boha a Matku prenajsvätejšiu prosila za zdravie pre láskavého dobrodincu. Nedáte — spriatelím sa s vôľou Božou, i tak sa neprestanem modliť za vaše šťastie — pomodlím sa Otčenáš a Bohu obetujem. Vy na mňa s hnevom a ja biedna služobnica Otčenášom k Pánu Bohu.

Žobráčka sklonila hlavu, složila ruky na prsiach a rozmodlila sa ako mučeníčka nevinne trpiaca.

Udobrený chodec vylúskal almužnu a otočil ju slovami.

— Vidieť, že ste nešťastná, ale mali by ste si vziať príklad z tamtej starency. Úbožiak vedľa vás a noviny predáva, robotou zarába na chlieb a nevystiera ruky za almužnou.

— Láskavý pane — tá baba je svieža — z dediny. V nej je všetko len klam a ja ledva — ledva — ostatok života sa v tele trasie — už nad hrobom stojím, ešte mesiac — dva — Boh zaplať — nech vám všetci svätí vynahradia — rozložila ruky, začala vzdychať, klaňať, až sa tmy rozslzily.

Ledva utíchly kroky nevrleho dobrodincu, žobráčka vychýlila hlavu, hodila okáľmi na pravo, na ľavo, chytrými pohybmí obehla ulicu od rohu ku rohu.

— Nikoho — zaškripala. — Aha! Bundáš. Od rána som cholera nevidela — vybuchla radosť. — Nebude mať kto brániť.

Skutočne pes sa cez celý deň neukázal. Nebolo v tom nič divného.

Iba kohút horel na haluzi, pritúlený ku zmočenej kure. Žobráčka priskočila ku predávačke.

— Ty sedliacky vydriduch, pre teba všetko! Čo predávaš? Staň si pod stenu ako ja. Každý mi tebou okále driape: pozrite sa na starenku — úbožiak vedľa vás — robí na chlieb. — A čo ja? zadarmo? — Poď, cholero, cúraj sa v daždi a čakaj na smilovanie! Odpraceš sa odtiaľto, či nie?

— Čo som vám urobila !!?

— Mrcha — stále „čo som vám urobila?“ — podoprela sa a začala vykrikovať, vysmievať hlas — čo som vám urobila. Pôjdeš po dobrom a keď nie, tak ťa odtiaľto vyženiem.

— Dokiaľ sa dá rukami hýbať, tak treba na chlieb robiť, nie na to sú ruky, aby sa pod kostolom vystieraly. Keď som bola slepá, tak som šla po žobraní, dobrí ľudia napomohli a ja som im Otčenášom zaplatila. Teraz vidím — hovorila bez hnevu. — Vy zarobíte groš a ja tiež. Aj mne, aj vám na chlieb stačí. Ja váš nezjem, vy môj. Pán Ježiš nie je skúpy.

— Len viac neštekaj. Na mňa bude pysk rozdieľať? Prac sa!!! lebo ti je beda! — so zlosťou kopla do stojana.

Noviny, škatuľky rozsypané po zblatenom chodníku s chichotom pošliapala.

Babka chcela brániť majetok. Žobráčka skočila, strhla handry, hodila sa na starenku a začala udierať pästa-

mi, škriabať pazúrami. Predávačka zakrývala tvár rukami, božím slovom a prosbou o pomoc.

— Sľutujte sa! Majte Boha v srdci! Čo som vám urobila?

Bosorka pritlačila starenku kolenami a silnou dlaňou chytila za hrdlo.

— Teraz zmizneš odtiaľto! čo? — len trep nožičkami. — Nebudeš mi viac smrdieť pod nosom „robotou“ a „dobrotou“.

Náhle silný tlak povolil. Ruky odpadly, ťarcha sa odsunula. Predávačka zazrela klbko hádzuceho sa tela a vresku.

— Ježišu, ratuj! —

V tom čase bol Bundáš na blízkom dvore, naháňajúc sa s kamarátmi. Počul volanie babky a zanechal kamarátov. Uzrel krám prevrátený a katovanú predávačku. Vedel, čo to znamená a hrozným vrčaním hodil sa na nenávidenú ježibabu. So strašnou besnosťou priskakoval, trhal handry; chcel sa dostať k mäsu.

Žobráčka syčiac bôľom začala kopať, aby odohnala útočníka.

Pes chytil do pysku kopajúcú nohu a stiahol na dlažbu nenávidenú kopu. Baba chrčiac zápasila s pomstivou potvorou.

Vreskom zobudený kohút sa strhol. Zaspieval, myslel si, že je deň. V chvíľke porozumel príčinu krikul. Pribehol priateľovi na pomoc. Trepúc krýdlami priskakoval do baby a s rozmachom, divo ťobal obnažené telo.

Vtáci splašení krikom preletovali, v prestrašení hádzúc hrudky štebotov.

Bosorka sa s veľkou ťažkosťou vytrhla zpomiedzi zubov rozjedovaného psa, posbierala handry a s ostatkom

síl vliekla sa do rozpršanej noci. Cestou stierala zablátenú tvár a vyhrážala nepriateľom, vzývajúc pomstu.

Bundáš zastal uprostred ulice. Zavrčal.

— Len príď — tak ešte — —

Zpod skriveného pysku zaleskly sa zubiská, hrozive sa blyštiace.

Ešte sa rozbehol, trhol a sytý chválou, poskakujúc sa vrátil. Poštekával, hlasno sa chváliac dokonaným činom.

Kohút stojaci na stĺpiku vytiahol krk a zaspieval. Uspanému mestu ohlasoval hymnu víťazstva.

Bundáš po príhode priskočil k svalenej predávačke s prejavmi veľkej vďačnosti. Lízal tvár, prevracal dlaň, visiacu bez sily a bozkával ju žalostným skučaním. Keď otvorila oči, potešoval a hlasne sa smial rozprávajúc o neobyčajnej bitke.

Predávačka zdvihla ruku, srdečne pritisla k prsiam priateľa i výbuch jeho šťastia.

— Taký psík a obrátil — toľko dobrého mi urobil. Ako sa ti odvdáčiť?

— Zbila ňa? — Nenariekaš — — len ku mne letíš s potechou. I ty kohútiku, i vy vtáčkovia ste nado mnou zaplakali. Dobre mi je na svete, všetko ma ľutuje.

Vtáci pretínali noc prudkými čiarami letu. Časom štebotali, akoby lúskali zo srdca zrnká lásky — —

XX.

— Už rok prešiel — — šepkala babka sliepajúc reťiazky a ozdôbky na stromček.

Robila prípravu na slávnostnú vigíliu.

— Viani som nič nedala, treba detiskám teraz všetko vynahraď. — Chrípem a dychčím, možno, že sa už budúcej zimy nedožijem. — Azda do jara ma božia láska udrží? — — Aby som sa obživila slniečkom na dedine. — — Čoskoro sa treba poberať za mojím na večné hospodárstvo.

Rozvešala dary a s úľubou sa prizerala.

— Pekné — detiská budú mať radosť.

Schovala pod krám, keď sa hromádka blížila.

— Čo tam máte?

— Čo vám do toho — ale keď niečo chytím — predstierala, že niečo hľadá, aby ich odohnala.

— Čo ste taká nahnevaná?

Deti odbehly sťa odstrašené.

— Babka! zajtra vigília.

— A nech je. — —

Osmutnely vidiac ľahostajnosť.

— Ako to? Vy nič?

— A čo mám?

— Choďte na rýnok — — všetko uvidíte — až oči bolia od žiaľu i radosti — vykrikol trhan, chcejúc vzbudiť údiv. — Celý rýnok vonia, zelenie sa, blyští sa od skla a mihoce. Prekrásne veci sú tam. Šiatrov toľko ako na odpuste. Choďte na rýnok, kúpite tam niečo.

— Palicou vám kúpim — statočne zažartovala.

— Ale veď nie — no povedzte, čo tam skrývate?

— Palicu na vás — tajnostkársky skríkla.

— Len čo nás klamete.

— Uvidíte, nech mi len niektorý vpadne do hrsti.

— Utečieme a každému povieme, že je babka zlá.

Keď zostala sama, strihala ďalej farbisté pásiky.

Dýchala radosťou a mierom. Slniečko presvecovalo každý pohľad a všetok hovor očí i úst bol žiarivý.

Kto sa pozrel starenke do tváři, odchádzal s dobrou myslou, akoby jej úsmev bol oplátkou, ktorou sa srdce prelamuje so srdcom.

Na ceste shon, náhlenie, ruch, behačka, krik. Chodci zrobení, ustarostení, aby niečo kúpili na zajtra, vôbec neboli v sviatočnej nálade. Preto tiež často vítala spokojnú a šťastnú predávačku žiarlivosť a závišť hnevliivými slovami:

— Dobre je takej zobračky. Musí dobre zarábať. A či sa to stará o niečo? Zárobky má dobré a nijakých starostí. Pšakrev! dobre je niektorým ľuďom na tom prašivom svete.

Závideli úsmev, ktorý bol vždy rovnaký, v chumeličiacich, v búrkach, v letných úpaloch, v jesenných nečasoch.

Počula tvrdé slová, cítila zlé pohľady i so žiaľom zavzdychala:

— Každý v sebe nosí slniečko a ľudia ho zacláňajú a nariekajú, že majú tmú. Mne Pán Ježiš dal iné oči, spravil sklá z dedinského neba i zrkadlí sa v nich jaro, jaro sa smeje Pánu Ježišovi i vám, dobrí ľudia.

Oči, božie okienka, osvetľovala svetielkom srdca, a preto nijaký smútok neprestúpil cez prah a nezatemnil radosť života.

Znova si spomenula na sviatky. Srdce preplnené ich náladou rozkvitlo a rozhorelo.

— Hody.

Pozrela na stranu.

— Jedličku okrášlim pod soškou. Nech sa aj Pán Ježiš poteší.

Haluzi sa zohýbaly pod ťarchou chumáčov snehu.

Zavše nimi zatriasla splašená sýkorka a v chumelici vykvitol tichučký štebot.

V snehu, v žiare slnečného dňa stála Matka Božia s Dieťaťom. Kristusko vychyľoval sa zo spletených tieňov, vystieral ruky k slnku chcejúc nabrať lúčov a hodiť ich na predávačku. Na dlani ležala hrudka snehu smiešaného s dúhou iskier.

Stehlík, pouličný muzikant, vyhvizdoval na flautičke utešenú pieseň a ňou zabával Dieťaťko Božie. Lietal dookola, ovíjal sochu venčekomami zvukov, trepotov a do belosti šiat pripínal krásu farby.

— Bývajú v slnku, letia, kde chcú, nuž im je veselo. Nezávidím. Dosť sa v meste nabiedia, naplačú. Život je tu v dyme, v blate, v núdzi a v hneve — šepkala vtákom radostne štebotajúcim. — — Pod kapličkou spievajú, na organkoch hrajú. Zajtra je sviatok. Vtáčik tiež nie raz zhreší — no veď nie z rozkoše. Nejednen z biedy ukradne, nuž teraz sa modlí o odpustenie.

V prezlátenom vzduchu chvely sa farby a šveholy. V ich venci úsmev malého Kristuska.

Hodila hrst zrna.

— Aby ste Pánu Ježišovi v nebi spievali.

Babka počúvala, kedy budú svätí vtáčkovia v nebi spievať.

— Potešíte vtedy i babku dedinskou pesničkou.

Usmievala sa sýkorkám, stehlíkom, pinkavkám, hýľom nadšená onou piesňou, nôtenou v raji.

— V nebi vás bude sám Pán Ježiš kŕmiť, ale azda dá aj nehodnej služobnici čo len hrst zrna, aby vás tiež nakŕmila. A azda nedá — a ani jedon z vás mi nezaspieva?

Rozhodené zrno sa rozsypalo. Smútok oval dušu. Ale hneď rozhorela.

— Zaspieva! Veď vták vždy dobre pamätá.

XXI.

Snežilo.

Svietelne v radoch ligotaly sa vo večernom súmraku, prepásané kruhom svetla.

Ulice už spustly. Umfkol buchot zatrieskávaných dvier na obchodoch.

Sviatočná chvíľa vymietla každý ruch, krik a náhlenie.

V duši hostila radostná myšlienka, akoby každý niesol jasnosť prvej hviezdy.

— Štedrý večer.

Oneskorený chodec prebehol prehŕňajúc veselé myšlienky a prekvapenia. Žobráčka krivkala zvoniac medajlonkami a vyžobranými grošmi. Akýsi trhan hnal sa po ceste nesúc do podzemia šialenú radosť.

Z okien vysokých poschodí lialy sa pramene svetla a mrzly dokopy na dlažbe. Ba aj malé, zadymené okná podzemia rozjasnily sa ako ľudské oči horiace radosťou a hľadely do nebies očakávajúc príchod hviezdy, oznamujúcej zázrak lásky.

Babka opustila krámik.

Pod kapličkou bolo hlučne a radostne. Boh snehu na veľký sviatok prikryl zátišie bielym obrusom. Lampa, neďaleko stojaca uprostred víriacich plátok snehu, podobala sa odkvitajúcemu stromu.

Predávačka kráslila jedličku medzi výkrikmi detí a pohľadmi plnými údivu. V tom čase jej duša ležala

na sene povier, legend, kolied voňajúcich dedinou a dávnymi obyčajmi. Rozprestrela hŕstky slamy.

— Po Troch kráľoch sa musí vyniesť do poľa, aby bolo hodne kôpok zbožia.

Rozhodila ich čo najviac na znak, že sa Kristus narodil v maštali. V kútikoch kapličky snopky ovsu a žita. Na schodoch seno prikryté plachtičkou.

Venčila spodný koniec — vrchol jedličky, ktorý kedysi v chate zavešovala na poval. Rozvešala kvety, urobené z farebných plátok, ako dúhové gule. Zablyskly sa ozdoby, zahorely sviečky, zakolísaly sa ohne farbistej refazi.

Živo sa skrúcala, vešajúc na haluzi stále čosi nového.

Deti cez celý deň neopustily babku. Teraz jej pomáhaly. Ktorési vykričko.

— Ale ste babka veselá. —

— Pravda. V Štedrý večer sa treba veseliť, aby bolo celý rok veselo.

Ktosi v údive zastal. Vzrušený sa prizeral.

— Vezmite si, babka, pre deti — podal podporu.

Iný obdaril dobrým slovom, ktoré zanechalo zlatejší lesk ako peniaz.

Keď sa zablyšťaly všetky svetlá, deti zastaly v nemom údive. Ubiedené tvári obľaly rumence. V zreniciach zahmlených dymom podzemia, pozdvihnutých ku hviezdnatému divu, zablyskly svetielka, staby v túžiacej duši zaplanula chvojinka a hodila lúče nadšenia na ústa i oči.

Stromček pod kapličkou venčil najcennejší veniec uvitý z úsmevov a šťastných pohľadov.

Zatrepotal stehlík vzbudený hlukom, otočil retiaz-

kou letu a na každej haluzi zavesil oheň fariieb a štebotu.

Hneď priletel krdeľ vtákov zponad smetísk, zo záhrad. Sťa by sa skutočná procesia ponáhľala na požehnané miesto, slávne zázrakmi lásky.

Kohút s kurou vyliezol zo svojho úkrytu. Tichúčko kodkodákajúc obidvaja parádili sa po ulici, ako rozprávajúci sa kmotrovia, keď sa ponáhľajú do kostola v neďelných šatách.

— Ču — ču — — aj vy chudáci na vigíliu — aj pre vás tiež — — babka nasypala pšenice na srdečné privítanie.

Vôňa dobroty zaviala na dvory, na predmestia a prilákala potulných psov, ktorí s Bundášom z temnôt povyliezali.

Dnes ľudia zabudli na tulákov, nuž mali tiež vigíliu a pokoj. Jednako opustili smetiská na zavolanie babky.

Každý z nich ako chudák, galgan odetý v handry vylienenej kože. Zbití, skopaní, po celý rok preháňaní palicami a preklínaním, teraz zaváhali zazrúc hromádku.

— Podťe — nebojte sa — — pohostinsky privolávala predávačka.

Odvážne sa približovali, hľadiac na babku a Kristuska. V ich očiach pomstivosťou prežratých zapálily sa svetielka, akoby v živote vyplakané slzy teraz zahorely plamienkami Božej i ľudskej radosti.

V zátiší taký pokoj, že ani najmenší závan tam nezazrel, ani len jedna halúzka sa nezachvela. Iba sneh ticho šomral. Na stromček, na shromaždených, na sošku padaly vločky sťa s vysokého neba biele ružičky.

Dookola zavoňalo radosťou, oným šelestom zrelých

klasov. Zdalo sa, že šumivé, krásne, úrodou bohaté záhony prišly babku navštíviť.

Predávačka sa dívala, Matka Božia počúvala a vzrastaly rovnaké city a ony natieraly ústa rovnakými úsmevmi, rozkvitajúcimi v božskej záhrade srdca.

Vtedy šiel ulicami neznámy pútnik. Obchádzal jasno osvetlené domy, ozveny radostných kolied. Žiadna nesplynula na tvár.

— Vyhnaný som, hoci prebývam na pernách pri modlitbách. Nikto nevyšiel ku mne, aby sa so srdcom rozdelil. Oplátkou koledy sa delia — slovom — ktoré zrodené medzi hviezdami večera — — nedožije rána — smutné pohľady letely do sveta a ešte bolestnejšie sa vracaly do biednej, pochybujúcej duše.

Postava sa ztratila v chumáčku prásiaceho sa snehu a znova sa vynorila. Poznať bolo šaty, splývajúce v ťažkých záhyboch, akoby splepené z rodnej zeme a previazané konopnou šnúrkou.

Lampy zablyskly jasnejšie. Lúče padly na hlavu a splietly sa vo svätožiaru. Zdalo sa, že boží posol v nebeskej jasnosti sostúpil s výšin a šiel po zemi prikrytý plášťom záveja.

Stíšený vietor líhal u nôh a závanmi bozkával ruže stigmat.

Bundáš s radostným piskotom vybehol oproti.

Nebeský robotník, úbožiak bez domova, zastal pred predávačkou.

— Sestra — — —

S nábožným údivom pozrela — —

— Poznám vás odkiaľsi — — — Pravda — pravda, vy ste prišli z dediny. Hneď na vás poznať, že ste poriadny hospodár — — v očiach nesiete celú dedinu — — v ústach polia v lete — — Pred vami celý život

možno vyplakať — — lebo poznáte bolesti sveta — — —
psíci za vami šli, vezmite si ich, budú strážiť hospodár-
stvo. Ale dnes budú s nami — pozvala som ich na vigíliu
— — Hneď som vás poznala — to ste vy — schýlila sa
a šepky povedala — — nebeský hospodár — — vy ste
svätý František — braček vtáčkov. Nikomu nepoviem,
lebo by vás vyhнали. A v meste je toľko kamenia. Každý
kameň je v preklínaní a v slzách.

Pritúlil ju — —

— Nikomu, sestra, nepovedzte — —

Zašumely slová:

— Svätý úbožiak, vám je zima.

— Aj vy ste premrznutá.

Svätý František ju prikryl svojim šatom.

— Pán Ježiš vás poslal a hovorila som Bundášovi,
keď bude treba, tak ma milosrdný Ježiš svojim plášťom
prikryje. Vy ste tiež prišli na večeru, čím vás uhostím?
— nemám veľa. Vy zemský chlieb nebudete jesť. Azda
srdce — — a ja som ho rozdrobila a rozdala, už mi
nič nezostalo — — —

— Tvoj život je ako kvitnúca záhrada, na jar si
rozdala všetky kvety a ovocie nedozrelo ani pre teba
ani pre mňa — — Rozdrobila si srdce — ako pšeničný
chlieb a rozdala si — — Neboj sa, vtáčkovia prinesú
omrvinky do neba a zaštebocú: Pán Ježiš — to sú
kúštičky z babkinho srdca. V speve prinesú vtáci tvoje
milosrdné srdce — — počula šepot Svätého.

Keď sa tak predávačka rozprávala so samým svä-
tým Františkom, doletela zpoza rohov ozvena spevov.

Potom s uličky splynula stužka svetla — — koled-
níci — — — z dediny — —

Šli po ceste široko, robiac veľké kroky, po sedliac-
ky. Niesli maštaliku, prikrytú modrou strechou. Pred ni-

mi sa chvela farebná hviezda. Shromaždené deti vybehly s výkrikmi. Zdalo sa im, že pribehli anjeli, aby ľudí zabavili. Ich oči zablyskly sa sťa dve betlehemské hviezdy nad jasličkami srdca.

Vtáci sedeli na haluziach a zavše niektorý zaštechotal.

—Radostný deň —

Koledníci postavili maštalčku pred stromčekom.

Babka vybrala oplátky.

— Zo zrníek pšenice, ktorú som po strniskách posbierala a vo sviatok ozimín posvätila.

Deti sa priblížily — —

— Prvý je Pán Ježiš — — Maria a svätí.

Hromádka sa rozostúpila. Nízko sa poklonila pred Matkou Božou-Poľnou, ako pred stojutrovou gazdinou. Vyšla po schodoch, kde Kristusko potriasal kytičkou uschlých kvetov a klasov — —

— Aj ty Matka Božia, aj ty Dieťa Božie, podeľte sa s nami. Nech sa vám dobre vodí na nebi, na zemi, nechže uzreje do klasov dobro v ľudských dušiach — aby sme všetci priniesli pšeničné snopy Najväčšiemu Hospodárovi.

Maria, Kristusko i sv. František vystreli ruky a objali sa s predávačkou.

Potom si sadli na schody pod kaplnkou, ako na podstienok pri dedinskej chalupe. Všetci spolu, psi, vtáci, všetka bieda, milujúci sa bratříčkovia a sestričky. Uprostred nich deti, Biely Svätý, Matka Božia, Kristusko a babka, ktorá podávala ručníček stiahnutý s chrbta.

— Mne je teplo — — prikryte — mráz láme — Ešte sa Ježiško prechladí — — — Vidím teraz, že ste aj vy chudobnou podnájomníčkou na svete — — máte zlato, striebro máte — — len ľudské srdce chýba.

Matka Božia sa usmiala.

— Čím sa ti odvdáčim.

— Už ste mi vrátili — gazdina — — tým slniečkom, čo ste dnes doniesli.

Pred shromaždenými zastali koledníci.

Po malej scéne sa presúvaly utešené historie báb, čert, Herodes, čarodejka... v smiechu a v radosti.

Ježiško sa radoval, prituľoval a veselo spieval, za-
vše tleskal do dlaní.

— Ale som sa nasmial, až mi v očiach jedličky
stoja.

Božie Dieťa, deti z podzemia, opustení psi, tuláci
i vtáci sa rovnako zabávali.

Spievali koledy.

Umĺkla pomsta, plač biednych ulíc, umĺklo jačanie
preklatých víchrov, vyvíjajúcich na prsiach čiernych
chmár. Stromy splieskané, obloky zbité, záhony, všetky
dialky, búrky, okná podzemí obliate jasnosťou, ka-
mene — — uľahčene oddýchly.

Zahorelo slovo veľkej noviny.

Kristus — — Matka Božia — Svätý Úbožiak, pre-
dávačka, anjeli, chudáci, tuláci bez domova, hladní a
bosí, celý svet plaču a pomsty v ten Štedrý večer za-
spievali pod slnkom najradostnejšiu pieseň o úsmeve
lásky, ktorý sa rodil v jasličkách ľudských srdc. — —

Jasné lúče pošly do zamračených svetov, do víchrov,
daždov, do noci krivdy, na hnijúce brlohy, do chalúp,
do pivníc zla s najsvätejším darom:

— Láska sa zrodila.

So všetkých ciest, s perien, z duší vyplynuly úsmevy
vdaky.

V ich lúčoch, akoby v slnku nového dňa tej noci
delily sa srdcia so srdcom, ktoré je chlebom večnosti.

Anjeli schádzajúci s výšav, usmievali sa radostou detí, shromaždených pod stromčekom a melodiami kolied. Ich ozvenu niesli do nebies — aby na zemi svoje šaty nezašpinili — a skladali ich ako prvý bozk smierenia — — kvet ľudskej lásky, rozkvitajúci na ústach Boha.

XXII.

Na druhý deň ráno pochmúrno a chladno. Božie Narodenie zmrznuté, oblečené do plášťa chladnej hmly.

V šerých parách socha Matky Božej, prepásaná chladnými závanmi.

Úbohá, skrčená túlila premrznutého Ježiška. Tklive sa dívala na roh ulice, kde sa vietor strhoval, zakrútil sa na mieste, s hvizdom rozmetal sneh a hádzal krútnavu na obraz lásky.

Ľadovými jazykmi pokrytý Bundáš sa vynoril z úzkej uličky. Sadol si pod strom s očami obrátenými v tú stranu, odkiaľ predávačka každý deň prichádzala. Triasol sa, krčil, dvíhal raz jednu, raz druhú premrznutú tlapku. Zavše sa strhol, bežal a zas vracal. Papuška vždy plná smiechu, teraz stále väčším smútkom nasiakala, oči stretaly prázdnotu.

V bielom záveji zahorel kohút, za ním kura. Zne-
trepezlivený zakikirikal.

— Kde je babka? — —

Chodil po ceste, pristupoval sneh, zanechávajúc trojuholníky stôp. Jeho polovička čosi mrnkala. Nevšímal si babského kodkodákania. Na každý zvuk vstával, vyťahoval krk, vykláňal hlavu vľavo, vpravo a pozorne

hľadel. Vyskočil na stĺpik a zaspieval, trepúc plachtami krýdel.

— Čo už nejde? — Kde sa tára toľký čas?

Pes živšie poskočil, keď sa zjavily deti. Pribehol, prihnul telom, zaskuhral a uboleným hlasom sa spytoval:

— Prečo babku tak dlho nevidieť?

Ľahol si k ich nohám na zadutom chodníku. Hlava na ľade — oči, čierni poslovia túžiaceho srdca — letely do neznámych strán — — —

Deti prilepené k múru opletaly sa rukami, túlily sa do handier a hrialy sa navzájom teplom tela a slovami útechy.

— Babka príde a zapáli oheň.

Ich tvári prešité dvoma ranami očí, otekaly bolesťou pohľadov.

Pohľad vpadal do chumelice, kde sa zmotával plač všetkých bied a vracal sa skaličený a ešte viac trpiaci.

— Čo sa stalo — —?

Tá otázka primrzla k perným ako voda ku stene.

Bundáš hľadal v ich zreniciach potechu. Hneď však odvracal hlavu — — —

Vietor bičoval premrznuté telá, bil v tvár a potom trhal so sebou žaloby a niesol s vytím ďaleko na predmestie. Závany, pretekajúce slzami, vpadaly za rohy ulíc, blúdily po uliciach, oslabené schovávaly sa medzi domami, hádzaly sa do naviateho snehu a nariekali plačom opustených detí.

Slnko vstávajúce za mestom rozfalo chmáry rudým mečom, stužkou zory a prvý lúč složilo na zasnežené pery Ježiška.

Úbožiaci, ktorých krmila, nahí, ktorých poslednou handrou prikrývala, dlho čakali.

Pozreli na seba, ich oči sa skrížili a vyplakaly slovo, ktorého hlbokú bolesť nič by nemohlo zmerať.

— Niet babky!

Kohút, kura, detiská, otrhanci pošli do mesta, plného sviatočnej nálady, hľadať stratený úsmev.

Prešli okolo jedličky pod sochou. Ešte videli strapce refazí, roztrhané ležaly v snehu sťa pošliapané kvety.

V zreniciach zablyskly včerajšie spomienky a hneď zhasly v žiali.

Pozreli na Ježiška, ktorý akoby smutne hovoril zadumaným vtákom:

— Babka neprinesie zrna — a ako na svedectvo ukazoval prázdnu dľaň, snehom poprášenu.

Na odpoveď ktorýsi zaštebotal, akoby sa veľká slza sperlila.

Strhly sa. Vo vzduchu sa zachvely krásne farby. Ešte niekoľko ráz sa zablyskly vždy v inom mieste a zmizly v chumelici.

Už sa slnko vytočilo ponad strechy a zastalo v otočení hmlistého záveja, sťa zlatá ruža, rozprašujúca biele lístky.

S neďalekého kostola sleteli holubi, ich lesknúce sa telá, sťa členka, previazaly nebo nihami letu. Na výšinách zahorely a horiace zastaly nad krárikom, nad opustenou stodolou pšeničnej lásky.

Jedni spadli na dlažbu, dva sa zas odlúčili od krdľa a zamierili ďalej. Ale zablúdili medzi komínmi a točitými ulicami, otáčajúc domy pleskotom a hrkútaním.

V tom čase iní vtáci vznášali sa nad zavretými dverami a zvučnými hlasmi kloпали.

— Vpusťte nás — — —

Deti otvorily bránu.

Stužka slnka stiekla do tmavej chodby a dostala sa až do skryše.

Deti zastaly pri brlohu.

Na brlohu ležala predávačka.

Odlesk svetla ustlal lôžko, otočil tvár, ústa potrel olejmi pokoja a mieru — to ráno s božích polí prinášalo oné zlaté dary a zanechalo lúče do svätožiare. Na zjav hostí sa slová zarumenily ako ovocie, dozreté na slnku.

— Babka — — babka, poďte s nami — schýlily sa šepoty — —

— Babka, čo vám je — Bundáš lízal visiacu ruku. Oslabnutá sa k nemu nezdvihla.

Onemelá bolesť otvárala i zavierala jeho pyštok.

Vtúlil hlavu do handier a zaskuhral tak prenikave, akoby srdce pukalo a plač svojou krvou skropilo.

Po chvíli zašumely slová dobré, tiché.

— Bundáš — — ty si tu — — i vy — — nedala som jesť — — Hladní ste. Nuž ste prišli pre jedlo. Chcela som sa zavliecť, ale silu nohám zabralo — — Akože vás dnes tak nechať — veľký sviatok. — Hádam už zomrem — Keby som sa tak mohla dočkať jara a naše slniečko vidieť. Pán Ježiš mi ho sebou zatienil — — už nemá pre mňa jara — — — Nie je mi ľúto umrieť. Idem na robotu — — — veselá — — lebo som sa cez život dosť napila Ježišových síz. — A Ježiš na každej slze radosť zapálil — — — pery dýchaly svätosťou a tým výrazom pokory a šťastia, modlitbou srdca očisteného v ohni utrpenia a zúfalstva — — Vtáčkovia svätí — — budete mi spievať? — — Dobří ste — — Všetci ste prišli — — čo vám dať? — — — Keby som mohla každý deň prísť na roh — — Kto vás teraz nakrími? Dnes — — — aspoň posledný raz — dám, čo mám — presúvala ruku po brlohu, po svetle, akoby naberala zo sitka zrno a sypala na zem. — Obživte sa, úbožiatka!

Zahorela privítaním.

— Gazdina! — — gazdina — — vy ste tu — —
k vám som prišla — Matka Božia Poľná si sadla ku
predávačke — —

Kristus chcel sbehnúť, vystieral ruky a podával
hrst pšenice —

— Vezmite si, babka — — dožinkový veniec — —
Zahanbila sa —

— Akože to? nedovolím! — — mám spotené ruky
ako pri robote — — Iba cez zásteru.

K svojej gazdine sa sbehly stromy z niekdajšieho
gazdovstva. Navštívila ju chalúpka, horiaca radostne
vychádzajúcim slnkom. Lúky rozprestrelý svoj koberec.
Zašumely záhony spomienok — — schýlili sa v pokore
a zrobenú dušu hrabáčky otočily šumom zrelých klasov.

— Všetko vaše —

Žehnajúcim pohľadom objímala nivy. Na pernáč
mala šum zbožia, úsmevy slnka, v očiach farby všet-
kých lúk a modrosti neba.

— Vedely ste, čím ma potešiť — — — šepkala — a
ruky hľadaly čosi okolo seba. Objímala a túlila ku
prσίam šum, šelest, diaľku polí.

Stalo sa jasne, spevne, kvetne.

Polia spočinuly pod jej nohami — — —

Šla s Kristom po medziach.

Vtáci sa vznášali a spievali hymnu, povievajúc zá-
stavkami krýdel, akoby farebná procesia sletela s nebies
a rozostierala trepotajúci sa baldachýn, vyšívaný stu-
hami farieb a šveholu.

— V meste vám bolo smutno — tu je raj.

Záhony šly za predávačkou a šumely.

— Vezmite si nás — — — vezmite nás — — — be-
žaly jej cez cestu, opletaly šelestom a objímaly jej nohy
— — Vezmite nás so sebou — —

— Vezmem vás i našské slniečko — —

Strhla sa na posteli.

— Zaspala som — — Do roboty — — toľko ulíc —
obehnúť — —

Spadla na brloh. Nohy obité na dlažbe, zrobené,
robily pohyby, spínajúc sa na čo raz vyššie a vyššie po-
schodia. Po celodennej ceste námahy, po milionoch scho-
dov, akoby šla po stupňoch trýzniacich hodín celého ži-
vota. Batoh na shrbenom chrbte, pod pazuchou hľbka
novín, aby rozložila na výšinách krám — —

— Kurjer — — Noviny — — kričala, až sa po nebi
rozliehalo — —

Zazrela božie ruky, ktoré ju chytily a zaviedly v
modravé diaľky — Pane Ježišu!

Pred ňou leteli vtáci. Sňali so zemských perien po-
sledné slová a pred anjelmi zaspievali o babke predá-
vačke — —

V podzemí na brlohu ležalo telo.

Zlý závan vtrhol dvermi.

Celá zima navštívila izbu.

Iba teraz vleteli zablúdili holubi. Preťali stuhu
slnka. Na podlahe zamodrely ich tieň sťa modré škvr-
ny kostolných okien na zlatom obruse oltára. Zastaly,
znehlybnely nad predávačkou, akoby na hlavničke úbo-
žiačky vyrástly biele ľalie z tajuplného raja, v poklone
pred ružou úsmevu.

— Previazala si nebo a zem dúhou srdca, preky-
pujúceho dobrotou — —

Odporúčame vám naše najnovšie romány:

G. Morcinek—P. G. Skalanovič:

Boli dvaja bratia.

Má 173 strán formátu 15×21 cm. Sociálny román, ktorý svojou krásnou rozpravou je veľmi blízky životu mestského robotníka.

Cena broš. Kčs 14.— v plátne Kčs 22.—

F. S. Finžgar—M. Čollák:

Pod slobodným slnkom. I. a II. sv.

Má 474 strán formátu 15×21 cm. Dvojsväzkový historický román z minulosti národa slovinského, ako bojoval za svoju slobodu už v VI. stor. proti byzantskej moci za panovania cisára Justiniána.

Cena broš. Kčs 41.50, v plátne Kčs 57.50

M. Kočánová:

Šarišské povesti.

Má 217 strán formátu 15×21 cm. Sú to: Jánošík a jágerský biskup, Julianka a Jánošík, Caraffa a Jánošík, Povest' o Solnohrade, Šarišský hrad, Kráľova studňa, Kamenná baba, Zborovský zámok, Biely mních, Mačací zámok a iné historické povesti.

Cena broš. Kčs 19.50, v plátne Kčs 27.50

Ercé:

V tóni polmesiaca.

Má 252 strán formátu 15×21 cm. Predmet románu je vzatý z časov tureckých a vynáša veľmi zaujímavé priebehy zo života zemianskeho a popretkávaný je vtipnými rozhovormi, nakresľujúc život tureckých bašov.

Cena broš. Kčs 25.—, v plátne Kčs 35.—

Objednávky adresujte na Spolok Sv. Vojtecha, Trnava, Slovensko.
